

I DIALOG MED NATUREN

Et visuelt etnografisk feltstudie af et
bofællesskabs relation til naturen

Forfattere: Andreas Thenning Andersen (72480) ● Tina Gadekjær Hansen (65341) ● Katarina Munch Sauer (65537)

Vejledere: Lisbeth Frølund ● Kim Rasmussen

Et tværfagligt samarbejde i strategisk kommunikation samt pædagogik og uddannelsesstudier

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	2
Resume	4
Læsevejledning	6
Kapitel 1: Naturen i bofællesskabet i det senmoderne samfund	8
Indledning	9
Problemformulering.....	11
Et tværfagligt samarbejde.....	13
Kapitel 2: Vidensproduktion	14
Litteraturreview	15
Bofællesskabet Karise Permatopia	20
Permatopia som case.....	22
Specialets teoretiske opbygning	23
Vores hermeneutiske perspektiv på verden.....	24
Permatopia i en samfundsmæssig kontekst.....	28
Kapitel 3: Teoretisk rammesætning.....	31
Resonans i et moderne samfund	32
Et mangfoldigt natursyn.....	37
Permatopia som stammefællesskab.....	41
Kapitel 4: Metode – et visuelt etnografiske studie.....	45
Empirisk design	46
Visuel etnografisk undersøgelse	47
Det semistrukturerede interview i praksis.....	48
Deltagerobservationer – Vi graver, når de graver	49
Uformelle samtaler	50
Fotoelicitering.....	51
Feltnoter	52
Transskribering.....	54
Kapitel 5: Analyse af beboernes natursyn og resonanserfaring med naturen	56
Kodningsproces og analysestrategi.....	57
Analysens struktur	61
Analyse af beboernes natursyn og resonanserfaring med naturen	63
Den bæredygtige natur.....	64
Naturen som åndehul	78
Naturen som legeplads	90

Opsamling på analysens tre temaer	103
Kapitel 6: Diskussion og konklusion	104
Diskussion	105
Konklusion.....	111
Formidlingsartikel	112
Økosamfund: er det vejen til det gode liv?	112
Redegørelse for formidlingsartikel	115
Litteraturliste	117
Litteraturliste for litteraturreview	118
Forfatteroversigt	120
Bilagsoversigt	121

Resume

I dette afsnit fremgår specialets resume. Det er udarbejdet på engelsk for at imødekomme kravene fra Pædagogik og uddannelsesstudier. Det er placeret efter indholdsfortegnelsen og har et omfang på minimum 1.200 tegn for at imødekomme kravene fra studieordningen fra Strategisk Kommunikation.

In this thesis we seek to understand how nature affects humans and how humans perceive, understand, uses and senses nature. We have examined this as a case study in an eco-village/cohousing in Denmark; Karise Permatopia which is located in Faxe municipality. The residents of Permatopia share a sustainable ideology, which affects all aspects of their cohabitation, from the social life, to their form of governance to their view on and way of living with nature.

We ascribe to Hartmut Rosas theoretical work and understand the society we live in as alienating and accelerating, characterized by high speed and a constant need for e.g. economic growth. We also introduce his term *resonance* as an opposition to the alienation that humans can experience in an accelerating society. Rosa seeks to explain that without alienation there would be no resonance.

Through various qualitative methods we examined how the residents of Permatopia understand and resonate with nature in their everyday life. We examined the residents perception of nature with Hans Fink and Karsten Elmoose Vad's definitions of dominating nature perspectives in Denmark.

Result: We found that, although the residents have different nature perspectives, there are still some great general similarities in the way the residents use nature and resonate with it. Through our analysis we found three topics in which the residents experience, resonate with and understand nature as: The sustainable nature, Nature as a breath of fresh air and Nature as a playground.

Through community and a common ground on climate and environmental importance the residents seem to find meaning with nature as an opposition to the alienation they experience and describe surrounds them. All the residents we met in our study has moved from the city to the countryside, where Permatopia is located. We can thereby conclude with this study, that nature seems to be a contrast and where the residents find meaning for some parts of their lives, as they resonate with nature.

Tak

Tak til Karise Permatopia for et godt samarbejde.

Tak til gatekeeperen for løbende kontakt.

Tak til beboerne for at åbne jeres hjem, og tak fordi vi måtte deltage i jeres hverdag.

Tak til vores vejledere Lisbeth Frølund og Kim Rasmussen for god sparring.

Og, tak til familie og venner for support.

Læsevejledning

Fotografierne på specialets forside er fra vores fotosessioner med beboerne.

Kapitel 1: Naturen i bofællesskabet i det senmoderne samfund

Præsenterer genstandsfeltet for læseren og giver et indblik i specialets mange facetter samt vores motivation. Problemstillingen belyses, og problemformuleringen fremstilles.

Kapitel 2: Vidensproduktion

Her præsenteres vores litteraturreview, ligesom vi redegør for vores case: Bofællesskabet Karise Permatopia. Vi vil diskutere vores metodologiske og videnskabsteoretiske til- og fravalg samt vores placering i en kontekst af det senmoderne samfund som *grand theory*.

Kapitel 3: Teoretisk rammesætning

En introduktion og diskussion af specialets teoretiske fundament. Først vil vi redegøre for Hartmut Rosas begreb om resonans, dernæst Hans Fink og Karsten Elmoose Vads' begrebsapparat for natursyn og til sidst Michel Maffesolis teori om stammefællesskaber.

Kapitel 4: Metode

Her vil vi redegøre for vores metodiske til- og fravalg samt tilgang til felten. Vores metodeapparat er sammensat af en række kvalitative værktøjer; semistruktureret interview, deltagerobservationer, uformelle samtaler og fotoeliciteringer. Vi vil derefter redegøre for vores dokumentationsmetoder.

Kapitel 5: Analyse af beboernes natursyn og resonanserfaring med naturen

Her vil vi først præsentere de forskellige faser i vores kodnings- og analyseproces. Derefter analyseres vores empiriske materiale, opdelt i tre hovedtematikker: Den bæredygtige natur, Naturen som åndehul og Naturen som legeplads.

Kapitel 6: Diskussion og konklusion

Vi vil først diskutere vores forskerposition, hvor vi har lavet feltarbejde ud fra en forståelse om situeret etik. Derudover vil perspektivere vores empiri fra et lokalt niveau til et samfundsniveau og diskutere resonanserfaringer i det senmoderne samfund. Vi slutter kapitlet af med en konklusion af det samlede arbejde.

Dette speciale er udarbejdet af en gruppe på tre studerende på tværs af fagene strategisk kommunikation og pædagogik og uddannelsesstudier. Der er givet dispensation til at skrive tværfagligt af studieleder Maja Røn Larsen fra Pædagogik og Studieleder Anja Mølle Lindelof fra Kommunikation i henhold til §30, stk. 7 i RUCs fælles uddannelsesregler, samt for at undgå plagiat i henhold til §31 samt §32 samt §32, stk. 4 i RUCS fælles uddannelsesregler.

Vi har valgt at skrive specialet sammen på tværs af fag og snørklede studieordninger, da vi hver især var draget af den samme undren: Hvorfor taler naturen ikke til det moderne menneske længere?

God læselyst.

Kapitel 1: Naturen i bofællesskabet i det senmoderne samfund

Præsenterer genstandsfeltet for læseren og giver et indblik i specialets mange facetter samt vores motivation. Problemstillingen belyses, og problemformuleringen fremstilles.

Indledning

Forestil dig, at du skal have en pause fra hverdagens ræs. Du vil ud i naturen og tager benzinslugeren hen til skoven. Der er lidt for mange, der har fået samme idé, så du må parallelparkere i solen. I *solen!* Du putter energibar, vabelplaster og tægetang i Patagonia-bukselommen - du har ikke tid til at få borrelia, da du har et vigtigt møde i morgen!

Du går på grusstien mellem snorlige rækker af bøgetræer, da en hund, ”der bare vil lege”, pludselig snuser dig bagi. Den bliver jaget væk af en midaldrende mand klædt i lycra, der indtager stien med sin mountainbike. Efter ham følger en støvsky - og så en cykelrytter - og så en støvsky, igen.

Du går ned ad en anden sti, der leder til et virvar af børn og måger, der spiser snobrød. De larmer næsten lige meget - så du sætter høreboffer i ørene. Nu kan du godt nok kun se og ikke høre musvitten, der er lige foran dig. Eller er det en blåmejse?

Du skynder dig videre.

Nu begynder det også at regne! Selvom det betyder, at bilen nok næppe er så varm som først antaget, irriterer regnen dig. Du har hverken din paraply eller regnjakke med, og regndråberne fylder snart hele mobilskærmen, så du ikke kan se den arbejdsmail, der lige er tikket ind.

Du skærer genvej gennem et hav af brændenælder, som du synes fylder for meget i skoven!

Da du med et lettelsessuk igen har fået asfalt under fødderne, ser du, at din Wunderbaum, der spreder en duft af gran i din bil, er faldet ned fra bakspejlet. Du hænger det tilbage. Skovturen bliver *måske* i morgen - når det ikke regner!

Selvom fortællingen ovenfor kan virke en kende karikeret, belyser det, det nyttepræget syn på naturen, der dominerer i Danmark - noget vi selv har observeret under vores færd i den danske natur. Danskerne er tilsyneladende meget optagede af, hvad naturen kan *gøre* for dem, og hvordan de kan kontrollere, instrumentalisere og bruge naturen ud fra egne interesser. Flere og flere mountainbikeruter, terapihaver, vildmarksbade og sheltere skyder op, der skal hjælpe os med at finde trivsel og ro i en hektisk hverdag. Men, hvorfor er denne instrumentalisering og kontrol af naturen overhovedet nødvendig for, at vi kan finde mening i

hverdagen? Kan det give mening bare at *være* i naturen, som den er, og lade sig berøre af den?

Denne undren har fået os til at foretage et feltstudie i Bofællesskabet Karise Permatopia. De har trukket sig fra det omkringliggende samfund for at kunne sameksistere med naturen og leve så ”off grid” og selvforsynende med energi og mad som muligt. De søger aktivt et nært forhold til naturen, da naturen udover at forsyne dem med vigtige ressourcer også er et tilflugtssted - et åndehul - i det moderne samfund.

En fremmedgørende forøgelseslogik

Det samfund, som beboerne i Permatopia forsøger at undslippe, er ifølge biolog Jørgen Steen Nielsen gennemsyret af en forøgelseslogik, hvor mennesket bruger naturen til at udvinde begrænsede og uerstattelige naturressourcer til at skabe økonomisk vækst. I *Den store omstilling* (2012) fortæller Nielsen, at vækst er blevet en slags naturlov, der legitimerer, at mennesket driver rovdrift på naturen. Flere og flere forbrugere siger dog, ligesom beboerne i Permatopia, nej til de hensynsløse overforbrug af naturens ressourcer: ”Det materielle forbrug er erklæret fallit [...], og det er nu et symbol på alle de forkerte værdier og på et liv uden indhold”, siger Nielsen (Nielsen 2012:124).

Sociolog Hartmut Rosa beskriver i *Acceleration og fremmedgørelse* (2014), at mange netop brænder ud i det moderne samfund, fordi det centrerer sig om vækst. Ifølge Rosa fører denne forøgelseslogik, som både har samfundsmæssige og planetariske konsekvenser, til fremmedgørelse (Rosa, 2014). I Rosas senere værk *Resonans* (2022) introducerer han *resonans* som reaktion på det moderne samfunds fremmedgørende elementer. Resonans er vibrationerne, forbundetheden, de usynlige bølger, der sker mellem mennesket og andre mennesker, og især mellem mennesket og naturen. Det er resonansrelationer, der får verden til at give mening.

Tættere på rødderne, naturen og hinanden

I søgningen på meningsfulde relationer med både naturen og hinanden, har danskerne siden 1960-1970erne på baggrund af andelsbevægelsen og de kollektivtanker, der fulgte med ungdomsoprøret, bosat sig i bofællesskaber. Dette fremgår af en rapport fra 2022, der er udarbejdet af Build (Institut for byggeri, anlæg og det byggede miljø, Aalborg Universitet). I rapporten defineres et bofællesskab som en social boform, der fungerer som en levet eller

realiseret utopi, hvor beboerne har taget stilling til, hvordan de sammen vil leve og være i verden på. Rapporten fremhæver, at rekordmange vælger at bo i bofællesskaber, og at der især siden 1980'erne er sket et boom i etableringen af økosamfund som Karise Permatopia. I økosamfund har beboerne en fælles vision om at passe på naturen og dens ressourcer ved at leve økologisk, bæredygtigt og klimavenligt. I otte feltstudier, der er fortaget af Build, konkluderes det, at man i økosamfund ofte drømmer sig tilbage til landsbylivet og stræber efter 'det gode, simple liv', hvor man er tættere på sine rødder, naturen og hinanden (Jensen et.al., 2022). Ifølge Nielsen forsøger mennesket da også at bryde med vækstsamfundets snuhtag ved at søge fællesskabet: "Man søger fællesskab, indhold og sammenhængskraft i lyset af det beståendes vaklen" (Nielsen, 2012:124).

I vores speciale stiller vi os undrende over for, om det er muligt at lave et minisamfund som Permatopia, hvor omsorgen for naturen er den stærkt motiverende og samlende ideologiske faktor, i et omgivende samfund, der er bygget på kapitalisme og vækst. Hvad betyder det for beboernes egen og fælles forståelse af naturen? Og kan et meningsfuldt forhold med naturen opstå her?

Dette leder os frem til specialets problemformulering, der lyder:

Problemformulering

Hvordan forstår beboerne i Bofællesskabet Karise Permatopia naturen, og hvordan oplever de resonans med naturen i deres hverdag?

I første del af problemformuleringen bruger vi verbet 'forstår'. Dette verbum er et udtryk for vores hermeneutiske videnskabsteoretiske tilgang (som vi vil redegøre for i kapitel 2). Vi betragter mennesket som et fortolkende væsen, der i sin forståelse af verden præges af historiske, sociale og kulturelle forforståelser (Gadamer,2007). Når beboerne forstår, gør de det altså gennem en fortolkningsproces og i relation til andre. Ud fra vores hermeneutiske tilgang er vi interesserede i at undersøge og fortolke, hvordan beboerne visualiserer og sætter ord på, hvad natur er. Her undersøger vi beboernes italesatte natursyn. Menneskets forhold til den natur, de selv er en del af, kommer imidlertid ikke kun til udtryk gennem verbalsproget, men også gennem handlinger. Rosa mener, at der gennem en relation skabes affekt og emotion, hvilket vil sige at mennesket får et indtryk, men også giver et aftryk (Rosa,2021).

Denne relation ser vi som en handling. Dette berører vi i anden del af problemformuleringen, hvor vi undersøger beboernes praktiserede natursyn, der relaterer sig til deres fysiske væren i og relation med naturen (Rosa,2021).

I problemformuleringen har vi valgt at inddrage Rosas resonansbegreb (der vil blive beskrevet i kapitel 3). Vi benytter begrebet og Rosas forståelse af det senmoderne samfund som teoretisk rammesætning i specialet. Rosa definerer resonans som en relationsmodus, en svarrelation, hvor der sker en gensidig udveksling mellem subjekt og verden (Rosa,2021).

Et tværfagligt samarbejde

Problemformuleringen afspejler også specialets tværfaglighed mellem Strategisk kommunikation samt Pædagogik og uddannelsesstudier.

Kommunikationsfaget er især repræsenteret ved, at vi i undersøgelsen fokuserer på at afdække de (fælles) naturforståelser, som beboerne har dannet gennem kommunikationspraksisser i deres hverdag. Derudover er kommunikationsfaget repræsenteret ved, at vi benytter Rosas resonansbegreb som teoretisk rammesætning i specialet. Når vi undersøger beboernes resonanserfaringer med naturen, undersøger vi egentlig deres gensidige kommunikation med andre mennesker på et mellemmenneskeligt plan og deres kommunikation med naturen på et sanseligt og kropsligt plan. Det er vores overbevisning at mennesket ikke kan være i verden og danne betydninger og finde mening uden kommunikation. Derudover er kommunikationsfaget også repræsenteret gennem vores metodiske valg, som vi i højere grad vil redegøre for i kapitel 4. Ved denne forståelse af kommunikation ser vi også, at vi befinder os i et krydsfelt mellem de to fagtraditioner og de kan, i dette studie, ikke nødvendigvis skilles ad, men skal forstås i samspil.

Vi anser vores speciale for at være et pædagogisk etnografisk studie af et fællesskabs forståelse af naturen, hvordan den skal bruges og passes på. Vi ser bofællesskabet som bevægelse, som en reaktion på et accelererende samfund, hvorfor vi vil kategorisere bofællesskabet, som helhed, som et pædagogisk projekt. Vi forstår det som en bevægelse og socialisering mod fællesskabet og ideologiske overbevisninger, hvor uformelle læreprocesser finder sted i deres hverdag. I Karise Permatopia ses eksempelvis et stærkt fokus på klima- og social bæredygtighed, hvilket præger alle spekter af deres hverdagsliv i samspillet mellem dem mellemmenneskeligt og naturen. Udover en kommunikativ forståelse af resonans, ser vi ligeledes, at dette begreb er et udtryk for en pædagogisk praksis. Resonans er vibrationer – det er nonverbal kontakt mellem mennesker og verden – mennesker og mennesker - mennesker og steder – mennesker i rum – mennesker og natur – det er relationen til verden vi befinder os i. Som en reaktion på det fremmedgørende i vores moderne samfund, bliver resonans et mulighedsrum for transformationer og indsigt.

Kapitel 2: Vidensproduktion

Her præsenteres vores litteraturreview, ligesom vi redegør for vores case: Bofællesskabet Karise Permatopia. Vi vil diskutere vores metodologiske og videnskabsteoretiske til- og fravalg samt vores placering i en kontekst af det senmoderne samfund som grand theory.

Litteraturreview

Vi søger i dette review at afdække allerede eksisterende forskning, som kan ses i direkte relation til vores genstandsfelt samt perifert beskæftiger sig med samme felt. Vi har derfor på baggrund af vores problemformulering lagt særligt vægt på natur som essentiel tematik.

Formålet med dette review er at kunne tilgå både ny viden og inspiration til specialet, ligesom vi skaber et overblik over den viden, der allerede eksisterer i feltet, vi opererer i. Dette giver os mulighed for at identificere overordnede retninger og forståelser samt potentielle videnshuller omkring vores genstandsfelt. Vores undersøgelsesdesign er derfor inspireret af antropolog Dave Harris' beskrivelse af et *summary overview* da:

“[...] the summary or survey overview—surveys different ideas found in some body of literature on a given subject. It is not, generally speaking, primary, independent research. It reviews and summarizes what has been published by others on a subject without aspiring to provide any novel analytical insight.”
(Harris,2020:138)

Reviewet vil derfor fremstå i en narrativ, traditionel form, da vi vil opbygge det som en præsentation af den viden og forskning, der allerede eksisterer i feltet. Vi har derfor defineret vores søgefelt bredt i relation til identificerede, relevante begreber som eksempelvis:

Bofællesskab, fællesskab, hverdag, pædagogik, kommunikation, resonans i samsøgning med natur. Ligesom vi har lavet konkrete søgninger i direkte relation til vores speciales genstandsfelt (Harris,2020:151).

Litteratursøgning og - metode

På baggrund af ovenstående forståelse af vores undersøgelsesdesign anser vi vores review som værende moderat til mindre systematisk i vores afdækning af feltet. Vi har eksempelvis benyttet os af ”vandfaldsmetoden”, hvor vi på baggrund af én relevant artikel har søgt videre derfra. Eksempelvis har vi udelukkende afsøgt peer reviewed materialer, men har i vores studie fundet relevante rapporter eller andre reviews. Herfra har vi fundet relevante (peer reviewed) undersøgelser. For at skabe kontinuitet i vores mindre systematiske søgninger har vi derfor valgt en række in- og eksklusionskriterier til udvælgelsen af relevant litteratur se figur 1 nedenfor.

	Inklusion	Eksklusion
Formalia/søgningsfilter	-Peer reviewed artikler -Sprog: dansk og engelsk -Baseret på studier, der er max 20 år	-Grå litteratur -Ikke Peer reviewed
Naturgrundlag i studierne	-Naturen skulle undersøges i relation til sociale faktorer og/eller fællesskab -Naturen skulle undersøges i relation til menneskets oplevelse af naturen -Naturen skulle forstås som en samspiller eller som rum for at skabe følelser eller sansninger -Naturen skulle undersøges i forbindelse med menneskers bruge af naturen	-Undersøgelser med ensidigt fokus på effektudbytte af landbrug -Undersøgelser med ensidigt fokus på effektudbytte forbundet med ernærings- og/eller sygdoms- og sundhedsindikatorer -Undersøgelser af og om klima og miljø -Undersøgelse af og på arbejdsmarkedet
Bofællesskab i studierne	-Undersøgelsen skulle bygge på bofællesskabet som klima/bæredygtigt -Undersøgelsen skulle bygge samspillet med eller i relation til natur som begreb -Undersøgelsen skulle have fokus på det sociale samspil i fællesskabet	-Bofællesskaber undersøgt indenfor by-, plan- og arkitektonisk felt -Bofællesskaber undersøgt udelukkende i et teknisk og demografisk henseende
Metode og effekt-evaluering	-Studier foretaget som kvalitative undersøgelser	-Kvantitative studier

Figur 1 – in- og eksklusionskriterier ved litteratursøgning

I vores søgninger har vi på baggrund af ovenstående in- og eksklusionskriterier samt søgestrengene kunne nedbringe resultaterne til relevant materiale og en overskuelig mængde. Her ses et eksempel på én af vores søgestrengene:

Natur* AND bofællesskab* OR Natur* AND Cohousing

Vores screeningsproces har bestået af to faser. Først har vi screenet på baggrund af overskrifter og derefter på baggrund af artiklernes resumeer.

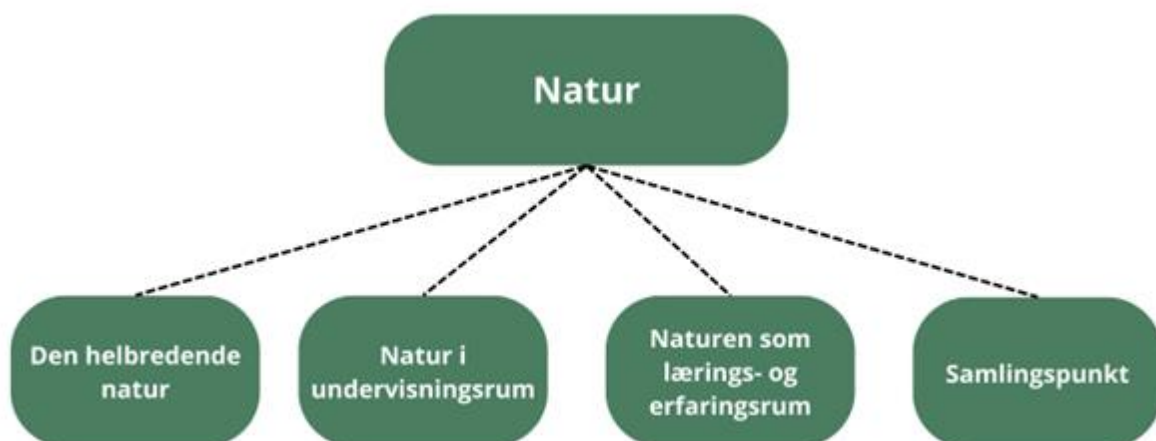
Vi anerkender muligheden for, at der eksisterer artikler og studier, som vi ikke har fundet enten grundet vores valg af søgestreng, -maskiner eller lignende.

Når vi sætter natur og bofællesskab som en betinget faktor til hinanden, har vi ikke fundet nogle undersøgelser i Danmark. Vi synes derfor med vores søgninger at kunne konstatere et videnshul i undersøgelser af naturens betydning for beboere i bofællesskaber. Vi har derfor set os nødsaget til at udvide vores søgekategorier til i højere grad at inkludere undersøgelser af eksempelvis fællesskaber og socialisering i naturen for andre målgrupper. Vi stødte eksempelvis også på en udfordring i søgningen på:

Natur* AND resonans

Her fik vi en stor mængde artikler, der umiddelbart alle relaterede sig til medicinske studier af menneskets natur og røntgen (resonans). Selv ved brug af filtre på forskningsfelter var det ikke muligt at finde studier foretaget om menneskers resonansoplevelser i og med naturen. Grundet tidsbegrænsning i specialet har det derfor ikke været muligt at afdække dette felt tilstrækkeligt.

På baggrund af ovenstående søgninger har vi identificeret følgende tematikker, der relaterer sig til vores genstandsfelt; natur.

Figur 2 – oversigt over de tematikker, der har vist sig i vores litteraturstudie.

Natur, Naturen, Natursyn

Som beskrevet ovenfor har vi ikke fundet studier, der undersøger forestillinger om natur i bofællesskaber i Danmark. Vi har dog fundet et studie foretaget i Californien, hvor bofællesskabet beskrives som et fællesskab, der har til *formål* at fremme beboernes

forbindelse med naturen. Dette studie konstaterer dog, lige som os, at der er mangler forskning på området (Sanguinetti,2014).

Vi kan dog finde forskning, der undersøger naturen som kilde til helbredelse eller endda som terapeutisk rum (Iswoyo et al.,2020; Kreski,2016; Roessler et al.,2019; Aasen & Andershed,2015). Her kan vi fremhæve studier, hvor naturen eller (terapi)haven benyttes som konkret værktøj i behandlingen af eksempelvis stress eller i arbejdet med psykisk syge og veteraner (Kreski,2016; Roessler et al.,2019; Aasen & Andershed,2015).

I et kvalitativt studie introduceres det *terapeutiske landskab* som begreb. Her kunne de konkludere, at bedringen hos hospitalspatienter med adgang til et terapeutiske landskab gik markant hurtigere (Iswoyo et al.,2020). Et andet studie omtaler det som *grønn omsorg* i forbindelse med arbejdet med psykisk syge (Aasen & Andershed,2015). I disse studier forstås naturen som landskabet, haven eller den ”vilde” natur.

Dette ses ligeledes i andre studier, hvor man undersøger naturen som *lærings- og erfaringsrum* - både i relation til voksne men særligt børn (Berliner,2013; Mann et al.,2022; Quay,2013). Fælles for disse studier er, at naturen forstås som rum for social læring i undervisningssituationer. Her vil vi fremhæve et andet litteraturreview, hvor de undersøger fordelene ved *outdoor learning* for børn i forbindelse med undervisning. Her introducerer de flere studier, der kan konkludere, at naturen er fremmende for børns sociale udvikling. Således har de lavet et review på baggrund af undersøgelsen af de formelle læringssum (undervisning), men forholder sig ligeledes til de uformelle (Mann et al.,2022).

Det ses i flere studier, hvordan *haven* bliver et fællesskabsformende samlingspunkt. Studierne tager dog udgangspunkt i uddannelse, skole og har børn som målgruppe (Baker,2004; Bell,2008; Bowker & Tearle,2007; Hoffman et al.,2007; Lautenschlager & Smith,2007; Laaksoharju et al.,2012). Vi finder disse studier interessante i forhold til vores genstandsfelt, da de undersøger, hvordan haven (naturen) kan blive social- og fællesskabsskabende. I de nævnte studier ses det, at de gennem haven som et fælles projekt skaber læring, praksiserfaringer og fremmer sociale interaktioner mellem børnene.

I vores søgning fandt vi studier, hvor naturen er omdrejningspunkt for politiske agendaer (Görg,2004; Sørensen,2020). I ét af disse studier bliver naturen et politisk samlingspunkt i kampen om grønne områder i byen. Her introduceres begrebet; *socio-økologier*, en forståelse af byen som en sammenblanding af det menneskeskabte og det naturlige/grønne. Her ses altså et natursyn, hvor naturen kan findes i byen (Sørensen,2020). I et andet studie undersøges

biodiversitet interdisciplinært som en social konstruktion, hvor mennesket får en *social relation* og *forståelse* af naturen (Görg,2004).

Ens for dem alle er dog, at naturen bevidst bliver brugt som et rum for bestemte handlinger til undervisning, behandling, som samlingspunkt, til terapi eller i en politisk agenda - dermed ses en forståelse af naturen som et aktivt tilvalg og udenforstående for mennesket. I et andet studie præsenteres to forskellige forståelser af naturen: selvet, andre og naturen som særskilte overfor selvet, andre og naturen som helhed (Quay,2013). Ligesom naturen også omtales som *partner* (Eversberg et al.,2022).

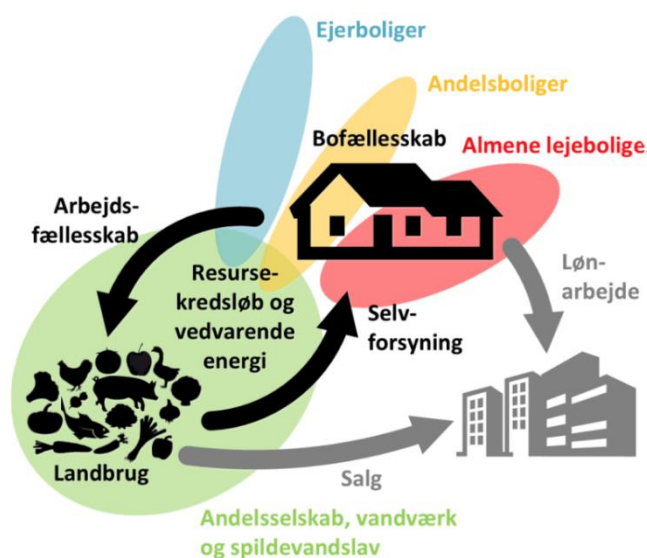
Afslutningsvist vil vi fremhæve to artikler om Hartmut Rosa som naturfilosof, hvor hans forståelse af resonans diskuteres i direkte relation til naturen (Laugesen & Lund,2022; Lund & Laugesen,2022). Disse to artikler har været grundlæggende for vores forståelseshorisont og vil blive præsenteret senere i specialet.

På baggrund af vores søgninger kan vi konstatere, at der ikke er foretaget en kommunikativ, pædagogisk undersøgelse af beboere i bofællesskabers resonansoplevelser med og i naturen, ligesom vi ikke har fundet undersøgelser af natursyn i bofællesskaber. Vi konstaterer derfor et videnshul, på baggrund af vores litteraturstudie.

Bofællesskabet Karise Permatopia

”Karise Permatopia er et bo- og arbejdsfællesskab, et bæredygtigt, økologisk og selvforsynende fødevarer-system samt en fællesvision om en meningsfuld hverdag, hvor beboerne samskaber et bæredygtigt liv og en regenerativ omstilling” (Permatopia.dk:å.u.).

Således beskriver Bofællesskabet Karise Permatopia (fremover omtalt som Permatopia) deres vision for stedet og dets beboere. Permatopia er et bofællesskab og økosamfund, der ligger i stationsbyen Karise i Faxe kommune på Sjælland. Bofællesskabet består af tre boligformer; ejer-, andels- og lejeboliger fordelt på 90 husstande i alt, og der bor ca. 145 voksne og 90 børn (faktaark:2023). Alle husstande skal være medlem af Permatopias andelsselskab KP Amba (permatopia.dk 2:å.u.). Permatopia ledes af en forening, der er styret af en valgt bestyrelse.

Figur 3 – visionsplan for Permatopia fra www.permatopia.dk

Permatopia har illustreret deres organisation og deres relation til det omkringliggende samfund som det fremgår af figur 3. Her ses et samspil mellem husstande, fællesskabet, forsyning og det omkringliggende samfund.

Permatopia som sted

Permatopia er bygget op omkring en ældre landejendom med 29 hektar jord (Bilag 2, 14:403). Den gamle firlængede gård fungerer i dag som fællesarealer. I den ene længe er fælleshuset Loen med fællessal og -køkken. Loen er inden for de sidste år blevet totalrenoveret, og vores første møde med stedet kan ses i boks 1.

Boks 1

Uddrag fra feltnote om vores ankomst til fælleshuset Loen

”Første reaktion på fælleshuset for alle er ”Wow”. Det er et hus med højt til loftet, fritlagte træbjælker - det ligner næste et vikingelanghus, alt er i træ. Der står Påskeliljer på langbordet [...]” (bilag 6: 7).

I længen over for Loen er Pakkerummet, hvor grøntsager pakkes til både beboere og restauranter. I det gamle hovedhus er der værelser, fællestuer og Permabiksen (stedets egen kiosk).

Privatboligerne er rækkehuse med en lille for- og baghave, som alle er opført som lavenergihuse i miljø- og klimavenlige materialer. De omtales som ”klynger” af beboerne (Bilag 2, 2:29). Alle udeområder (udover privathaverne) anses for at være fællesområder. De benyttes af alle beboere; både markerne, hvor de dyrker grøntsager til Fredsskoven (en egeskov plantet af den tidligere ejer af gården ca. år 2003) til ”Savannen”, hvor bofællesskabets får går. Selvom arealerne er frit tilgængelige for beboerne, så administreres fællesarealerne dog af Permatopias arbejdshold.

Styreformer og arbejdsfællesskaber

Permatopia er organiseret ud fra en sociokratisk styreform (Bilag 2,18:504-510).

I et spontant opstået interview med beboeren Lone, fortæller hun om stedets arbejdsgrupper og organisering (Bilag 4). Hun fortæller, at der er krav om, at alle voksne beboere skal lægge 100 arbejdstimer i én af de fem arbejdsgrupper:

- Administration og forsyning
- Skov og areal
- Landbrug
- Fællesgård
- Soc. Bær. (social bæredygtighed)

Der tilbydes fællesspisning alle hverdage i ugen. Det er frivilligt for beboerne at deltage, men ønsker de at spise med, skal de også 2 dage om måneden være en del af et madhold (Bilag 4, 7:178-182). I madlavningen bruges gerne de råvarer, de selv producerer, hvilket i marts måned (hvor vi lavede feltarbejde) betyder meget mad med knoldselleri, pastinakker og gulerødder, som beboeren Katrine fortæller i en samtale i pakkerummet (Bilag 6:4).

En bæredygtig vision, mission og værdi

Permatopias vision, mission, værdier og hverdag er gennemsyret af bæredygtighed i alle aspekter; lige fra miljø og klima, til Permatopia i relation til det omkringliggende samfund (jf. figur 3) til socialbæredygtighed i fællesskabet (De har en endda arbejdsgruppe; SOC. BÆR. Der udelukkende beskæftiger sig med bofællesskabets sociale liv).

Bofællesskabet søger eksempelvis at skabe et fællesskab igennem dyrkningen af egen mad, ligesom de har klare klima- og bæredygtighedsmål. Bestyrelsesforkvinden beskriver, at de søger at blive CO2-neutrale og off-grid (ikke tilsluttet offentlig tilgængelige faciliteter som el-, vand- og varmforsyning) (Bilag 2, 4:81-83).

Permatopia har også deres eget pilerensningsanlæg, hvilket betyder, at alle produkter der bruges i Permatopia (også i privathjemmene) skal være Svanemærket (Bilag 2, 4:92 & Bilag 2, 4:95). Se bestyrelsesforkvindens udtalelse om, hvorfor sådanne regler kan og skal gennemføres i boks 2.

Boks 2 Uddrag fra interview med bestyrelsesforkvinden i Permatopia

”Så der nogle meget, meget, meget stærke incitamentstrukturer i hele Permatopia-systemet, som gør, at man meget hurtigt bliver adfærdsreguleret i forhold til: ”sørg nu for at gøre de gode ting for klimaet. Du har det ikke mere bæredygtigt end der, hvor du bor” ” (bilag 2, 4: 97-100)

Permatopia som case

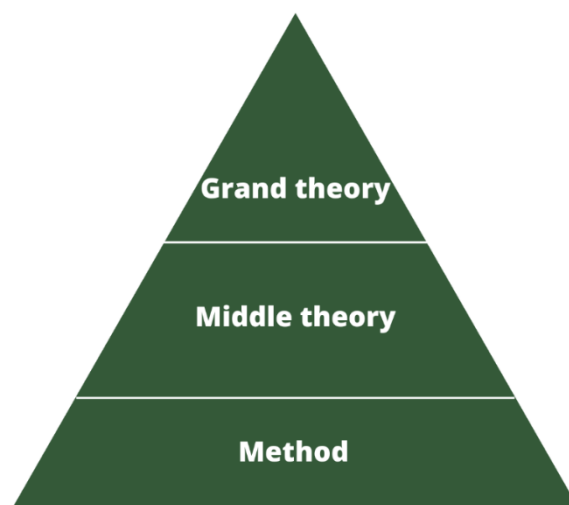
Vi vil i dette afsnit præsentere og argumentere for vores speciale som et casestudie. Vi vil tage udgangspunkt i uddannelsespsykolog Robert E. Stakes bog *The Art of Case Study Research* (1995). Ifølge Stake er et casestudie: “[...] the study of the particularity and complexity of a single case, coming to understand its activity within important circumstances” (Stake, 1995:xi). Hermed giver et casestudie os mulighed for at undersøge et komplekst, unikt og specifikt objekt. Et casestudie omhandler ifølge Stake et objekt, som kan forstås som institutioner, grupper, personer eller lignende. Han påpeger ligeledes, at det ikke er velegnet til at undersøge en proces (Stake, 1995:2). Vi forstår derfor vores undersøgelse af beboerne i Permatopias forståelse af natur som et casestudie.

Stake beskriver et casestudie som præget af to forskellige tilgange; *intrinsic* eller - *instrumental* studie (Stake,1995:3). Ifølge Stake tager et instrumental casestudie udgangspunkt i, at man som forsker har et undrende forskningsspørgsmål og på baggrund heraf vil opnå en bredere forståelse af et fænomen (Stake,1995:3). Vi har fra starten af specialet været optaget af, hvordan mennesker forstår og oplever forbindelse med naturen. I vores undersøgelse tager vi udgangspunkt i Permatopia som unik case, hvor vi undersøger og forstår beboerne som sociale og kulturelle mennesker. På baggrund af vores analyse, som udelukkende vil tage udgangspunkt i specialets lokale niveau (se figur 5), vil vi sætte vores analysefund i en samfundsmæssig kontekst i kapitel 6.

Med udgangspunkt i Stakes begreb om *grand generalizations* tillader casestudiet en vis form for generalisering (Stake,1995:7). Vi finder det dog vigtigt at påpege, at vi, ligesom Stake, forstår, at et casestudie ikke er en form, der har til *formål* at generalisere (Stake,1995:8). Udfordringen ved at undersøge vores genstandsfelt som et casestudie, må dog være, at vi hermed ikke kan afgøre, om det vi undersøger rummer noget alment. Med en forståelse af vores forskning som et casestudie ser vi dog at kunne lave et konkret og afgrænset nedslag i et defineret genstandsfelt; beboerne i Permatopias natur forståelse og oplevelse, både det italesatte og det praktiserede natursyn i fællesskabet, for dem selv som (selv)fortolkende mennesker og af naturen som fænomen for dem.

Specialets teoretiske opbygning

Vi ser dette speciales teoretiske grundlag opbygget i flere niveauer; Grand theory, Middle theory og Method - som det ses skildret på figur 4 her nedenfor.

Figur 4 – Teoretiske grundlag for specialets opbygning

I toppen af figuren ses *Grand theory*, der betegner den teoretiske rammesætning for hele specialet. Vores Grand theory har derfor en afgørende rolle i vores læsning af teorier, metodologiske overvejelser samt undersøgelse af og tilgang til vores genstandsfelt. Her ser vi Rosas teori om resonans og hans forståelse af det senmoderne samfund. Rosas resonansbegreb vil dog bevæge sig på tværs af både grand theory og næste felt i trekanten; *Middle Theory*. Middle theory omfatter i dette speciale vores teoretiske grundlag, der bruges til at analysere empirien. Specialet har været præget af en abduktiv tilgang til vores genstandsfelt. Middle theory er udvalgt på baggrund af tematikker identificeret i vores empiri. Disse tematikker vil blive præsenteret senere i kapitel 3. Til at analysere beboernes natursyn vil vi inddrage filosof Hans Finks syv definitioner på dominerende natursyn i Danmark samt miljøplanlægger Karsten Elmose Vads teori om tre forskellige natursyn, der relaterer sig til menneskets anvendelse af naturen. I Middle Theory placerer vi ligeledes sociolog Michel Maffesolis teori om stammefællesskaber. Med Maffesolis teori får vi konkrete begreber til at analysere beboernes fælles smag og legende tilgang til naturen.

I bunden af figuren ses *Method*, der betegner vores metodologiske og metodiske overvejelser, til- og fravalg. Vores metodologiske overvejelser vil vi præsentere i afsnittet ”Vores hermeneutiske perspektiv på verden” nedenfor. I kapitel 4 vil vi præsentere og diskutere vores anvendte metoder.

Vores hermeneutiske perspektiv på verden

Vores vidensarbejde har været præget af en hermeneutisk forståelse og tilgang til felten, såvel i vores ontologiske som epistemologiske forståelse af verden.

I bogen *Sandhed og metode - grundtræk af en filosofisk hermeneutik* (2007) beskriver Filosof Hans-Georg Gadamer, hvordan fortolkning som metode, kan bruges til at forstå en situation eller tekst (Gadamer,2007). I dette speciale vil vi, med en hermeneutisk forståelseshorisont, undersøge beboerne i Permatopias naturforståelse igennem fortolkning og forståelse, hvilket vil komme til udtryk igennem alle projektets facetter; lige fra metode til mødet med felten til analysen.

Som det fremstår af vores indledning, ses dog også en kritisk dimension i dette speciale. Vi vil derfor, udover vores hermeneutiske inspiration fra Gadamer, ligeledes fremhæve filosofen Paul Ricoeurs (2002) forståelsesramme af den *kritiske hermeneutik*. Ricoeur stiller

sig kritisk over for dele af Gadammers filosofiske, romantiske hermeneutik da Ricoeur mener, at der mangler en kritisk dimension. Ricoeur beskriver dog ligeledes, at hans egen begrebsliggørelse og diskussion af hermeneutikken bygger videre på netop Gadammers bog *Sandhed og metode* (Ricoeur,2002:175). I essayet *For en kritisk hermeneutik* (2002) diskuterer Ricoeur hans begrundelser for, hvorfor han mener, at der kan tilføje et kritisk aspekt til hermeneutikken med en emancipatorisk interesse (Ricoeur,2002:180-181 & 184). Vi tilskriver os derfor Ricoeurs kritiske potentiale i hermeneutikken, ligesom vi ser et emancipatorisk potentiale i at undersøge beboernes forståelse af naturen som en reaktion på det højhastighedssamfund vi ser, at vi befinder os i. Vi vil senere i dette afsnittet redegøre og diskutere vores kritiske forståelse af det moderne samfund, hvor vi finder inspiration i Rosas begreber om det senmoderne samfund som accelererende og fremmedgørende samt resonans som reaktion herpå (Rosa,2022:222). Vores kritik i dette speciale går derfor på indrettelsen af et samfund, hvor det er nødvendigt med naturen som åndehul og naturen som legeplads. Dette vil vi udfolde yderligere i kapitel 6.

Videnskabelig metode

Med inspiration fra Gadamer, har vi en ontologisk forståelse af mennesket som fortolkende, præget af historiske, sociale og kulturelle forforståelser, hvor mennesket derfor ikke kan ses alene, men skal ses som en del af en større helhed, et fællesskab (Gadamer,2007). Heri ser vi således både et menneskesyn, men ligeledes en metodisk forståelse, som kommer til udtryk i dette speciale. Vi ser både beboerne som (selv)fortolkende subjekter, som en del af en socialkontekst, men det er vi som forskere ligeledes. Gadamer påpeger da også, at vi som forskere bør forstå os selv og vores omverden, for at forstå mennesker, aktiviteter og produkter og dermed arbejde aktivt med vores forforståelser (Gadamer,2007:256). I dette speciale kommer arbejdet med vores forforståelser, eksempelvis konkret til udtryk i arbejdet med vores egne natursyn før mødet med felten. På daværende tidspunkt havde vi ikke læst os ind i det teoretiske felt om naturforståelse.

Vi valgte derfor at nedskrive, hvad vi hver især forstod som natur (se uddrag herpå i boks 3). I mødet med felten blev vi dog opmærksomme på, hvor forskelligt natur kan forstås. Alle tre gruppemedlemmer havde eksempelvis en forståelse af natur som eksisterende i Danmark. I vores feltarbejde mødte vi dog natursyn, som sagde det modsatte. Vores forståelseshorisont omkring naturen har derfor være til løbende forhandling i både mødet med felten og teorien. Vi har således, både som gruppe og som subjekter, gennemgået en cirkulær bevægelse og på baggrund af nye erfaringer, skabt ny viden. Hermed bliver vores forforståelser et aktivt element i vores forskning (Gadamer,2007:256).

Boks 3

Udklip fra vores forforståelser om natur

Andreas: ”Naturen kan ændre ens mentale tilstand. Mange er bange for naturen. Naturen kan lære dig at værdsætte hverdagens privilegier. Mange tror at man skal være ekspert for at bruge naturen”

Katarina: ”Noget uberørt. Noget der fremstår uberørt. Eller noget, der er blevet berørt på den rigtige måde. For både Amazonas, nationalparker og marker er vel egentlig natur for mig. Noget smukt – noget af det pæneste, som jeg har set, er naturen. Noget farligt, nok på grund af det ukontrollerbare”

Tina: ”Natur for mig er derfor ofte forbundet med følelser, mærkninger, jeg søger forskellige udgaver af den afhængigt af, hvad jeg har brug for, derfor bliver naturen også et næsten værktøj for mig, et redskab jeg bruger i forskellige scenarier og behov”

Vores menneskesyn

I indledningen til bogen *En hermeneutisk brobygger* (2002), der er en samling af Ricoeurs essays, skriver professor i pædagogisk psykologi Mads Hermansen og professor i ledelsesfilosofi og virksomhedsetik Jacob Dahl Rendtorff, at:

”Ricoeurs hermeneutik er en kommunikationshermeneutik, hvor man forlader sig selv ved i kommunikationen at åbne sig for det andet menneske, og ved således at møde det fremmede kan man berige sin selvforståelse” (Hermansen & Rendtorff,2002:16).

Med inspiration fra Ricoeur forstår vi mennesket som fortolkende og som en del af sociale fællesskaber. Gennem (selv)fortolkninger, forholder og forstår det sociale menneske sig til den historiske og kulturelle verden igennem kommunikation og fortolkningen af fortællinger, tekster, tegn, symboler m.v. (Ricoeur,2002:33-47). Sproget får derfor en essentiel betydning for Ricoeur, da ”[...] enhver refleksion er placeret i en menings- og referencesammenhæng, hvor referencens mening er bestemt af sproget” (Hermansen & Rendtorff,2002:15). I vores læsning af Ricoeur forstår vi ikke kun sprog som det verbale sprog. Med sprog forstår vi *alt* mellemmenneskeligt, både verbalt som nonverbalt, det skrevne og uskrevne, symboler og

myter. Ligeledes ser vi sproget som noget, der kan ske mellem beboerne og naturen, vi kan kalde det; gensidige vibrationer, sansninger, forbundethed med videre.

Når vi dermed ser beboerne i Permatopia oplever, at naturen taler til dem og de taler til den, så ser vi dette som et udtryk for sprog (se boks 4 for et eksempel på, hvordan vi og beboeren Magnus oplevede, at naturen talte til os). I vores læsning af Ricoeur, forstår vi dermed sproget som en udvidet handling, som kan komme til udtryk i mange henseender altså både det direkte italesatte mellem os som forskere og beboerne som deltagere, men også mellem beboerne og naturen og beboerne imellem. Når naturen taler til beboerne, forstår vi derfor, at sproget i højere grad bliver et udtryk for en selvfortolkende forståelseshorisont eller forbundethed, rodfæstet i deres kulturelle, samfundsmæssige og sociale forståelsesramme. Vi ser altså mennesket som selvfortolkende subjekter, der er indlejret i en social- og kulturel verden.

Dette kommer da også til udtryk i vores metodologiske overvejelser; da vi vil undersøge beboernes fortolkning af naturen; både i relation til sig selv, naturen som fænomen samt de kulturelle og sociale kontekster de er en del af (og vi bliver, som en del af feltarbejdet). Her bliver sproget altså essentielt, hvorfor vi konkret har valgt at lave eksempelvis deltagerobservationer, uformelle samtaler, fotoeliciteringer med videre. Disse metoder vil blive præsenteret senere i kapitel 4.

Betydning for praksis

Med et hermeneutisk perspektiv erkender vi, at vores empiriske undersøgelse er præget af os som forskere. Gadamer påpeger da også, at “Al rigtig fortolkning må beskytte sig imod vilkårlige indfald og mod de begrænsninger, der skyldes upåagtet vanetænkning, og rette blikket ‘mod selve sagen’[...]” (Gadamer,2007:254). Således har vi som forskere haft blik for vores egne forforståelse og løbende arbejdet med dem. Vi vil således igennem projektet tydeliggøre, diskutere og vurdere, hvordan vores valg kan og har påvirket vores forskning i

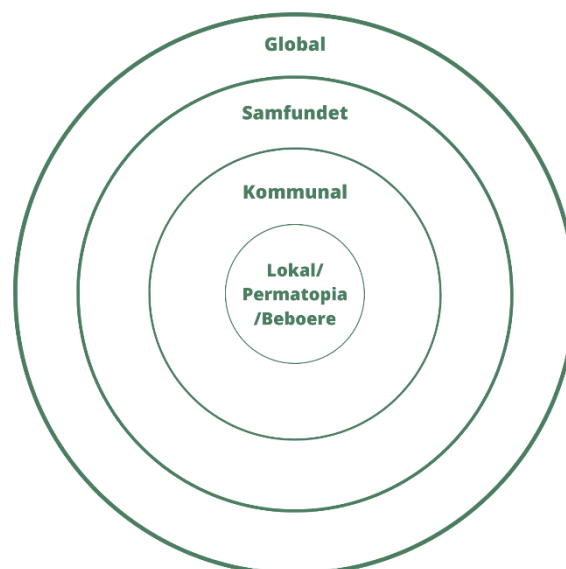
Boks 4 Citat fra fotosession med beboeren Magnus. Vi finder salamandere i vandhullet

”**Andreas:** Ja, og så tager vi billedet, og idet vi tager billedet, får Magnus øje på liv i vandet, som han peger på. Han går ned mod vandet, og vi følger efter. Imens vi står stille og snakker i 2-3 minutter, så får vi øje på flere og flere små salamandere i vandet. [...] Men det er rigtigt, at det er ret sjovt, at der begynder at gå sport i at udpege salamandere, da billedet er taget. Magnus viser, at salamanderne har forskellige farver, og han viser også planter i vandet, der gror. Han påpeger også, at vandstanden er lavere end den plejer” (bilag 5: 8-9)

helhed. Ligesom vi afslutningsvist i specialet, blandt andet vil diskutere vores indgåelse i og med feltet. Herigennem mener vi også at kunne belyse og bidrage til andres forståelser og herigennem kunne inspirere til nye kommunikative og pædagogiske praksisser.

Permatopia i en samfundsmæssig kontekst

I vores forskning opererer vi på flere samfundsmæssige niveauer, hvilket også kommer til udtryk i vores indledning, hvor vi nævner både vores forståelse af det samfund vi befinder os i samt Permatopia som case og helt ned til beboerne som subjekter. Vi vil således kort redegøre for, hvilke niveauer vi ser i dette speciale, ligesom vi løbende vil orientere om, hvilket niveau vi befinder os på. Vi har visualiseret vores niveauer i nedenstående figur 5.

Figur 5 – Visualisering af specialet forskellige samfundsmæssige niveauer

I kernen af cirklen ser vi Permatopia og beboerne som case, hvilket vi anser for at være specialets *lokale* niveau. Næste cirkel, er det *kommunale*; Faxe kommune. Det kommunale omgives af det vi omtaler som *samfund*. Dette forstår vi, med udgangspunkt i Rosas teori-apparat, som et senmoderne højhastighedssamfund. Den yderste ring er det *globale*. Heri ser vi klimaet og klimakrisen. Vi vil i specialet *ikke* komme ind på klimaet og klimakrisen, men eftersom Permatopia som fællesskab ses at have en stærk holdning til klimaet, anerkender og indskriver vi os også i denne forståelsesramme.

Et senmoderne samfund

Som det fremgår af ovenstående afsnit tilskriver vi os en kritisk hermeneutisk forståelse i vores forskning. I en kritisk forståelsesramme ser vi, at der grundlæggende er et ønske om eller optimisme omkring, et andet og bedre liv for mennesker. Eller som sociolog Martin Lauberg-Lund Laugesen og sociolog Peter Clement Lund beskriver det i artiklen *Gode vibrationer - Om Hartmut Rosa som naturfilosof* (2022), at mennesket kan opnå:

“Et liv præget af resonans, mening og bæredygtig sameksistens med planetens mylder af liv i stedet for nederdrægtige variationer af et liv gennemstyret af fremmedgørende kapitallogikker, uværdige arbejdsforhold og industriens umenneskelige æstetik” (Laugesen & Lund,2022:2)

Vi forstår samfundet vi befinder os i, med baggrund i Rosas forståelse heraf. Dette afsnit har *ikke* til hensigt at give os en konkret værktøjskasse til analyse-arbejdet, men derimod at synliggøre, hvilken forståelsesramme vi indskriver os i, på et samfundsmæssigt niveau og i forståelsen af mennesket i dette samfund. Dette afsnit kan derfor anses som værende grand theory jf. figur 4.

I bogen *Fremmedgørelse og acceleration* (2014) beskriver Rosa et samfund præget af (social)acceleration. I vores læsning af Rosas begreb om accelerationssamfundet ser vi et stærkt socialt element i forståelsen af, hvad acceleration er; det er et historisk, kulturelt, socialt og politisk foretagende (Rosa 2014:19). Han beskriver, at acceleration ikke bliver en stræben efter højere, bedre og vildere, men i højere grad er styret af menneskers frygt for at sakke bagud (Rosa, 2014: 39). Dermed forstår vi, at moderniteten, hvor mennesket hele tiden skal vækste, udvikle og gentænke (både økonomisk, teknologisk, som kulturelt m.v.) medvirker til, at mennesker oplever at blive fremmedgjorte overfor både verden såvel som sig selv.

Vi ser koblingen mellem niveauerne (se figur 5) som essentiel, da vi, ligesom Rosa, ser, at det senmoderne samfund skaber bevægelser og forandringer på alle niveauer. Vi undersøger dermed ikke samfundet som sådan, men derimod de reaktioner, der opstår herpå og her, ser vi naturen som et mulighedsrum. Når vi således besøger Permatopia og spørger beboerne til deres naturforståelse og herigennem undersøger deres resonans oplevelser med naturen, så bliver dette jo både et udtryk for den enkelte beboers oplevelse, et udtryk for stedets smag, fællesskab og socialisering, såvel som et udtryk for en reaktion på det samfund de befinder sig i. Vi finder det derfor interessant at undersøge, hvordan beboerne finder resonans med

naturen, som en reaktion på det fremmedgørende samfund, som de møder i deres hverdag.

Rosa beskriver, at:

"Vi føler os altså fremmedgjorte, når vi arbejder hele dagen indtil langt ud på aftenen, uden at der er nogen der har givet os ordre på det - og selvom vi egentlig 'gerne' vil tidligt hjem (og måske har lovet familien det)"
(Rosa,2014:94).

Her ser vi, ligesom Rosa, altså naturen som et mulighedsrum for at skabe en forbundethed med den verden, som beboerne i Permatopia befinder sig i – at opleve resonans med naturen.

Rosa beskriver da også fremmedgørelse som et dialektisk forhold til resonans

(Rosa,2022:222). Vi vil senere i kapitel 3 uddybe Rosas resonans- og

fremmedgørelsesbegreber, men nævner dem her, da begge begreber både skal ses som

konkrete analytiske værktøjer (uddyber vi kapitel 3), men ligeledes skal ses som

forståelsesramme og forudsætning for vores undersøgelsesfelt. Rosa skriver i bogen

fremmedgørelse og acceleration at formålet med bogen er at undersøge: "Hvad er et godt liv

– og hvorfor har vi ikke sådan et?" (Rosa,2014:11). Spørgsmålet er da, om resonans med naturen, kan være noget af svaret?

Kapitel 3: Teoretisk rammesætning

En introduktion og diskussion af specialets teoretiske fundament. Først vil vi redegøre for Hartmut Rosas begreb om resonans, dernæst Hans Fink og Karsten Elmose Vads' begrebsapparat for natursyn og til sidst Michel Maffesolis teori om stammefællesskaber.

Resonans i et moderne samfund

I dette afsnit vil vi redegøre for Hartmut Rosas forståelse af menneskets væren-i-verden, hans resonansbegreb og de tre resonansakser, som resonans finder sted på.

Væren-i-verden – med fødderne plantet på jorden

”Her viser det sig allerede, at subjekter altid erfarer sig som *stillet i en verden*, hvori fysiske, sociale, emotionelle og kognitive betydninger overlapper hinanden” (Rosa,2022:56).

Således skriver Rosa om mennesket i verden. I citatet fremgår det, at mennesket erfarer sin verden gennem sin sansende krop. Helt konkret beskriver Rosa da også, at huden bliver en håndgribelig membran mellem det indre og det ydre. Det er igennem huden, at mennesket behandler, begriber og berører verden, men også bliver behandlet, begrebet og berørt af verden – han kalder ligefrem huden for et *resonansorgan* (Rosa,2022:57 & 196). Samtidig ser vi ligeledes, som Rosa, en forståelse af mennesket som retningsorienteret i og omkring verden. Fødderne er helt konkret plantet nede på jorden, hovedet er oppe, blikket er vendt fremad og ryggen er bagud, nogle er venstrehåandede og andre højrehåandede.

Menneske(kroppen) ses altså i relation til verden, ligesom verden forstås i relation til mennesket (Rosa,2022:57). Ud fra denne forståelse af mennesket betragter vi beboerne i Permatopia som sansende menneskekroppe, der er en del af verden og forstår og erfarer denne verden ved at se, mærke, høre og føle.

Vibrationer og forbundethed

Når mennesket gennem sin krop sanser verden, kan der opstå en relation til verden. Det opleves som om, verden giver mening. Rosa kalder denne meningsfulde forbundethed for *resonans*. Resonans skal forstås som et relationsmodus - ikke en følelsestilstand (Rosa,2022:196), da resonansrelationen både kan opleves negativt og positivt. Resonans er derimod en vibrerende forbundethed med noget eller nogen, der skabes i en gensidig relation: ”[...] en udløst resonansvirkning” (Rosa,2022:196-197). Vi har valgt at benytte Hartmut Rosas resonansbegreb i vores analyse, da vi med denne teoretiske indgangsvinkel kan belyse, hvordan beboerne i Permatopia forstår og skaber mening med naturen.

Rosa beskriver, at:

”Som kernemoment kan man da isolere den idé, at forholdets to entiteter i et svingningsdueligt medie (eller resonansrum) gensidigt berører hinanden sådan, at de kan begribes som *besvarende hinanden*, men på samme tid også *talende med deres egen stemme*, altså som ’tilbage-lydende’ (Rosa,2022:194)

I citatet fremgår et, at Rosa ikke kun ser sprog som verbalsproget – det er vibrationer mellem mennesker og mellem objekter. Som vi nævnte i kapitel 2, har vi også denne opfattelse. Sprog er både det verbale, nonverbale, det skrevne og uskrevne, gensidige vibrationer og sansninger på et mellemmenneskeligt plan og i relation til blandt andet naturen. Her er sprog både, når beboerne taler med hinanden, men i lige så høj grad når beboerne oplever, at naturen *taler* til dem og de svarer den. Det er dog ikke alle ”svar”, der kan opleves som resonans. I kontrast til resonans beskriver Rosa nemlig *ekko* (Rosa,2022:194). Vi vil introducere ekko som begreb i vores analyse, da vi ser dette komme til udtryk i vores empiri, når beboerne oplever, at resonansvirkningen ikke kan genskabes. Her er det tillige vigtigt at fremhæve, at ekko ikke er resonansens modsætning. Det betegner, at én entitet taler, men den anden ikke svarer. Resonans er nemlig gensidigt afhængigt og samtidig en reaktion på det fremmedgørende:

”Fremmedgørelse definerer dermed en tilstand, hvor ’verdenstilpasningen’ mislykkes, så verden bestandig forekommer kold, stiv, afvisende og ikke-responsiv. Derfor danner *resonans* fremmedgørelsens ’andet’ – dens modbegreb” (Rosa, 2022:215).

I citatet her fremgår det, at resonans er en reaktion på det fremmedgørende. Rosa mener dog ikke, at resonans og fremmedgørelse kan sættes op som simple modsætninger, de er derimod i et dialektisk forhold; det ene kan ikke eksistere uden det andet (Rosa,2022:222). Når vi dermed undersøger beboerne i Permatopias resonansoplevelser med naturen, så kan de ikke opleve en resonansvirkning, uden også at have haft en oplevelse af, at verden har været som stum, indifferent, kold og fremmedgørende, hvorfor *fremmedgørelse* som begreb ligeledes vil blive introduceret i vores analyse.

Resonans – en flygtig oplevelse

”I sidste instans er resonans karakteriseret ved en radikal kontingens med hensyn til dens opstå en på grund af resonansrelationens afhængighed af det

ukontrollerbare. Det betyder, at den hverken kan forceres eller forhindres, men opstår spontant under de rette omstændigheder” (Laugesen og Lund,2022:10)

Ligesom Laugesen og Lund forstår vi også resonans som en spontan, flygtig oplevelse, som ikke kan planlægges, men opstår i nuet. Eksempelvis har vi valgt at undersøge beboernes natursyn igennem fotosessioner, hvor de skulle vise os, hvad naturen var for dem, her deltog både vi og beboeren (jf. kapitel 4). Med disse sessioner *søgte* vi ikke at opleve resonans i øjeblikket, men derimod at høre beboernes fortællinger om deres tidligere resonanserfaringer. Hertil vil vi dog påpege, at Rosa ligeledes beskriver, at:

”Imidlertid gør mennesker kun resonanserfaringer der, hvor de er overbevist om, at de bliver berørt af noget der slet og ret, dvs. uafhængigt af deres konkrete ønsker, behov og begæring, er vigtigt (for dem)” (Rosa2022:311).

Når vi beder beboerne vise os steder, der visualiserer, hvad natur er for dem, må det antages, at beboerne tager os hen til steder, der har en essentiel betydning for beboeren og beboerens forhold til naturen. Da vi som sagt forstår resonans som en flygtig, spontan oplevelse kan resonans da heller ikke forceres eller skabes bevidst. Beboerne kan derfor søge mod steder, hvor de tidligere har gjort resonanserfaringer, men dette garanterer ikke, at de vil opleve samme forbundethed næste gang de besøger stedet. I resonansrelationen ser vi derudover, ligesom Laugesen og Lund, et transformativt og forvandlende element -når beboerne oplever at resonere med naturen, så vil der ske en forandring i dem (Laugesen og Lund,2022:14). Hermed forstår vi ikke *forandring* som en epokegørende ud-ad-kroppen-oplevelse men i højere grad som en mulighed for en ny indsigt eller forståelsesramme.

De tre akser

I bogen *Resonans – En sociologi om forholdet til verden* (2022) skelner Rosa mellem tre resonansakser, hvor resonans finder sted. Disse kalder han *den horisontale, vertikale og diagonale resonansakse* (Rosa,2022:226-232). I vores speciale vil vi særligt lægge vægt på den vertikale akse, der omhandler menneskets meningsfulde erfaring med blandt andet naturen. Rosa beskriver, at den vertikale resonansakse, beskæftiger sig med sfærerne, der går ud over subjektet, og hvor verden selv får en ”stemme”. Disse er kultur, historie, religion

eller spiritualitet og natur (Rosa,2022:51-52). Det har dog vist sig i vores empiriske materiale, at den horisontale akse, der betegner menneskets mellemmenneskelige relationer til blandt andet familie og venner ligeledes spiller en rolle i beboernes forståelse af og forhold til naturen. I empirien fremgår det særligt, at beboernes relation til børn har en betydning for deres forbundethed med naturen, hvilket vi vil uddybe yderligere i vores analyse. Den diagonale akse manifesterer sig gennem menneskers forhold til arbejde, uddannelse m.m. Denne akse vil vi helt afgrænse os fra i vores undersøgelse.

Resonans i familiens skød?

Ifølge Rosa er der ikke specielt gode mulighedsbetingelser for at finde resonans i den moderne familie, da familien ofte fungerer som en konfliktfuld arena, præget af rutiner, vaner og mulige stumme oplevelser (Rosa,2022:234-237). En meningsfuld resonansrelation kan imidlertid godt opstå mellem mor og barn (Rosa,2022:38-39). Vi udvider denne forståelse til også at omfatte andre voksne slægtninge, da vi ikke mener, at det udelukkende er barnet, der kan fungere som resonanshavn i et moderens liv. I vores læsning af Rosa forstår vi, at barnet fungerer som en slags katalysator, der i nogle henseender gør det muligt for den voksne at indgå i resonansrelationer med verden. Rosa skriver da også, at børn"[...] skal sikre, at verden som helhed formår at svare, at 'synges' for os" (Rosa,2022:240). Ud fra dette perspektiv placeres et stort ansvar på barnets skuldre, der indirekte bliver nøglen til, at verden giver mening. Rosa stiller sig da også kritisk overfor, om dette resonansønske kan indfries af barnet (Rosa,2022:240). Vi vil i kapitel 5 komme yderligere ind på, hvordan relationen mellem barn og voksen får en mulig resonansvirkning i naturen.

Når naturen taler

Ligesom Laugesen og Lund, forstår vi Rosa som naturfilosof, da han med et kritisk blik helt eksplicit forholder sig til at menneskets forhold til naturen (Laugesen & Lund,2022:3) Rosa anser, at mennesket er natur, da mennesket ikke bare er i verden, men tillige er af verden (Laugesen & Lund,2022:11). Når vi beskriver, at beboerne oplever resonans med naturen, indebærer det, at beboerne overgår fra at erfare sig selv som udelukkende i verden til også at erfare sig selv som af naturen. Med Rosa begrebsforståelse af naturen, får vi en tilgang til at undersøge hvordan beboerne oplever en resonansrelation med naturen.

Ifølge Rosa er naturens stemme en moderne opfindelse. Når beboerne i Permatopia oplever at høre naturen *taler til dem* så mener Rosa, at dette er et udtryk for en kulturel udvikling, hvor mennesket har flyttet sig fra at være bestemt af naturens rytmer (årstider, vejr m.m.) til at være betinget af det moderne liv, hvor natur og modernitet har frigjort sig fra hinanden (Rosa,2022:311).

Han beskriver ligeledes, at mennesket har en iboende indre natur, og samtidig har et behov for at forbinde sig til den ydre natur:

”Dette er grunden til, at den idé (der ved første blik virker så paradoksal), at man må *lytte til naturen* (eller *gå ud i naturen*) for at finde sig selv, kunne antage en lige så mangfoldig som virkningsfuld og sejlivet gestalt i det moderne. Den møder os overalt, hvor mennesker i deres hverdag eksempelvis følger den overbevisning, at de *har hårdt brug for langt om længe at komme 'ud i naturen' igen* dvs. ud i det fri, i skoven, til floden, eller haven for at finde sig selv [...] eller overvinde identitetskriser. Der forventer de at finde *svær*. Retræten til den ('uberørte') ydre natur gælder stadig som en af de mest pålidelige metoder til at gøre vores *indre naturs* stemme hørbar (over for 'den sociale verdens larm').” (Rosa,2022:312).

I ovenstående citat ses det, at naturen bliver rum for *at finde sig selv som menneske*. Samtidig ser vi naturen beskrevet som modernitetens modstykke – naturen bliver svaret på en travl hverdag, hvor man kan finde ro. Vi ser da også denne mekanisme hos beboerne i Permatopia. Alle beboere vi møder i vores feltarbejde er eksempelvis flyttet til Permatopia fra Storkøbenhavn. De har søgt mod landet, naturen og fællesskabet for at *komme 'ud i naturen'*, som Rosa beskriver det. I citatet fremgår det, at Rosa ser hverdagen som essentiel; vi undersøger da også netop beboernes hverdagspraksisser i naturen. For i naturen opleves *væren-i-verden* som mere værd end bag bygningernes grå facader (Rosa,2022:313).

Hos Rosa, findes en kritik af, at naturen bliver modernitetens modsvar og endda den centrale resonanssfære (Rosa,2022:312). Denne afhængighed af naturen giver nemlig mennesket et forhold til naturen, hvor naturen betragtes som en ressource, som noget, der kan instrumentaliseret (Rosa,2022:315-316). Rosa påpeger, at hvis mennesker alene ser naturen som tingsliggjort og formet, så vil naturen ikke resonere med os (Rosa,2022:320-321).

Derudover finder vi det relevant at fremhæve Rosas pointe omkring klima og miljøbevidsthed i relation til naturen. Han skriver, at:

”[...] rødderne til den økologiske grundangst i senmoderniteten ligger: Ikke at vi taber naturen som *ressource*, men at naturen som *resonanssfære* kunne forstumme, som et selvstændigt overforstående, der kan svare os og dermed formår at etablere orientering, er kernen i nutidens dybtgående bekymring for miljøet” (Rosa,2022:316).

Som beskrevet i kapitel 2 beskriver Permatopia sig som et miljøbevidst og bæredygtigt (bo)fællesskab. Hos beboerne hersker en stor bevidsthed om miljøet og naturen, hvilket kommer til udtryk helt ned i deres hverdagspraksisser. I vores empiri har denne grundlæggende frygt for udtømmningen af plantens ressourcer da også vist sig, ligesom vi ser frygten for at miste naturen som rum for resonanserfaringer (jf. kapitel 5).

Et mangfoldigt natursyn

Mennesker har forskellige forestillinger om, hvad natur er. Disse forestillinger er præget af de erfaringer og de værdier, som mennesket tilegner sig gennem livet. Menneskets natursyn er dermed et udtryk for den kultur og den samtid, mennesket er en del af. Af denne årsag findes der derfor ikke et klart, endeligt eller sandt syn på naturen. Det er dog muligt at kategorisere og definere dominerende natursyn, der går igen. Med udgangspunkt i filosof Hans Fink og miljøplanlægger Karsten Elmoose Vads definitioner vil vi i dette afsnit redegøre for de mest dominerende typer af natursyn i Danmark, som vi også har identificeret, optræder i vores indsamlede empiri. Selvom menneskers natursyn ofte er overlappede og komplekse, giver det ifølge Vad mening at lave denne teoretiske opdeling af de dominerende natursyn for at kunne analysere og forstå dem bedre (Vad, 2021:17).

Fink definerer syv natursyn, der betegner hvordan mennesket forstår og sætter ord på deres forhold til naturen. Menneskets forhold til den natur, de selv er en del af, kommer imidlertid ikke kun til udtryk gennem ord, men også gennem vores handlinger i hverdagen. Ifølge Bo Fritzbøger, lektor i historie (forsker i landskabets og miljøets historie) er det derfor oplagt at skelne mellem det *italesatte* natursyn og det *praktiserede* natursyn (Fritzbøger,2021). Da Fink kun beskæftiger sig med det italesatte natursyn, har vi valgt også at inddrage Vads

definitioner på tre natursyn, der i højere grad relaterer sig til menneskets anvendelse af naturen (Vad,2021:17). I specialet vil vi som sagt undersøge, hvordan beboerne forstår, italesætter og visualiserer deres forståelse af naturen, ligesom vi er interesseret i at forstå, hvordan beboerne er i og med naturen, hvordan de anvender naturen, og hvordan de forstår sig selv i relation til naturen i deres hverdag.

Finks Syv natursyn

I antologien *Naturens værdi* indleder Fink kapitlet: *Natur og demokrati* med at beskrive syv forskellige måder at definere natur på. Han kalder disse natursyn for: *det uberørte, det vilde, det landlige, det grønne, det fysiske, det jordiske og det hele* (Fink,2003:30).

Ifølge Fink har de første seks natursyn det tilfælles, at det menneskelige anses for at være uden for og i modsætning til naturen. Det syvende natursyn, hvor naturen opfattes som det hele, understreger derimod, at det menneskelige *er* natur, da naturen er grænseløs og altomfattende (Fink,2003:30).

Naturen som det uberørte

Ud fra denne forestilling opfattes naturen som det, der er helt uberørt af menneskelig indgriben: ”Naturen er det, som ikke er blevet bragt ud af sin oprindelige tilstand for menneskelige formåls skyld eller som følge af menneskelig påvirkning” (Fink,2003:30) I dette natursyn er der en tydelig dikotomi mellem natur og kultur, det naturlige og det kulturelle. Har man dette natursyn, synes man ifølge Fink ikke, at der eksisterer natur i Danmark, da allerede områder er under opsyn, kontrol og beherskelse. (Fink,2003:31).

Naturen som det vilde

Et andet natursyn knytter sig til forskellen mellem det dyrkede og det udyrkede land. Her forstås naturen som de områder, der ikke udnyttes systematisk (Fink,2003:31). Naturen er ødemark, urskov, bjerge, ørkner, moser, tundra og vildnis, hvor mennesker aldrig eller kun sjældent kommer, men også skove, heder og strande, hvor mennesker af og til færdes, og hvor der foregår en form for udnyttelse, såsom jagt, fiskeri (Fink,2003:32).

Både det vilde og det uberørte natursyn rummer en selvmodsigelse, da der ofte foretages en vis form for naturpleje genoprette naturen til et vildt eller uberørt stadie (Fink,2003:32).

Naturen som det landlige

Her er forestillingen om natur knyttet til forskellen mellem land og by, og her anses alt ”uden for bymuren” for natur. Store dele af det, som ses som den vilde naturs modsætning, får dermed selv status af natur (Fink,2003:32). Både marker og græssende kvæg, men også rekreative områder såsom sommerhusområder, strandparker og golfbaner er derfor natur inden for dette natursyn (Fink,2003:32).

Naturen som det grønne

I dette natursyn, forstås naturen ifølge Fink ud fra et modsætningsforhold mellem det grå og det grønne. Natur er alt det levende, organiske og lavteknologiske, der står i modsætning til det mekaniske, syntetiske og højteknologiske (Fink,2003:33). Forarbejdede produkter som høvlet træ, bomuld, læder, papir og silke er blevet til natur, fordi der efterhånden er blevet udviklet endnu mere unaturlige og syntetiske produkter såsom krydsfiner, spånplader, plastik, nylon og akryl (Fink,2003:33).

Det fysiske

Dette natursyn er påvirket af naturvidenskaberne og særligt fysikken. Her opfattes natur ifølge Fink som det basale, materielle og energimæssige i alt, der findes. Naturens modsætning er det subjektive, psykiske, symbolske, konventionelle, sociale og kulturelle: ”Den menneskelige organisme hører med til naturen; mens den menneskelige kultur og tænkning, som naturvidenskaben selv er en del af, på en eller anden måde står uden for” (Fink,2003:34).

Naturen som det jordiske

I dette natursyn er verden er skabt af en guddommelig, overnaturlig skabermagt, som selv står uden for det skabte. Naturen er en del af skaberværket, som menneskene er en del af med deres fysiske kroppe. Om natursynet siger Fink: ”Naturen er det jordiske i modsætning til det

hinsidige, det dennesidige i modsætningen til det hinsidige, det timelige i modsætningen til det evige, det almindelige i modsætning til det mirakuløse” (Fink,2003:35).

Naturen som det hele

Her opfattes naturen ifølge Fink som det største hele, altings altomfattende sammenhæng. Naturen er både det, som mennesker har påvirket, og det, som de ikke har påvirket – både det dyrkede og ikke dyrkede, det bymæssige og det landlige, både det grå og det grønne, det subjektive og det objektive, både det evige og det timelige” (Fink,2003:35).

Vads’ tre natursyn

Vad opdeler natursynet i tre natursyn, disse kalder Vad for *den produktive natur*, *den rekreative natur* og *den vilde natur* (Vad,2021).

Den produktive natur

Her ses naturen som en ressource, som mennesket kan udnytte til at øge produktion og velstand (Vad,2021:17). Det er et nyttepræget syn på naturen, hvor menneskets materielle behov er placeret over hensynet til andre arter og de naturlige økosystemer. Historisk set har dette natursyn været dominerende i Danmark i flere tusinde år i forbindelse med udviklingen af landbruget, fiskerierhvervet og dele af industrien, der udnytter jordens biologiske og geologiske ressourcer. (Vad,2021:18).

Den rekreative

Her ses naturen som et sted, hvor mennesket kan udfolde sig rekreativt for at opnå trivsel og sundhed (Vad,2021:17). Her forbindes naturen med sport, leg, dyrkning af interesser, socialt samvær, afslapning eller blot ”væren” (Vad,2021:18). Den ideelle rekreative natur er kendetegnet ved at være tilgængelig – men rent miljø, vilde dyr og varierede landskaber har også betydning for den rekreative oplevelse. De mange rekreative formål giver interessekonflikter i naturforvaltningen, da der både skal være plads til mountainbikeren, skovbørnehaven og jægeren i skoven (Vad,2021:19).

Den vilde natur

Her er naturen værdifuld i sig selv, hvorfor den skal forblive så vild og upåvirket som muligt (Vad,2021:17). Natursynet har rødder i det romantiske natursyn, der dyrkede naturens ånd. I dag er det primært en modreaktion på menneskets overudnyttelse af naturen. Natursynets ideal om en vildere natur indeholder et paradoks, da man er nødt til at foretage en række ”unaturlige” tiltag såsom naturpleje, naturgenopretning, indhegning og rewilding for at få mere bæredygtig og ”naturlig natur” på sigt. (Vad,2021:17).

Derved ser vi at Finks og Vads begreber også supplere hinanden godt, til at skabe et fuldt natursyn, Finks og Vads begreber overlapper også hinanden, da de begge ser det vilde natur på næsten samme måde, med at det vilde er værdifuld i sig selv, men også indeholder et paradoks i den forstand at den også er påvirket af mennesker på en eller anden måde.

Ved at inddrage både Vads og Finks definitioner på dominerende natursyn i Danmark får vi konkrete analytiske begreber til både at belyse beboernes italesatte og praktiserede natursyn. Begreberne giver os en teoretisk ramme, som vi kan se beboernes abstrakte forestillinger om naturen ud fra. Dette gør det muligt for os at identificere lignende natursyn på tværs af empirien, og se om der eksisterer dominerende natursyn i bofællesskabet, der knytter bofællesskabet sammen.

Permatopia som stammefællesskab

I dette afsnit vil vi redegøre for Michel Maffesolis teori om stammefællesskaber og argumentere for teoriens relevans i forhold til at belyse vores empiriske case. Vi tager udgangspunkt i bogen *The Time of the Tribes* (1996) og artiklen *From society to tribal communities* (2016).

Sansningernes tid

Ifølge Maffesoli befinder vi os i et æstetisk episteme, hvor mennesket rationelle tilgang til verden er blevet erstattet af en mere æstetisk og sanselig tilgang til tilværelsen, hvor mennesket drives af lyst: ”We are actually experiencing a new mode of being whose main characteristics are passion and desire” (Maffesoli,2016:740). Denne bevægelse, som

Maffesoli har identificeret, kan kobles til Rosas Resonansbegreb, der ifølge Rosa modsætter sig, at verden gennem rationalisme bare kan beregnes, beherskes og kontrolleres:

”For så vidt romantikkens grundanliggende var at forsone akkurat disse modsætninger og adskillelser med hinanden, kan resonans forstås som et romantisk begreb – det modsætter sig det tingsliggørende verdensbegreb i en rationalisme rettet mod beregning, fiksering, beherskelse og kontrol”
(Rosa,2022:199)

Maffesoli ser ligesom Rosa, at det moderne menneske har prøvet at kontrollere naturen: ”The modernist project was to dominate nature and to be universal” (Maffesoli,2016:739). Da det ikke er lykket mennesket at tæmme naturen på grund af dens iboende ukontrollerbarhed, har mennesket ifølge Maffesoli søgt tilbage til sine rødder. Maffesoli peger på, at der foregår en slags reorientering mod naturen og forskellige sociale fællesskaber, der bygger på fælles følelser og fælles smag. Disse smagsfællesskaber kalder Maffesoli for *neotribes* eller *stammefællesskaber* (Maffesoli,2016). Vi anser, at bofællesskabet Karise Permatopia er stammefællesskab, hvor beboerne ligeledes har valgt at flytte for at komme tættere på deres rødder, naturen og hinanden.

Ifølge Maffesoli kendetegnes et stammefællesskab ved tre karakteristika, som er *det fælles sted*, *fælles smag* og *the eternal child* (Maffesoli,2016:743).

Det fælles sted

Det første karakteristika, som Maffesoli introducerer, er stammens *fælles sted(er)*. Til at eksemplificere stedets betydning for et stammefællesskab inddrager Maffesoli et etnologisk perspektiv. Ifølge Maffesoli var stammens indbyrdes solidaritet og overlevelse før i tiden tæt forbundet med territoriet. Det område af vildmarken, som stammen i fællesskab havde formået at tæmme og gøre til deres eget, afgrænsede, hvem der var en del af stammen, og hvem man skulle forsvare sig imod, mens stedet samtidig bidrog til stammens overlevelse (Maffesoli,2016:742). Umiddelbart er der ikke langt fra vildmarken til beton-junglerne:

”The neighbourhood, the estate, the vicinity are just the territory one shares with the tribe and which one is prepared even to fight to defend – we are talking about a womb where coexistence finds its natural expression”(Maffesoli,2016:743)

Ifølge Maffesoli vil stammen som regel have ét sted, hvor stammen har sin *habitus* – altså sin kultur, sine traditioner, sine skikke og sin fælles smag (Maffesoli,2016:743).

Stammefællesskabet kan dog godt figurere på andre lokaliteter, som Maffesoli kalder *hoptspots*. Ifølge Maffesoli har stammefællesskabets sted og hotspots *auraer*. Det vil sige, at specifikke lokaliteter forbindes med specifikke stemninger og følelser, der kan påvirke subjekterne i stammefællesskabet: ”abstract and eternal justice is relativized by the feeling (wether love or hate) experienced in a given territory” (Maffesoli,1996:17). I vores speciale udgør fællesarealet ved loen stammefællesskabets sted, da det er her stammens *habitus* er rodfæstet. De mindre arbejdsgrupper, som også kan betegnes som mindre stammefællesskaber, har hver især en række forskellige *hotspots* (der især findes i naturen omkring bofællesskabet), som beboerne ofte færdes i. Disse *hotspots* forbinder beboerne med specifikke stemninger og følelser, som vi vil komme mere ind på i analysen.

Den fælles smag

Stammefællesskabets andet karakteristika er *den fælles smag*, som bør ses i relation til stammens fælles sted, da disse to faktorer sammen er med til at konstituere stammefællesskabet og dets *habitus*: ”[...]we should celebrate in these places the tastes which act as a social cement for each of these tribes”(Maffesoli,2016:743). Den fælles smag er ikke bestemt af nogen autoritetsperson, men opstår ifølge Maffesoli mellem de sociale aktører i hverdagslivets organiske og tilfældige møder: “[...] the exchange of feelings, conversation in the restaurant or shop, popular beliefs, world views and other insubstantial chit-chat which constitute the solidarity of the community's existence” (Maffesoli1996,13). Det er altså i hverdagens små øjeblikke, at stammens fælles smag – dens DNA eller selvforståelse bliver til. Ifølge Maffesoli bekræftes stammens selvforståelse gennem gentagelsen – det er gennem hverdagens ritualer, at stammens medlemmer mindes om, at de er en enhed: ”The nothing or near-nothing becomes a totality. The minuscule rituals are inverted until they become the basis of sociality” (Maffesoli,1996:20). I dette speciale er beboernes omsorg for klima,

bæredygtighed og naturen en del af stammefællesskabets fælles smag og en forudsætning for samhørighed inden for stammen. Smagen er opstået og forhandles konstant i hverdagsøjeblikkene i bofællesskabet; når landbrugsholdet høster pastinakkerne på marken, når forældrene henter børnene i skovbørnehaven, og når der er fællesspisning i loen. Omsorgen for naturen er en del af stammens habitus, der influerer hvordan naturen omkring bofællesskabet, det fysiske sted omkring beboerne, forvaltes. Mennesker, der befinder sig på området, men ikke lever op til fællesskabets fælles smag, er ikke en del af stammefællesskabet.

The eternal child

Det tredje karakteristika, der karakteriserer et stammefællesskab, kaldes ifølge Maffesoli *the return of the eternal child* (Maffesoli,2016:742). Dette Karakteristika tager udgangspunkt i myten om drengen, der aldrig voksede op (Maffesoli,2016:744). Ifølge Maffesoli er mennesket nemlig kendetegnet ved, at det lader sig styre af sine egne lyster og passioner, og legende indgår i forskellige fællesskaber på en nærmest infantil vis. Her forstår vi leg som en tilgang, hvor mennesket handler på baggrund af lyst uden ydre formål. Vi ser derved at legen og det umodne bliver en modsætning til den alvorlige voksne. Stammefællesskaberne er ifølge Maffesoli en slags *cult of youth*, hvor mennesket så at sige aldrig vokser op (Maffesoli,2016:744). Denne lystbetonede tilgang er noget, vi har identificeret i bofællesskabet Karise Permatopia. Her indgår beboerne legende i mindre stammefællesskaber i form af arbejds- og fritidsgrupper udelukkende ud fra, hvad de har lyst til at arbejde med og lave i deres fritid. Der er både nogen, der passer fårene og gederne, nogen der bygger sauna og bueskydningsbaner, nogen der brygger hestebønnesoja, nogen der finder og registrerer insekter, og nogen der bygger kæmpestore kvastskulpturer.

Med udgangspunkt i Maffesolis teori om stammefællesskaber kan vi benytte begreberne: *det fælles sted, den fælles smag og the eternal child* i analysen til at belyse bofællesskabet Karise Permatopia som et stammefællesskab. Dette giver os en teoretisk rammesætning, som vi kan benytte i analysen til at undersøge beboernes (fælles) forståelse af naturen omkring dem. Teorien kan ligeledes belyse, hvordan denne forståelse indvirker på det sociale liv i bofællesskabet og påvirker beboernes mulighedsbetingelser for at opleve meningsfulde resonansrelationer med hinanden og naturen.

Kapitel 4: Metode

Her vil vi redegøre for vores metodiske til- og fravalg samt tilgang til felten. Vores metodeapparat er sammensat af en række kvalitative værktøjer; semistruktureret interview, deltagerobservationer, uformelle samtaler og fotoeliciteringer. Vi vil derefter redegøre for vores dokumentationsmetoder.

I følgende afsnit vil vi redegøre for vores valgte metoder i vores skabelse af empiri og reflektere over metodernes betydning for undersøgelsen. Vi ønsker at undersøge, hvordan beboere i Permatopia forstår og bruger naturen i deres hverdag. Det giver anledning til, at vi vælger den kvalitative tilgang. I bogen *kvalitative metoder* (2020) beskriver professor i psykologi Svend Brinkmann og professor i pædagogisk psykologi Lene Tanggaard, at den kvalitative forskningstilgang egner sig til at undersøge forståelser og fortolkninger af ”hvordan noget gøres, siges, opleves, fremtræder eller udvikles” (Brinkmann & Tanggaard,2020:15). Ved denne forskningsmetode afgrænser vi os til en erkendelsestradition og et genstandsfelt der har til formål at ”belyse menneskelige oplevelser, erfaringsprocesser og det sociale liv” (Brinkmann & Tanggaard,2020:16). Heri ser vi ligeledes argumentationen for, at indskriver os i et pædagogisk felt; vi undersøger netop beboerne i Permatopias sociale hverdag, gennem deres oplevelser.

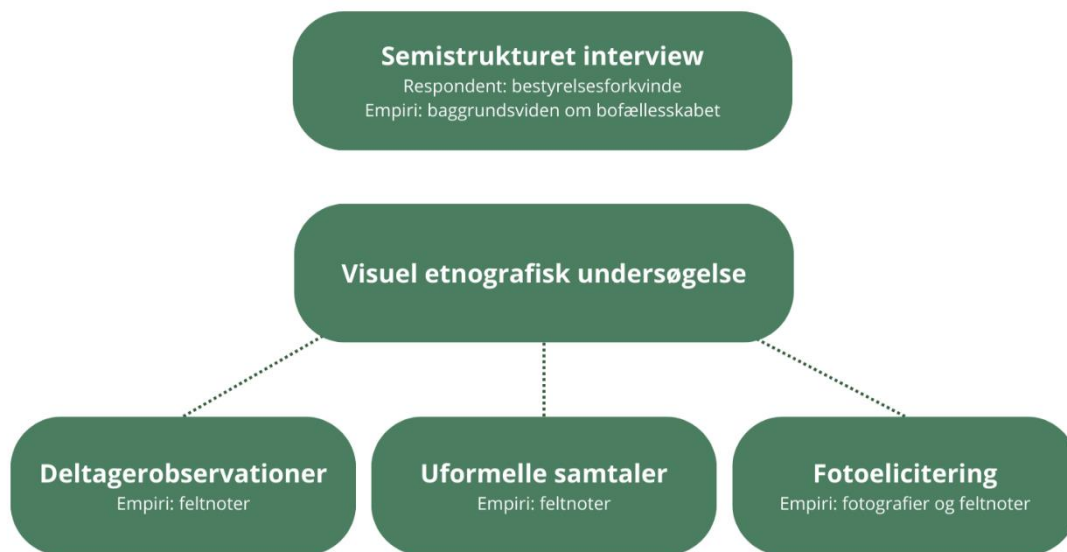
Vi har en hermeneutisk forståelse af vores forskningsfelt, hvilket ligeledes vil præge dette metodeafsnit. Dette kapitel er derfor et udtryk for et processuelt arbejde, foretaget over tid, hvorfor det er skrevet før og efter mødet med felten.

Vi tillægger os en tilgang til felten gennem det, som vi vil omtale som situeret etik, hvor vi i felten løbende har evalueret vores forskerposition og empiriskabelse. Dette vil vi reflektere over i kapitel 6.

Empirisk design

Vi har valgt at foretage en visuel etnografisk undersøgelse, der baserer sig på deltagerobservationer, uformelle samtaler og fotoelicitering, ligesom vi har foretaget et semistruktureret interview med bofællesskabets bestyrelsesforkvinde. Specialets empiriske design fremgår nedenfor i figur 6. Figuren er opsat i kronologisk rækkefølge efter udførelsen af metoderne. Dette er ligeledes tilfældet for kapitlets opbygning.

Figur 6 – vores empiriske design. Opsat i kronologiske rækkefølge - Det visuelle etnografiske studie er udført samtidig

Visuel etnografisk undersøgelse

Vi har valgt at foretage en visuel etnografisk undersøgelse. Visuel etnografi går ud på at undersøge de materielle, visuelle og æstetiske aspekter ved en given kultur eller et samfund (Rasmussen,2018:233). Visuel etnografi retter sig mod, hvad mennesker ser og sanser, og hvordan de fortolker og praktiserer det. Begrundelsen for at bedrive denne form for forskning bunder i, at visuelle og æstetiske aspekter af socialt og kulturelt liv er en central del af menneskers måde at leve og eksistere i verden på (Rasmussen,2018:235). Herved mener vi at kunne undersøge den interne betydningsdannelse omkring fænomenet “natur” i Permatopia samt, hvordan beboerne begriber, bruger og visualiserer naturen.

Visuel etnografi er et fagligt-metodisk felt, hvor ved man kan undersøge fysisk, sociale og kulturelle rum (Rasmussen,2018:235). Mens antropologien traditionelt har villet udforske "hele kulturen", er det visuelle etnografiske arbejde ifølge sociolog Kim Rasmussen ofte mindre ambitiøst og mere afgrænset. Feltarbejdet foregår almindeligvis på én lokalitet og retter sig mod et udsnit af kulturen på dette sted (Rasmussen,2018:235-236). Vi ser, at den visuelle etnografiske tilgang giver os et undersøgelsesgreb, som kan bruges til at afgrænse vores felt (Permatopia), men også give os indsigt i beboernes visuelle forståelse af, hvor de finder naturen i deres hverdag. Vi er beviste om, at et foto er et udtryk for et splitsekund af deres visuelle oplevelse, ligesom fotoet er et udtryk for et større visuelt fravalg end tilvalg, grundet kameraets begrænset synsfelt. Derfor har vi valgt at benytte os af feltnoter i samspil med fotografierne for, at indfange de sanselige og italesatte oplevelser der følger med fotoet og omgivelserne.

Visuel etnografi som metode ser vi derfor forbinde vores to fagfelter; kommunikation og pædagogik, da vi herigennem får mulighed for at indfange de kommunikative praksisser samt dokumentere de kulturelle og sociale rum vi møder i Permatopia.

Det semistrukturerede interview i praksis

I forbindelse med vores indledende kontakt til Permatopia anmodede vi om et interview af bestyrelsesforkvinden. Vi vil kort beskrive vores fremgangsmetode i det kvalitative semistrukturerede interview.

Ligesom Brinkmann & Tanggaard beskriver, forstår vi interviewformen som værende den mest effektive måde til at forstå vores medmennesker (Brinkmann & Tanggaard,2020:34). Interviewet med bestyrelsesforkvinden skal således forstås som en kilde til grundlæggende viden om stedet og dets funktioner.

Interviewet tager udgangspunkt i en semistruktureret form. I det semistrukturerede interview er det hverken en "åben hverdags samtale eller et lukket spørgeskema" (Kvale & Brinkmann,2009:45). Med interviewet kan man derimod "forstå temaer i den daglige livsverden ud fra interviewpersonernes egne perspektiver" (Kvale & Brinkmann,2009:45). Interviewet er således baseret på en interviewguide, der fokuserer på specifikke emner, som er struktureret i nogle på forhånd nedfældet spørgsmål. De har til formål at styre interviewet. I denne form efterlader det dog muligheden for at afvige fra guiden og forfølge spørgsmål,

oplevelser og fænomener, der kan virke betydningsfulde for mennesket (Kvale & Brinkmann,2009:45). Vores interviewguide er baseret på inspiration fra Brinkmann og Tanggaard, der opdeler guiden i tre kolonnerne i henholdsvis: tema, erkendelsesinteresse og interviewspørgsmål (Brinkmann & Tanggaard,2020:44). Vores interviewguide er derfor opbygget ud fra at kunne skabe en forståelse af Permatopia og deres forhold til naturen samt det sociale fællesskab (Se Bilag 10). Vi anser den semistrukturerede form som velegnet i vores projekt, da vi ønsker en indsigt i Permatopia.

Deltagerobservationer – Vi graver, når de graver

Vores feltarbejde har bestået af to ”arbejdsdage”, hvor vi begge dage også var med på madlavningsholdet og deltog i fællesspisning. Den ene dag deltog vi endda i et oplæg om mikroorganismer i jorden, for beboerne. Derudover deltog vi ligeledes i en rundvisning på området.

Psykolog Thomas Szulevicz beskriver i kapitlet: *Deltagerobservation i Kvalitative Metoder* (2015), at det er igennem deltagerobservationer, at felten åbner sig og det usagte bliver tydeligt for forskeren (Szulevicz,2015:87). Det er netop denne forståelse af deltagerobservationer, der ligger til grund for vores metodiske valg. Ved at observere beboernes situerede interaktioner med naturen, giver det os et indblik i det usagte. Vi får hermed mulighed for at undersøge ikke blot interaktionen mellem beboerne, men også mellem beboerne og naturen. Szulevicz beskriver da også, at deltagelsesbegrebet kan forstås som et dagligdagsbegreb, som beskriver det, at være ”aktivt involveret i en praksis” (Szulevicz,2015:83). Vores feltarbejde har været præget af en direkte indgåelse i felten vi undersøger: Når vi er blevet inviteret med i marken, graver vi, når beboerne graver.

Vi ser dog ligeledes deltagerobservationer som et ozymoron. Szulevicz beskriver da også netop dette, da *deltager* henviser til at være en del af noget, sammen med nogen, hvorimod *observationer/at observere* henviser til at være udenforstående (Szulevicz,2015:83). Vi ser dermed vores tilstedeværelse i felten, som et muligt paradoks: Vi skal både pakke grøntsager i Pakkerummet, men samtidig også have en forskerdistance til feltet (bilag 6, 3).

I kapitlet *Feltarbejde* (2015) beskriver antropolog Kirsten Hastrup, at feltarbejdet: “[...] altid finder sted i et mellemmenneskeligt felt” (Hastrup,2015:56). Med denne forståelse ser vi derfor, at vores tilstedeværelse må påvirke felten og feltet og de interaktioner vi observerer,

de samtaler vi starter samt de overvejelser det må bibringe hos beboerne efterfølgende. Ved vores indtræden i felten ser vi altså en påvirkning herpå, hvorfor empirien skabes i samspillet mellem os, som forskere, og beboerne, ligesom Hastrup beskriver (Hastrup,2015:57).

Som naturligt led i vores deltagerobservationer har vi ligeledes benyttet metoden; *uformelle samtaler*, som vi vil præsentere herunder.

Uformelle samtaler

Brinkmann & Tanggaard præsenterer metoden *ustrukturerede interviews* eller - *konversationer* i kapitlet: *Interviewet: samtalen som forskningsmetode* (Brinkmann & Tanggaard,2020:39-40). Vi indskriver os i deres forståelse af dette metodiske greb. I vores undersøgelse vil vi omtale det som *uformelle samtaler*. Denne distinktion har afsæt i vores forståelse af, at empirien skabes i samspil mellem os, som forskere, og beboerne vi samtaler med. Vi forstår "at samtale" som præget af en mere hverdagsligforståelse eller –situation. Hermed ønsker vi at tydeliggøre formålet med samtalerne, og hvordan disse skal foregå; de skal opstå naturligt og i øjeblikket - på beboernes banehalvdel. Eksempelvis har vi en samtale med en beboer, mens vi hjælper med at sætte nyt hønsehegn op i Fredsskoven (bilag 7:4). Vi mener, at denne tilgang som metode, kan medvirke til at nedbryde de magtrelationer og potentielle barriere, der kan fremstå i et mere traditionelt interview.

Selvom samtalerne er uformelle, har vi foruddefineret et spørgsmål, som vi stiller, hvis lejligheden opstår. Spørgsmålet lyder: Hvad er naturen for dig?

Med ovenstående spørgsmål får vi mulighed for at sætte rammen for samtalen med beboerne og dermed styre samtalen mod undersøgelsens genstandsfelt. Med uformelle samtaler som metodisk greb mener vi dermed at kunne undersøge beboernes forståelser og erkendelser af naturen, og hvad de er optaget af igennem dialog. Uformelle samtaler som metode har dog ligeledes sine begrænsninger:

- Samtalerne er ofte korte og dermed ikke dybdegående.
- Der kan være forstyrrelser i og omkring samtalen, som potentielt kan påvirke den. Det kan være andre mennesker, lyde, stedet eller lignende.

Når vi alligevel har valgt at benytte denne metode, så skyldes det muligheden for at kunne kombinere denne med vores andre metodiske greb, på samme tid. Ligesom vi ser en stærk ressource i at kunne tage samtalerne løbende, når vi alligevel er til stede, hvor samtaler i højere grad kan opstå naturligt, end hvis vi skulle møde beboerne før eller efter deltagerobservationerne.

Fotoelicitering

I vores visuelle etnografiske undersøgelse vil vi, som led i vores uformelle samtaler, spørge beboerne om de vil deltage i en fotosession, hvor de instruerer os i at fotografere motiver, som de synes, visualiserer, hvad naturen er for dem.

Ifølge sociolog Francesco Lapenta (2011) kan fotografier bidrage til en dybere forståelse, for forskeren, af mennesket, sammenlignet med, hvis man blot har samtaler:

“Photographs can convey contents that words can only approximately represent, and can represent subjects that might be invisible to the researcher but visible to the interviewee, triggering unforeseen meanings and interpretations”
(Lapenta,2011:202).

Helt konkret vil vi spørge beboerne: Hvis vi skulle tage et foto af dét, som du forstår som naturen, hvor skal vi så gå hen?

Vi har valgt at benytte tilgangen *Collaborative image production*, hvor foto-etnografien skabes af både forsker og respondenterne i fællesskab. Helt konkret foregår det ved, at forskeren fortæller om undersøgelsen, hvorefter respondenterne udvælger, hvilke motiver forskeren skal fotografere. Ifølge Lapenta bør man som forsker ikke føle sig begrænset af, at respondenterne ikke tillader, at specifikke motiver fotografere. Til- og fravalg er ifølge Lapenta ofte et udtryk for eksisterende konventioner og lokale visuelle kulturer (Lapenta,2011:208). Ved at benytte tilgangen *Collaborative image production* kan vi altså både få et indblik i, *hvad* respondenterne vil vise, men også *hvordan* de vil vise det. Der er her tale om en refleksiv proces, hvor forskeren forsøger at se verden som respondenterne:

“By collaborativly representing everyday experiences, researchers empower respondents to produce shared understandings for their past experiences and current practices” (Lapenta,2011:208).

I denne metodiske tilgang ses ligeledes, hvordan vores fagligheder, både kommunikation og pædagogik, kommer til udtryk i vores undersøgelse af feltet; vi søger at undersøge beboerne i Permatopias refleksive proces igennem et visuelt virkemiddel. Vi indgår altså i en relation med beboerne i samskabelsen af empirien. Når fotografierne er blevet taget, vil vi som led i den uformelle samtale bede beboerne om at reflektere over motivet på fotoet. Ifølge Rasmussen kan fotografier nemlig sjældent forstås uden ord, og undersøgelsen vil ofte blive fragmentarisk, usammenhængende og tilfældig, uden samtalen (Rasmussen,2018:252). Ved at spørge ind til motiverne kan vi åbenbare, hvordan beboerne begriber naturen, og hvordan de ønsker deres naturforståelse skal repræsenteres, opfattes og forstås rent visuelt.

Feltnoter

Vi vil i dette afsnit kort redegøre for, hvordan vores møde med felten er blevet dokumenteret igennem feltnoter. Feltnoterne er alle foretaget i felten, men på forskelligvis.

Vi er gået til felten ud fra en forståelse om situeret etik. Dette kommer da også til udtryk i vores tilgang til feltnoter, hvor vi har benyttet os af flere forskellige metoder alt efter, hvad situationen og relationen til beboeren/beboerne tillod sig. Vores feltnoter bærer således præg af den enkelte forskers vurdering af situationen og muligheden for dokumentationen heraf.

Vi har benyttet følgende metoder til vores feltnoter:

- Optaget samtalen direkte og transskriberet den én til én som optaget.
- Noteret i en notesbog efter samtalen eller fotoeliciteringen var overstået.
- Dikteret på vores telefoner (et ugeneret sted) efter samtalen eller fotoeliciteringen var overstået.
- Fotografier som feltnoter i mødet med felten.
- Fotografier som led i en fotosession med en beboer.

Vi vil derfor i nedenstående afsnit beskrive vores nærmere overvejelser til ovenstående metoder og implikationerne herfor.

I valget af metode til feltnoter gjorde vi os visse overvejelser før mødet med felten. På baggrund af vores forforståelser om stedet vurderede vi således, at vi i højere grad kunne indgå i fællesskabet, hvis vi ikke skrev noter under selve samtalerne. Ligesom vi også vurderede, at en notesbog ville skabe mindre opmærksomhed end noter på fx vores telefon.

Fælles for vores feltnoter (med undtagelse af de optagede samtaler og interviews) er dog, at de alle er nedskrevet eller indtalt efter samtalen eller fotosessionen var afsluttet. Vi prioriterede dette da vi ligesom Hastrup ser, at:

“[...] notesbogen og nedskrivningen af feltnoter rent faktisk kan blokere for den umiddelbare forståelse. Mens man sidder og nedskriver, hvad de andre siger, er man uden for det, der foregår; man er reporter, ikke deltager”
(Hastrup,2015:69).

Hermed søgte vi i højere grad at blive deltagere i samtalen, og dermed indgå i felten, end 'blot' at være reporter af det der fremstod for os.

Til forskel fra Hastrup, beskriver Szulevicz derimod, at han mener, at feltnoter bør tages i øjeblikket, mens samtalen foregår, da han ellers mener, at feltnoterne bliver rekonstrueret af forskeren, hvor detaljer går tabt og feltnoten bliver en gengivelse af en situeret, oplevet situation (Szulevicz,2015:92). Modsat Szulevicz ser vi dog ikke dette som problematisk for skabelsen af vores empiri, da vi netop forstår vores empiri som skabt i et samspil mellem os som forskere og beboerne. Ligesom vi må erklære os enige med Hastrup, som beskriver, at feltnoter “[...] naturligvis aldrig er helt ‘råt’, fordi det er farvet af både forskerens vidensinteresse og af hans eller hendes position i felten” (Hastrup,2015:55).

Som tidligere beskrevet valgte vi dog også at optage visse samtaler og fotosessioner. Paradoksalt nok, bryder denne metode jo potentielt set med vores ønske om at nedbryde de formelle rammer ved et interview og ønsket om en 'almindelig' samtale med beboerne, da optagelsen netop formaliserer samtaleforholdet. Det er dog også med baggrund i denne overvejelse, at vi kun optog de samtaler, hvor det gav mening, hvilket beroede på konkrete vurderinger af situationen og relationen mellem forsker og beboer, det vi derfor omtaler som situeret etik. Eksempelvis har ikke optaget samtaler, der er foregået i fælleskøkkenet, hvor vi hjalp med at lave mad. Vi fandt det nemlig uhensigtsmæssigt at finde telefonen frem, mens vi samlede grøntsagsslasagnen (bilag 6:8).

Selvom alle beboerne var orienteret om vores tilstedeværelse via deres Intranet, oplevede vi flere gange at blive spurgt om ”hvem er I?” (Bilag 6:15), hvorfor vi tvivlede på om de var bevidste om vores skabelse af empiri. Når vi nævnte vi var studerende fra RUC svarede de fleste dog med et anerkendende svar.

Vi har reflekteret over de etiske komplikationer ved vores observationer og nedskrivning af feltnoter. Når vi således placerer os i felten og forsøger at ”smelte ind”, så er det nødvendigt at forholde os til de etiske implikationer og vores forståelse af empiriskabelse, som præget af situeret etik. Eksempelvis har vi i mødet med hver enkelt beboer været meget opmærksomme på at tydeliggøre grunden til vores tilstedeværelse samt spørge om vi måtte tage noter fra samtalen og/eller optage den. Vurderingen af hvilken måde feltnoten blev noteret på, beroede alene på den enkelte forskeres vurdering af den konkrete situation. Det varierer, hvem af os der deltog i de enkelte samtaler og fotosessioner. I visse samtaler deltager vi alle tre og i andre er det kun én. Vi havde på forhånd aftalt, at vi alle tog feltnoter fra alle samtaler (også dem, hvor vi alle tre deltog), for at få flere detaljer med fra samtalen og sammenholde erfaringer. Vores feltnoter er et udtryk for hver enkelt forskeres fortolkning af samtalen, ligesom feltnoten er et udtryk for den verden, der har vist sig for os.

Transskribering

I transskriberingen af vores feltnoter har vi grundet deres forskelligartede karakter, måtte gå forskelligt til transskriberingen af dem. Vi vil herunder kort redegøre for vores overvejelser.

De håndskrevne feltnoter er indskrevet direkte som de fremgår (dog har vi gennemgået dem for stave- og grammatikfejl samt tilføjet ord, hvis de manglede).

De indtalte feltnoter er nedskrevet som transskribering. Her har vi også fjernet, hvad vi vil omtegne som ’stavefejl’. Vi har således ikke medtaget gentagelser, lyde eller anerkendende tilkendegivelser, når dikteringerne er foretaget af to eller flere ad gangen. Der har således været en vis redigering af de indtalte feltnoter.

Lydfilerne af de optagede samtaler, fotosessioner og interviews er alle transskriberet ud fra samme retningslinjer. Vi har undladt pauser, lyde, toneringer, udråbsord m.m. da vi ikke finder dette relevant i relation til vores genstandsfelt og det efterfølgende analytiske arbejde.

For at skabe overblik har vi udarbejdet et skema, hvor alle feltnoter, er noteret se figur 7 nedenfor.

Kategori	Bilag nr.	Hvem er med (af os)	Hvem har transskriberet	Hvornår (dato)	Hvem (beboer) (synonym)	Situation	Kort forklaring/emne
Interview (båndet)	bilag 2	Tina og Andreas	Katarina	16. marts	Bestyrelsesforkvinde	interview	
Feltnoter (tekst)	bilag 3	Tina og Andreas	Tina	16. marts	Bestyrelsesforkvinde	interview	Feltnoter fra interview
Feltnoter (tekst)	bilag 3	Tina og Andreas	Andreas	16. marts	Bestyrelsesforkvinde	interview	Feltnoter fra interview
Feltnoter (båndet)	bilag 6	Tina og Katarina	Katarina	27. marts	30 beboere til oplæg	Oplæg	Den nye landmand fortæller om mikroorganismer og permakultur
Feltnoter (båndet)	bilag 6	Alle	Tina	27. marts	Jens, Ina, lone	Fællesspisning	Samtale ved aftensmad
Feltnoter (samtale)	bilag 4	Alle	Andreas	27. marts	Lone	Samtale	Om arbejdsgrupper
Feltnoter (tekst)	bilag 4	Tina	Tina	27. marts	Lone	Samtale	Om arbejdsgrupper
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Tina	Tina	27. marts	Nis	Madhold	Ingen natur i DK
Feltnoter (båndet)	bilag 6	Tina og Andreas	Tina	27. marts	Lone	På marken	På marken; lidt om Lone og arbejdsgrupper
Feltnoter (båndet)	bilag 6	Andreas	Andreas	27. marts	Lone	På marken	Pastinakhold
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Alle	Tina	27. marts	ukendt	Ankomst	Ankomst, ukendt hilser og spørger om han kan hjælpe, modtagelse af Jens
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Alle	Tina	27. marts	Signe	I madkøen	"Hvem er I" - samtalen i køen
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Alle	Tina	27. marts	generelt	Takeaway	Generel feltnote om mad og takeaway
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Tina og Andreas	Tina	27. marts	Lotte	Madhold	Kort note om, hvad hun synes er natur.
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Tina og Katarina	Tina	27. marts	Jens og Karin	Oplæg	Snak med Jens og Karin før oplægget begynder
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Tina og Katarina	Tina	27. marts	generelt	Oplæg	Kommentarer fra oplægget om mikroorganismer i jorden
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Katarina	Katarina	27. marts	Katrine	Pakkerum	Handler om sturktur, børneliv og om at få et forhold til naturen
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Alle	Katarina	27. marts	Anton	Madhold	Vi møder madkøen, Anton og taler om natur og hans børn
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Alle	Katarina	27. marts	Lotte	Madhold	Antropologen fortæller om børneliv og natur
Feltnoter (tekst)	bilag 6	alle	Katarina	27. marts	Signe	Fællesspisning	En spontan samtale i madkøen om natur
Feltnoter (tekst)	bilag 6	Katarina og Tina	katarina	27. marts	Karin og jens	Oplæg i Loen	Vi introduceres for Permatopias allermindeste beboere
Fotoelitisering (båndet)	bilag 5	Tina og Andreas	Katarina	27. marts	Lone	Pastinakhold	Naturen er jorden og alt
Feltnoter (tekst)	bilag 7	Tina	Tina	28. marts	Asta	Madhold	Fællesskabet i bofællesskabet
Fotoelitisering (samtale)	bilag 5	Andreas	Andreas	28. marts	Lotte	Madhold	Fotoelitisering i skoven
Fotoelitisering (båndet)	bilag 5	Tina	Andreas	28. marts	Anton	Madhold	Fotoelitisering på gårdspladsen
Fotoelitisering (samtale)	bilag 5	Alle	Andreas	28. marts	Helene	Samtale	Samtale før aftensmaden
Fotoelitisering (båndet)	bilag 5	alle	Katarina	28. marts	Henning	Pakkerummet	Lille lysning i fredsskoven
Fotoelitisering (båndet)	bilag 5	Tina	Katarina	28. marts	Karin	Fællesspisning	Kultur vs. Natur - natur er det vilde
Fotoelitisering (båndet)	bilag 5	Alle	Katarina	28. marts	Magnus	Høsehegn	Vandhul og gammelt træ
Feltnoter (båndet)	bilag 7	Tina	Katarina	28. marts	Henning	Pakkerummet	Klima, bæredygtighed og natur
Feltnoter (båndet)	bilag 7	Tina	Katarina	28. marts	Karin	Madhold	Samtale i køkkenet
Feltnoter (båndet)	bilag 7	Andreas og Katarina	Katarina	28. marts	Magnus	Høsesnak	Høsesnak
Feltnoter (båndet)	bilag 7	Alle	Andreas	28. marts	Magnus	Høsehegn	Fåresnak
Feltnoter (tekst)	bilag 7	Andreas	Andreas	28. marts	Ingen	Madhold	Selvstændig pastinakhold.
Feltnoter (tekst)	bilag 7	Katarina	Katarina	28. marts	generelt	Generelt	Var vi en del af fællesskabet?
Feltnoter (tekst)	bilag 7	Tina	Tina	28. marts	Lotte, Karin, Anton	Madhold	Mere krydder i maden. Kanel.
Feltnoter (båndet)	bilag 7	Andreas	Andreas	28. marts	ukendt	Ankomst	
Feltnoter (tekst)	bilag 7	Andreas	Andreas	28. marts	Henning	Pakkerum	Ved I, hvilken dag det er i dag?
Fotoelitisering (samtale)	bilag 5	alle	Tina	1. april	Solvej	Efter rundvisning	Savannen
Fotoelitisering (samtale)	bilag 5	alle	Tina	1. april	Solvej	Efter rundvisning	Vandhul og vindmølle
Fotoelitisering (samtale)	bilag 5	alle	Tina	1. april	Solvej	Efter rundvisning	Vandhul og gammelt træ
Fotoelitisering (samtale)	bilag 5	alle	Tina	1. april	Solvej	Efter rundvisning	Gammelt træ i frugtplantage
Feltnoter (tekst)	bilag 8	Tina	Tina	1. april	Solvej	Rundvisning	Noter fra rundvisning
Feltnoter (tekst)	bilag 8	Katarina	Katarina	1. april	Solvej	Rundvisning	Rundvisning. Det interne og eksterne smelter sammen.

Figur 7 - Bilag 1 – oversigt over alle feltnoter

Kapitel 5: Analyse

Her vil vi først præsentere de forskellige faser i vores kodnings- og analyseproces. Derefter analyseres vores empiriske materiale, opdelt i tre hovedtematikker: Den bæredygtige natur, Naturen som åndehul og Naturen som legeplads.

Kodningsproces og analysestrategi

I følgende afsnit vil vi redegøre vores kodningsproces af empirien samt analysestrategi. Vores analyse er et produkt af flere fortolkningsprocesser og vi vil derfor i nedenstående afsnit beskrive disse processer. Vi mener, at den hermeneutiske analyses fornemmeste opgave er at komme fra beboernes beskrivelser af naturen til en meningsfortolkning, som giver en ny forståelse af, hvordan beboerne erfarer deres væren i bofællesskabet i relation til naturen. Nedenstående analyseproces er derfor en beskrivelse og argumentation for vores fortolkningsarbejde af beboernes italesatte og praktiserede natursyn og -forståelse.

Kodningsprocessen

Igennem hele vores analyseproces, har vi benyttet kodning til at behandle empirien. *Kodning* er en form for datareduktion, der beskriver den proces, hvor man identificerer og sorterer data i enheder ud fra forskellige koder eller overskrifter (Kristiansen,2015:484). Vi forstår ligeledes kodning som et udtryk for vores fortolkningsarbejde. I kodningsprocessen har vi taget udgangspunkt i vores feltnoter fra deltagerobservationer, de uformelle samtaler og fotosessionerne. Interviewet med bestyrelsesforkvinden har en anden, mere informativ karakter og har derfor ikke været en del af kodningsprocessen. Vi vil dog referer til samtalen med bestyrelsesforkvinden i analysen, da dette interview har givet os en forståelse af feltet vi bevægede os i.

Vores kodningsproces har derfor centreret sig omkring vores deltagerobservationer, uformelle samtaler og fotosessioner. I vores kodningsarbejde opdelte vi derfor materialet i to kategorier:

- Uformelle samtaler og deltagerobservationer (fremover omtalt som feltnoter)
- Fotosessioner

Dette for at gøre et omfangsrigt empirisk materiale håndterbart, men ligeledes for at kunne underlægge fotosessionerne en særskilt fortolkningsproces, da vi med et visuelt etnografisk studie vil lade vores fotografiske materiale tale. Derefter var vores materiale igennem en tredje kodningsproces, hvor vi sammenlignede vores fortolkningsarbejde af de to kategorier; feltnoter og fotosessioner og på baggrund heraf har vi struktureret vores samlet analyse. Vi har derefter gennemgået forskellige kodningsprocesser afhængigt af materialet. Vi vil derfor herunder kort gennemgå de enkelte trin under hver type af empiri.

Feltnoter

Vi påbegyndte analysearbejdet af feltnoterne med en læsning af det samlede materiale.

Baseret på denne læsning identificerede vi en række mindre tematikker, som vi noterede på en tavle, som vist på fotoet nedenfor:

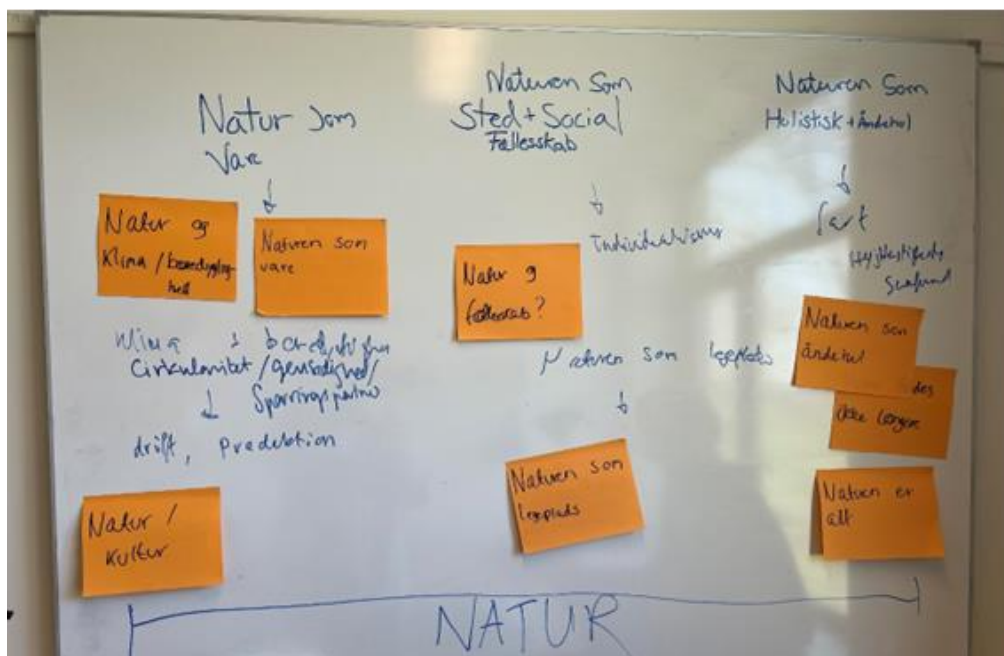
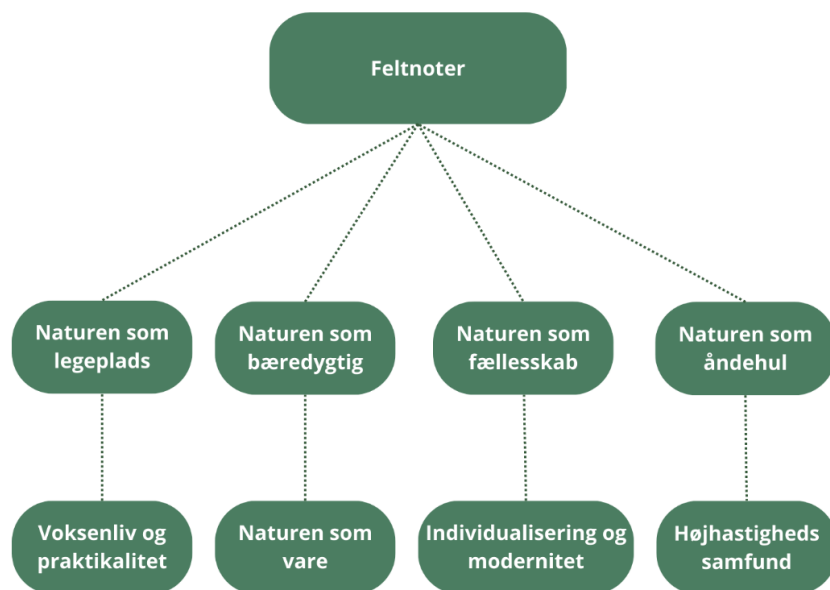

Foto 1 – taget af Tina - viser vores første kodningsproces af feltnoterne

På baggrund af disse tematikker kunne vi dermed identificere fire enheder. Enheder som disse kan enten navngives induktivt ved hjælp af materialet selv, eller deduktivt ud fra et allerede opstillet begrebsapparat (Kristiansen, 2015:485). I dette speciale har vi som nævnt i afsnittet ”vidensproduktion” valgt at have en abduktiv tilgang. Vi har dog været optaget af, at lade empirien tale, hvorfor vi har navngivet enhederne baseret på de temaer, der har vist sig for os i empirien. Vi navngiver derfor ikke enhederne ud fra et teoretisk begrebsapparat, men ud fra materialet selv. I denne proces viste sig ligeledes et interessant mønster; beboernes italesættelse af naturen samt vores tematikker viste sig i modsætningspar. Vi identificerede derfor følgende fire modsætningspar i vores feltnoter, som fremgår af nedenstående figur 8:

Figur 8– Viser vores fire identificerede enheder, fra feltnoterne, i modsætningspar

Efter identifikationen af ovenstående enheder vendte vi derefter tilbage til empirien, hvor vi igennem farvekodning lavede konkrete nedslag.

Fotosessioner

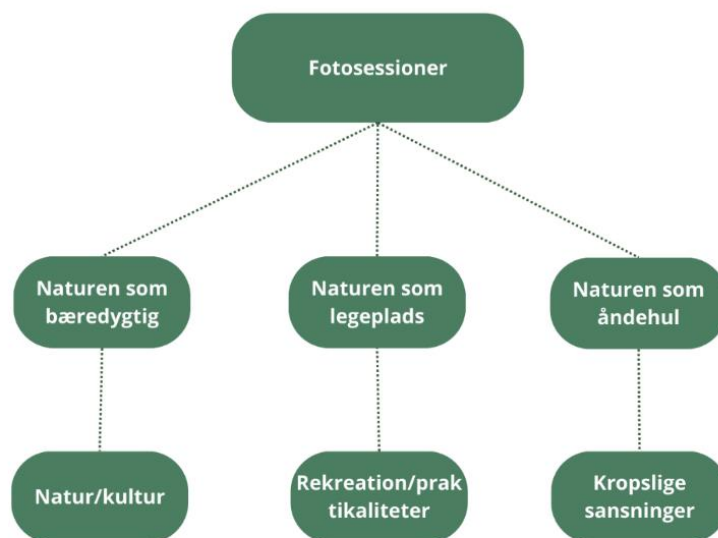
I vores analysearbejde af materialet fra vores fotosessioner gennemlæste vi feltnoterne, der knyttede sig til øvelsen og printede selve fotografierne, for at kunne skabe et visuelt overblik til at kunne identificere enheder, som det fremgår af nedenstående foto 2:

Foto 2 – taget af Tina – Viser vores analyseproces af fotosessionerne

Analysen af det visuelle materiale (selve fotografierne) kunne ikke stå alene, da fotoelicitering som metode, netop fordrer en samtale om fotoet, som beskrevet i kapitel 4. Derfor blev kategoriseringen af vores enheder også baseret på beboerens sproglige italesættelse af motivet på fotoet. I denne del af kodningen har vi altså behandlet fotosessionerne som et samlet empirisk materiale. Ligesom ved feltnoterne, viste enhederne sig også i modsætnings- eller relationspar.

På baggrund af dette analysetrin kunne vi derfor identificere følgende tre enheder i fotosessionerne:

Figur 9 – Viser vores tre identificerede enheder, i modsætnings- eller relationspar

Tredje kodningsproces

Som det fremgår af figur 8, så gennemgik vores analysearbejde en tredje kodningsproces; sammenligningen af de identificerede enheder i feltnoterne overfor fotosessionerne. Her så vi tre temaer, der var forlignelige med hinanden på tværs af vores empiriske materiale;

Naturen som bæredygtig	Naturen som varer eller natur/kultur
Naturen som åndehul, at sanse og mærke	Højhastighed
Naturen som legeplads, rekreation	Voksenliv og praktikalitet

Figur 10– Viser vores tre endelige tematikker i modsætningspar

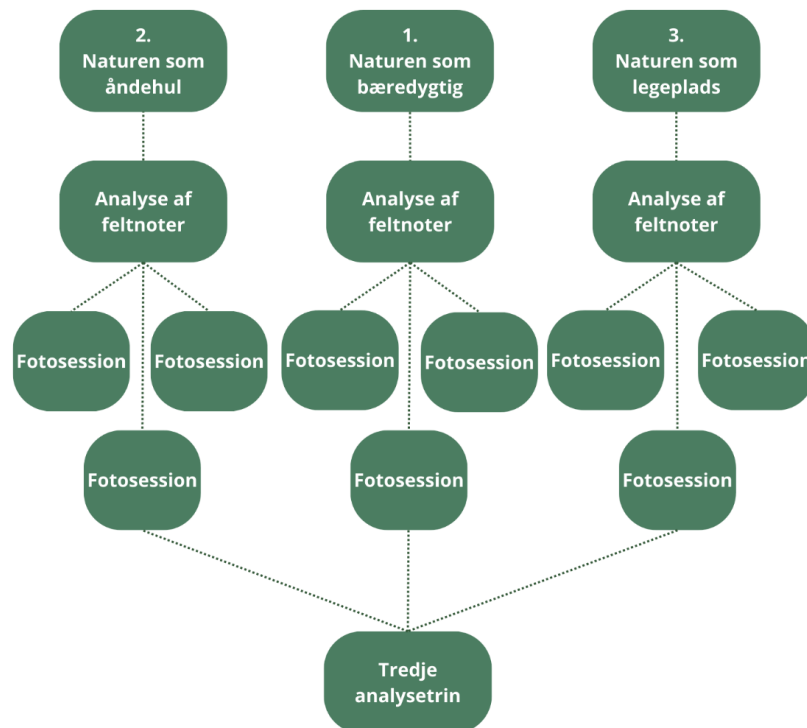
I vores analyse af feltnoterne viste sig ligeledes et fjerde tema; Naturen som fællesskab overfor individualisering og modernisering. Dette tema så vi dog komme til udtryk på tværs af de tre ovenstående, hvorfor dette er udgået som overskrift, af vores endelige analyse.

Analysens struktur

Vi har valgt at foretage en tematisk analyse af empirien, hvor analysen struktureres ud fra de tre enheder som fremstår af figur 10 og deres underliggende temaer, som vi har identificeret i kodningsprocessen. Enhedernes modsætningspar kan fremstå som repræsenterende forskellige niveauer; fra lokalt til samfundsniveau. I kapitel 2 præsenterede vi da også, dette speciales mange niveauer (se figur 5). Vi vil dog i analysen beskæftige os med materialet på lokalt-niveau, som vi anser for at være Permatopia som sted og fællesskab samt beboerne som en del af dette fællesskab. Vi vil senere i kapitel 6 sætte vores analytiske fund i en samfundsmæssig kontekst.

Under hver enhed vil vi behandle vores empiriske materiale fra både feltnoter og fotosessioner. Vi ser vores analyse af feltnoterne som et udtryk for generelle tendenser for hele Permatopia som fællesskab, hvor fotosessionerne i højere grad er et udtryk for beboernes subjektive natursyn. Under hver enhed vil vi derfor først behandle feltnoterne, for derefter at

analysere på fotosessionerne. Efter analysearbejdet i de tre enheder vil vi slutte hele analysen af med et opsamlende afsnit. Analysens tekstuelle opbygning kan visualiseres således:

Figur 11 – viser vores analyses struktur

I enhedernes første del, tager vi udgangspunkt i feltnoterne, der er opstået løbende i forskellige relationer, hverdagssituationer i bofællesskabet, og kommunikationspraksisser i felten. I enhedernes anden del vil vi tage udgangspunkt i fotosessionerne, hvor vi vil udfolde beboernes individuelle natursyn og, hvordan dette kommer til udtryk i det visuelle materiale.

I dette speciale søger vi at undersøge, hvordan beboerne i Permatopia forstår naturen og skaber resonans med naturen i deres hverdag. Rosas resonans-begreb ses derfor som et grundlæggende, essentielt teoretisk begreb igennem hele analysen. Ligesom vi løbende vil inddrage vores teoretiske katalog, som blev præsenteret i kapitel 3. Til at udfolde beboernes forskellige forestillinger om, hvad natur er, vil vi inddrage Finks definitioner på syv dominerende natursyn i Danmark samt Vads definition af tre forskellige natursyn. Vi vil benytte Maffesolis teori om stammefællesskaber og hans konkrete begrebsapparat herunder.

Analyse af beboernes natursyn og resonanserfaring med naturen

I følgende afsnit vil vi analysere vores indsamlede empiri ud fra analysestrategien, vi beskrev i ovenstående afsnit. Analysen er opdelt i de tre temaer, vi har identificeret i de forskellige kodningsprocesser. Disse temaer har vi kaldt *Den bæredygtige natur*, *Naturen som åndehul* og *Naturen som legeplads*.

I analysen vil man møde følgende beboere, se figur 12 herunder:

Pseudonym	Bo-tid	Kom fra	Job	Fotoelisitering
Bestyrelsesforkvinde	4-5 år	København	Pensioneret operasanger, nu ??	Nej
Katrine	Siden 17. Har været med i planlægning		Pensioneret	Nej
Lone	Siden 17	København	Skuespiller	Ja
Lotte	Siden 17 Men vil gerne sælge sin bolig af økonomiske årsager	København	Uddannet antropolog. Arbejder ikke i faget. Er hos dansk flygtningehjælp	Ja
Anton	Siden 17	København	Sygeplejerske på Køge sygehus	Ja
Jens	2-3 år	Har et sommerhus i Stevnsområdet	Levede sparsommeligt, for at gå på pension som 50-årig	Nej
Asta	Siden 15. Var med før husene blev bygget. En af de første, der flyttede ind	Lidt rundt omkring. Har aldrig boet i en stor by - største var Svendborg	Jordemoder, vikarierer inden for faget i Norge. Vikariere som pædagogmedhjælper og SOSU i området.	Nej
Signe		Nørrebro	Etnolog	Nej
Helene		København	Performancekunstner og akademiker	Ja
Ina	Med siden 15. Var den første indflytter	Kom fra København. Boede til leje i Stevnsområdet, mens hun ventede på at flytte ind i huset i Permatopia	Uddannet og arbejder inden for kulturbranchen	Nej
Henning		Boede før i Bayern Munchen, Tyskland i 25 år	Pensioneret sælger	Ja
Magnus	Ca. 5 – 6 år	Nørrebro. Men de er oprindeligt fra det tyske mindretal i Sydslesvig	Arbejder som leder i en medicinalvirksomhed i Søborg	Ja
Karin	Siden start. Hun var en af de første beboere, der flyttede ind	Jylland	Tidligere gartner	Ja
Solvej	Siden start. Er forhenværende bestyrelsesforkvinde	København	Psyko- og kropsterapeut	Ja

Figur 12 - Bilag 9 – oversigt over alle beboere nævnt i analysen

Den bæredygtige natur

I dette tema vil vi belyse, hvordan beboernes bæredygtige vision om at sameksistere med naturen er en stærkt motiverende og samlende ideologisk faktor i bofællesskabet. Den bæredygtige ideologi har i midlertidig introduceret beboerne for et paradoks. Beboerne ser gerne, at naturen overlades til sig selv og sin egen cyklus og holdes så uberørt og vild som mulig, da de oplever en større forbundethed med den vilde, udyrkede natur. Med Rosas termer forstår vi, at beboerne oplever bedre resonansbetingelser i den vilde natur. Permatopia er dog også en virksomhed, og for at bofællesskabet kan eksistere, er beboerne nødt til at dyrke jorden, og kontrollere og kapitalisere på naturen. Ligeledes vil beboerne gerne "nulstille" naturen til et mere naturligt stadie. For, at dette kan lykkes, må de foretage en række "unaturlige" tiltag såsom naturpleje og naturgenopretning for at få mere bæredygtig og "naturlig natur" på sigt.

Under dette tema inddrager vi tre fotosessioner, som vi har foretaget med Lone, Henning og Helene, der hver især giver et indblik i de tre beboeres forskellige natursyn og deres tidligere resonanserfaringer med naturen.

Ideologi og grøntsagslasagne

Da vi under aftensmaden i Loen sidder og taler med beboerne Jens, Ina og Lone fortæller de, at bofællesskabet har en generel konsensus og ideologi, om at naturen dyrkes på en bæredygtig og klimavenlig måde, samt at naturen skal gøres mere vild igen, når de er færdige med at bruge den. Samtalen under aftensmaden er gengivet af Katarina og Tina og dikteret umiddelbart efter, den er fundet sted:

(Feltnote) "Lone, Jens og Ina sagde, at det var næsten umuligt at være i naturen uden at påvirke den, men man kunne gøre det nænsomt, og man kunne gøre det på en måde, hvor man indgreb i den, og så skulle man lade den være bagefter. De mente, at det var okay, fordi det var mennesket, der havde ødelagt den til at starte med. Så derfor er det også menneskets ansvar ligesom at nulstille den igen" (Bilag 6:19).

Ifølge Ina, som er én af de første beboere, der flyttede ind, er den bæredygtige tilgang til naturen dét, som binder bofællesskabet sammen. Ud fra Maffesolis teori om

stammefællesskaber kan den bæredygtige ideologi ses som bofællesskabets fælles smag. Den fælles smag er ifølge Maffesoli stammens DNA eller selvforståelse, som er en forudsætning for samhørighed inden for stammen. Han påpeger, at den fælles smag ikke er bestemt af nogen autoritetsperson – den opstår i kommunikationen mellem de sociale aktører i hverdagslivets organiske og tilfældige møder. Dette er tilfældet i ovenstående uddrag fra vores feltnoter, hvor bofællesskabets natursyn og ideologiske grundlag bliver diskuteret over en rygende varm grøntsagslasagne. I Permatopia er der en sociokratisk styreform, som netop sikrer, at det ikke er hverken en autoritetsperson eller flertallet, som bestemmer. Dette fandt vi ud af allerede på førstedagen, da Katarina pakkede grøntsager med beboeren Katrine i Pakkerummet. Katrine fortalte her, at alle forslag, der fremlægges i Permatopia som udgangspunkt er vedtaget. Beboerne stemmer nemlig ikke om forslagene, men forslagene rettes til, indtil alle beboere kan forstå og acceptere dem. Beboerne søger dermed altid kompromiset gennem forhandling (Bilag 6:3). Man kan sige, at stammens fælles smag konstant bliver forhandlet både igennem de mere fastlagte møder - men også gennem små hverdagsritualer.

Et bæredygtigt børneliv

Beboerne prøver også at give den bæredygtige ideologi videre til børnene, der bor i Permatopia. De socialiseres allerede fra barnsben til at tænke bæredygtigt og indgå i en relation med naturen. Dette så vi et eksempel på i Pakkerummet, da Katarina pakkede grøntsager med Katrine:

(Feltnote) “Mens vi pakker grøntsagerne, bryder en stor børnegruppe ind i pakkerummet. Der er støj og skrål. Katrine fortæller mig, det er unger fra Permatotten [...] Katrine siger, Permatotten giver børnene frihed, fællesskab og “ganske enkelt et forhold til naturen”. Børnene afbryder os og fortæller Katrine, at de skal hente æg, så de kan male påskeæg. Katrine finder æggene, og de gives sirligt til børnene, der får at vide, de skal passe meget på dem. Pædagogerne dukker op, stemmer i og opfordrer ungerne til at synge en sang, de lige har lært for Katrine. De synger: “der har været en lille påkehøne, og den har lagt et æg...” Katrine smiler bredt. Det er et virkelig fint møde mellem generationer, tænker jeg” (Bilag 6:4).

Feltnoten viser, at børnene lærer af de voksne beboere og pædagogerne fra skovbørnehaven Permatotten, at naturen kan bruges produktivt – i dette tilfælde til deres kreative projekter - men da der ikke er uanede naturressourcer, skal den bruges bæredygtigt. De kan male deres æg, men de skal passe på dem.

Under madlavningen på førstedagen, har vi noteret i vores feltnoter, at beboerne Anton, Magnus og Lotte netop har valgt at flytte til Permatopia, så deres børn kan lære at sætte pris på naturen og få et bæredygtigt forhold til den. Ifølge Lotte får hendes barn især denne relation til naturen gennem skovbørnehaven:

(Feltnote) “Lotte fortæller, at hendes søn går i institutionen Permatotten, hvor børnene lærer at passe på naturen. Hun nævner blandt andet, at de samler skrald og finder insekter og næsten udelukkende er ude i naturen [...] Når man har et forhold til naturen omkring sig, får man lyst til at passe på den, og man føler, at man hører til, siger hun” (Bilag 6:10-11).

En blomstrende kultur

Selvom beboerne, siden etableringen af bofællesskabet, har haft en bæredygtig vision om at sameksistere med naturen, er bæredygtighedstanken først blevet en stærkt motiverende og samlende ideologisk faktor i bofællesskabet med tiden. Under aftensmaden på feltarbejdets første dag fortæller beboeren Ina, at beboerne ikke havde en fælles kultur, da de flyttede ind. De har løbende implementeret mærkedage, ritualer og traditioner, der især er inspireret af Rudolph Steiner-pædagogikken, og som alle har rødder i naturen (Bilag 6:20). Beboerne fejrer blandt andet midsommeren med Majstang og Sankthans for at fejre sommersonhvervet. Jens supplerer Ina og fortæller, at beboerne har indført disse mærkedage og traditioner for at få en forbindelse til hinanden og til naturen. Ifølge Jens er det vigtigt, at mennesket “[...] slår rødderne fast [...]” (Bilag 6:20) og får en relation til de steder, hvor de er – ellers kommer stederne ikke til at betyde noget. Når de afholder mærkedagene og traditionerne, oplever beboerne, at naturen taler til dem, og at de taler til naturen. Ina beskriver det som om, at “[...] stedet vokser sammen med hende [...]” (Bilag 6:21). Ud fra Rosas teori kan man beskrive denne forbundethed som *resonans*. Resonans er ifølge Rosa et relationsmodus, der betegner en relation mellem mennesker og mennesker eller mellem mennesker og objekter, hvor mennesket oplever, at det bliver påvirket og aktivt responderer på denne påvirkning. Beboerne i fællesskabet opsøger denne forbundethed, og deler samme vision om at

sameksistere bæredygtigt med naturen. Det er blevet en del af bofællesskabets fælles smag. Ifølge Maffesoli vil den fælles smag i stammen ofte være så indgroet og commonsense, at den bliver usynlig. For mennesker, der befærder sig på stammens område, men ikke er en del af stammen, er smagen anderledes larmende. Dette kom især til udtryk under feltarbejdet, hvor Katarina ikke udadtil levede op til bofællesskabet fælles smag:

(Feltnote) “Vi deler os op, så Tina og Andreas går i marken. Jeg bliver udpeget til at pakke grøntsager til restauranterne, fordi mit fodtøj ikke er praktisk som deres. Katrine spørger mig gentagende gange, om jeg vil låne et par gummistøvler. Jeg synes, at det er meget venligt, men takker nej, da jeg ved, mine læderstøvler er vandtætte. Hun synes, det er synd, at så fine sko bliver mudret til. Jeg føler mig lidt “out of place”, fordi jeg ikke helt har praktisk nok tøj på. Det er tydeligt, at det er dresscoden på Permatopia. Her har man praktiske sko og praktisk tøj på, fordi der er mudret, og fordi man skal arbejde. Jeg har også lange negle og neglelak på - jeg tager glædeligt mod et par arbejdshandsker for at skjule det lidt. Der er dog hul på fingerspidserne – de her handsker er blevet brugt mange gange” (Bilag 6:3).

Et arbejds- og produktionsfællesskab

Som det fremgår af ovenstående feltnote belyses bofællesskabets fælles, bæredygtige ideolog, ligesom det fremstår, at Permatopia også er et arbejdsfællesskab, hvor beboerne skal bidrage for at hjulene kan køre rundt. Hvis man ikke ser ud til at kunne arbejde, stikker man ud. Især bestyrelsesforkvinden gjorde det tydeligt, at Permatopia *er* en virksomhed. Virksomheden skal være rentabel – ellers kan beboerne ikke blive boende. Beboerne er derfor nødt til at kapitalisere på naturen og sælge de afgrøder, som de dyrker (bilag 2,5:128). Dette foregår ved, at hverken de friske afgrøder eller fællesmåltiderne i Loen er gratis for beboerne. Derudover sælges en del af afgrøderne til københavnske restauranter, der kan kræve overpris hos deres kunder på grund af den gode, bæredygtige historie (bilag 2,21:601-605). Udnyttelsen af naturen og udvindingen af dens ressourcer skal ifølge beboerne dog foregå på en bæredygtig, grøn og ordentlig måde. Paradokset mellem bæredygtighed og profit kommer især til udtryk, da Katarina sammen med beboeren Katrine skal pakke grøntsager, som skal sendes til de københavnske restauranter:

(Feltnote)“Katrine fortæller, at hun godt kan lide, at alle har en fælles mission og handler ud fra en bæredygtighedstanke, hvor man tager sig af naturen. Det handler om, at naturen er i balance, og man ikke udpiner den [...] Men naturen giver dem også noget - både mad og en indkomst. Mens vi snakker, fjerner vi spirer fra kartofler. [...] De største og fineste kartofler vejer jeg af og pakker til spisesteder i København. Katrine fortæller, at det ikke er en lukrativ forretning, men de får da lov til at betale for det. De “dumme, små kartofler, ingen gider at pille” lægges til selvhent” (Bilag 6: 4).

I ovenstående uddrag fra vores feltnoter kan man identificere to forskellige natursyn, der eksisterer i Permatopia. Ud fra Vads definition kan de kategoriseres som *det produktive natursyn*, hvor naturen anses for at være en ressource, som mennesket kan udnytte til at øge produktion og velstand, samt *det vilde natursyn*, hvor naturen er værdifuld i sig selv, hvorfor den skal forblive så vild og upåvirket som muligt. Selvom beboerne forbinder den ukontrollerede, vilde natur med bedre resonansbetingelser, er de nødt til at dyrke den. Ifølge Rosa er det dog heller ikke muligt at befinde sig i et konstant resonant forhold til naturen. Når mennesket manipulerer naturen som en omgængelig del af menneskelivet for at få mad på bordet, tøj på kroppen og tag over hovedet, vil det føre til en instrumentalisering af naturen og dermed mener Rosa ikke, at det er muligt at opleve resonans. Kontrolleringen af naturen, som hører til det produktive natursyn, kan dermed have en betydning for beboernes resonanserfaringer. Derimod ser vi, at beboerne i højere grad oplever forbundethed til det ”vilde” og heri ses altså paradokset mellem naturen som varer overfor respekten for den ”vilde” natur.

Under dette tema vil vi nu inddrage tre fotosessioner, som vi har foretaget med Lone, Henning og Helene, der på hver deres måde italesætter den bæredygtigstanke, som gennemsyrrer bofællesskabet. De tre fotosessioner giver ligeledes et indblik i de tre beboeres forskellige natursyn og deres tidligere resonanserfaringer med naturen.

Af jord er du kommet, af jord skal du blive

På feltarbejdets første dag høstede Tina og Andreas pastinakker med beboeren Lone. Det var her på marken, at Lone gerne ville foretage fotosessionen. Fotoet ses nedenfor.

Foto 3 – taget af Tina for beboeren Lone. Her ses jorden i marken og Lone, der peger på den.

Under fotosessionen peger Lone mod jorden. Da hun efterfølgende ser fotoet, opdager hun, at hendes hånd ikke er kommet med. Hun rykker hånden tættere på jorden, og beder os fotografere igen. På det endelige foto kan man se jord, der er gravet i, lidt ukrudt, der er begyndt at gro på marken, og i øverste venstre hjørne ses en spade. Man kan også se Tina og Lones praktiske fodtøj, og nu også, at Lone peger på jorden med hendes hånd.

Lone har valgt, at vi skal fotografere dette, da det illustrerer, hvad natur er for hende. Naturen er både jorden, mennesket og alt andet. Denne tankegang ses i nedenstående uddrag fra vores feltnoter, der er Tinas gengivelse af samtalen med Lone:

(Feltnote) ”Vi spørger Lone, hvad natur er for hende, da vi står ude på marken og graver pastinak op. Solen skinner, og hun siger, at natur i virkeligheden er dig og mig. Det er hele verden, og det er alt, der omgiver os” (Bilag 5:3).

Lones natursyn kan ud fra Finks definition defineres som *det hele*. Her opfattes natur som altings altomfattende sammenhæng. Naturen er dermed både det, som mennesker har påvirket, og det, som de ikke har påvirket – også mennesket selv. Under samtalen med Lone, fortæller hun, at hendes forståelse af natur især er inspireret af hendes kristne tro (Bilag 5:4). Hun vil eksempelvis gerne have jorden fotograferet, fordi det ligesom i kristendommen er her, hvor alting opstår fra og bliver til igen. Lone mener, at naturen er et slags evigt, cirkulært og bæredygtigt system, hvor mennesker ikke forgår, men genfødes som en del af naturen. Tina gengiver samtalen og har noteret, at hun bruger eksemplet om lille Hugo til at forklare sin pointe:

(Feltnote) ”Når lille Hugo dør, bliver han ikke nødvendigvis til en flagermus i næste liv. Men dele af Hugo bliver til denne her flagermus, og Hugo bliver også en del af marken, til jorden, til træerne – til alle os andre mennesker” (Bilag 5:4).

Vi har noteret, at Lone kalder naturen for et ’økosystem’. Dette ordvalg implicerer, at der er en forbundethed, en afhængighed og en balance i naturen. Ifølge Lone er det dog ikke alle, der oplever denne forbundethed med naturen længere, fordi flere føler sig fremmedgjorte. Lone har også selv oplevet denne fremmedgørelse, da hun boede et sted, der var omkranset af konventionelt landbrug (Bilag 5:3-4). Lone følte sig før fremmedgjort i en natur, hvor den konventionelle, ikke-bæredygtige anvendelse bidrog til, at naturen ikke længere talte til hende. Efter hun er flyttet til Permatopia, der har mere vild og bæredygtig natur, føler Lone sig i højere grad forbundet med det store, cirkulære økosystem, som hun synes, at naturen er (bilag 5:4). Lone fortæller:

(feltnoter) ”[...] at hun boede i en ørken. Nu har hun i stedet for en for- og en baghave, hvor der er salamandere, der lige er vågnet op, som hun kan samle op af vandhullet. Dét er naturen [...]” (bilag 5:4).

Lones møde med salamanderne kan ses som en resonanserfaring, hvor Lone oplever en gensidigt vibrerende relation med naturen. Ifølge Rosa er resonanserfaringer kendetegnet ved at være ukontrollerbare, transformative og pludselige. De kan altså ikke fremtvinges. Dette er også tilfældet for Lones erfaring med salamanderne, der opstod pludseligt og utvunget. Lone

erfarede, at naturen kaldte på hende, og hun responderede på kaldet ved at samle salamanderne op og mærke dem mod sin hud. Da Lone igen satte salamanderne ned, forsvandt de og relationen med dem, lige så hurtigt som den opstod. Øjeblikket havde dog alligevel en transformativ karakter, da Lone – som vi har noteret i feltnoterne - følte sig tættere forbundet med naturen efterfølgende.

Et økosystem af mikroorganismer

Lones natursyn, hvor naturen er *det hele*, går igen hos beboeren Helene, som vi mødte på feltarbejdets anden dag i Loen før fællesspisningen. Lone og bestyrelsesforkvinden havde begge foreslået os, at vi lavede en fotosessionen med Helene, da hun arbejder med naturen i hendes performancekunst. Helene er uddannet antropolog og arbejder som performancekunstner. Fotoet vi tog sammen med Helene ses nedenfor. Samtalen med Helene, som citeres i dette afsnit, er optaget og senere transskriberet.

Foto 4 – taget af Andreas for beboeren Helene. Her ses Helenes maveskind.

På fotoet kan der kun anes noget, der ligner hud. Dette er et bevidst valg. Under fotosessionen beder Helene Andreas rette kameraet så tæt på hendes mave som muligt, så det bliver svært for beskueren at tyde, hvad motivet på fotoet forestiller:

(Dikteret) ”Jeg vil pege sådan ind på et nærbillede af min mave [...] altså sådan et udsnit af noget hud, hvor man ikke helt kan se hvad det er. [...] Altså det er mig, men det kunne lige så godt være et andet landskab.

Andreas: Må vi tage det billede?

Helene: Ja det må I gerne *alle griner*

*Helene rejser sig op og hiver op i hendes bluse, så vi kan se hendes mave**

(Bilag 5:21)

Helene har valgt, at vi skal fotografere dette, da det illustrerer, at natur er alt. Det er op til beskueren selv at afgøre, hvad fotoet forestiller, og dermed også, hvad natur er. Helene deler dermed samme natursyn som Lone i ovenstående fotosession, hvor naturen er det hele. Helena fortæller, at mange typisk skelner mellem natur og kultur – også i Permatopia. Skelnen mellem natur/kultur definerer Fink som *det uberørte*, hvor naturen kun er det, der er helt uberørt af menneskelig indgriben. Helene mener dog, at denne skelnen mellem det naturlige og det kulturelle er forkert – og faktisk skadelig - fordi naturen dermed anses som et objekt, som ikke er en del af os selv. Helene mener, at det legitimerer, at mennesker kan behandle naturen på ikke-bæredygtige måde, fordi den gøres fremmed:

(Dikteret) ”Jeg ser naturen som det hele, altså som alt det her *peger i stor cirkel rundt om sig og på sig selv og os*. Og i det øjeblik vi begyndte at dele det op i kultur versus natur, så begyndte vi ligesom at adskille os fra vores omverden. Så hvis man ligesom kunne merge de ting sammen igen [...] så ville det være ønskværdig i forhold til alt muligt, både på politisk plan, men også bare på vores egen måde at forstå den verden, vi er en del af” (Bilag 5:20).

Helene fortæller, at hun gerne vil have sin mave fotograferet, da det cementerer, at mennesket *er* natur. Naturen er nemlig ligesom menneskets tarmsystem et minisamfund eller et økosystem, hvor det myldrer med mikroorganismer, der lever i en symbiose med resten af kroppen, ligesom mikroorganismene i jorden lever i en symbiose med resten af naturen. Ifølge Helene er mennesket én lille mikroorganisme, der er forbundet med alt andet, der også

er natur. Dette perspektiv har hun forsøgt at udbrede til folkeskoleelever igennem et kunstprojekt, hun har lavet for nyligt:

(Dikteret) ”Jeg har lavet sådan et projekt for nylig med mikroorganismer, hvor [...] jeg har været rundt og arbejde med børn, forskellige folkeskoleelever, om den der forståelse af, at de ikke er et væsen. Altså de er faktisk en verden, der er beboet af alt muligt forskelligt, som de hele tiden er i udveksling med. Så det der med ligesom at forstå os selv som forbundne entiteter med det, der er omkring os i stedet for at se os selv som én identitet” (Bilag 5:19).

I citatet fremgår det, at Helene ikke ser mennesket som et individ i sig selv – det eksisterer i relation til alt omkring sig.

Helene udtrykker i samtalen med os, at hun er flyttet til Permatopia for at komme tættere i kontakt med naturens andre mikroorganismer og dermed også sig selv. Hun mener, at det i højere grad er muligt, da hun ser bofællesskabet som en mere bæredygtig anvendelse af naturen, og at naturen er mere ”vild” sammenlignet med naturen i byen:

(Dikteret) ”Jeg føler ikke jeg er flyttet ud i sådan en vild naturpark og sådan lever off the grid på kanten af samfundet *griner*. Men altså, jeg er flyttet ud et sted, hvor jeg kan mærke, at årstiderne skifter, og hvor det første, jeg tænker på om morgenen, det er lyset. Jeg er i forbindelse med himlen og med planter, vejret, fuglene og træerne... altså det hele” (Bilag 5:20).

Citatet her viser, at Helene, ligesom Lone, i ovenstående fotosession oplever, at der er bedre resonansbetingelser i Permatopia, fordi naturen her er mere vild og bæredygtig. Dette kommer til udtryk ved, at Helene gennem kropslige sansninger *mærker*, at årstiderne pludseligt og ukontrolleret skifter. Her oplever Helene i højere grad, at hun er i en gensidigt vibrerende relation med naturen, hvor naturen taler til hende og hun responderer.

Vilde orkideer og de satans råger

Denne forbundethed med naturen ses også hos beboeren Henning. Henning har dog et helt andet natursyn end Lone og Helene. Vi møder Henning på feltarbejdets anden dag i Pakkerummet. Sammen med Henning skal vi veje og pakke de afgrøder, som er blevet høstet på marken. I Pakkerummet spørger Henning os som det første, om vi ved, hvilken dag det er i dag. Kun Andreas ved det, så Henning må fortælle Tina og Katarina, at dette er dagen, hvor Danmark – som et af de første lande i verden - har opbrugt sin andel af naturlige ressourcer for 2023, som kloden kan nå at genskabe på ét år. I vores feltnoter, har vi noteret, at situationen føltes som en slags eksamen (Bilag 7:2). Dette bevidner, at Henning er meget klimabevidst og gerne vil oplyse om de planetariske konsekvenser, som menneskets overforbrug medfører. Henning fortæller også, at mennesket bør gøre mere for at passe på naturen: "[...] derfor er jeg også pescetar – jeg har opbrugt min kvote af kød for resten af livet" (bilag 7,2).

I det hele taget er Henning modstander af, at mennesket driver rovdrift på naturen. Dette hænger sammen med Hennings natursyn. Ifølge Henning er der ikke rigtig natur i Danmark, da størstedelen af landet er opdyrket. Under fotosessionen har Henning svært ved at udpege et sted, han gerne vil have fotograferet, da der kun findes få steder med natur i Permatopia. Dette kommer til udtryk i nedenstående uddrag fra vores feltnoter. Uddraget er vores fælles gengivelse af samtalen med Henning:

(Feltnote) ” Vi startede med at hjælpe Henning oppe i pakkeriet, eller i pakkerummet, hvor vi spurgte ham, om vi måtte lave en fotoøvelse med ham. Han siger, det er svært, for i Karise Permatopia findes natur kun i pletter. [...] Han siger, at der var nogle få steder nede i industriskoven, [...] som han gerne lige vil vise os” (Bilag 5:6).

Som det fremgår af uddraget fra vores feltnoter ovenfor, mener Henning ikke, at skoven i sig selv er natur – den er kultiveret, opdyrket, og dermed i højere grad industri, end den er natur. Da vi ankommer til skoven, leder han os da også direkte igennem de snorlige rækker af træer til en lille lysning. Fotoet, som vi ender med at tage, ses nedenfor:

Foto 5 – taget af Tina for beboeren Henning. Her står Henning ved siden af en lysning i industriskoven.

I fotoets baggrund skimtes en snorlige række af træer. Bag træerne løber der en lille å, hvor der er bygget en bro. Foran træerne står Henning på en tiltrådt sti. Til venstre for ham er der et trekantet areal på 8 – 10 kvadratmeter, der er bevokset med græsser og vilde planter, der er let dækket af nyfalden sne. Henning har valgt, at vi skal fotografere dette, da den trekantede bevoksning illustrerer, hvad natur er for ham. Naturen er alt det vilde, som mennesket hverken har anlagt, dyrket eller udpint:

(Feltnote) ”Katarina: På vejen derned kommenterede Henning meget på, at træerne er plantet i lige rækker, og at jorden var helt bakket, som var et symptom på, at skoven er blevet anlagt. Det sagde han ikke var særlig naturligt. Da vi nåede ned til pletten eller lysningen, så det lidt anderledes ud. Her var der vilde planter. Han nævnte, at der voksede vilde orkideer, hvilket var et tegn på, at der var rigtig natur. Eller pletvis rigtig natur.

Tina: [...] Ja, han taler meget om de vilde orkideer og i det hele taget de vilde planter, som får lov til at gro dernede, uden at der er nogen, der har blandet sig. Han siger også, at man nok lige skal have lidt skyklapper på for at kunne se den natur, som han gerne vil have, at vi skal se” (Bilag 5:6).

Hennings natursyn, der kommer til udtryk i ovenstående citat, kan ud fra Finks definition karakteriseres som *det vilde natursyn*, hvor natur betegnes som de områder, hvor mennesket af og til færdes. Henning fortæller, at han er langt mere i kontakt med naturen, når den er vild og uberørt. Dette kommer til udtryk i Hennings resonanserfaring med det lille tilvoksede og trekantede areal. Han er før gået upåvirket igennem industriskoven, som følte fremmed for ham. Da han nåede til lysningen, blev hans øjne dog draget mod de vilde orkideer, som selv var dukket op af jorden “uden der er nogen, der har blandet sig” (Bilag 5:6). I dette moment oplevede Henning en flygtig forbundethed med de få kvadratmeter. Han havde fundet resonans med naturen. Under fotosessionen har vi svært ved at identificere præcis, hvor den tilvoksede trekant er. Vi kan ganske enkelt ikke se det motiv for os, som Henning gerne vil have fotograferet, da vi ikke har haft samme resonanserfaring med stedet. Som han siger, skal man have skyklapper på for at se det særlige i dette område. Henning stiller sig ind i fotoet, så vi kan se det. Vi siger, han ikke behøver at være med – men han insisterer (bilag 5:6). På en måde illustrerer det også Hennings forbundethed med netop dette sted, at han er fotograferet *sammen* med det.

Hennings resonanserfaring indeholder en transformativ karakter. Han er tilhænger af, at flere af bofællesskabets opdyrkede områder igen gøres vilde og ukontrollerbare som den lille lysning i industriskoven. Ifølge Henning udfører beboerne i bofællesskabet allerede denne form for naturpleje og naturgenopretning. Henning nævner blandt andet, at de har plantet flere blomster på markerne for at gøre området mere vildt og forbedre biodiversiteten:

(Feltnote)” Henning fortalte også, at da de kom herud, var der næsten ingen fugle udover de satans råger. Men nu hvor de er begyndt at plante blomster på markerne ved siden af grøntsagerne, så er der begyndt at komme insekter og fugle, ja, generelt er der kommet dyreliv – og ja, mere natur” (Bilag 5:6).

Hennings natursyn rummer derved en selvmodsigelse eller måske snarere et paradoks, da han oplever resonans i en vild natur, der ikke systematisk udnyttes af mennesker. Førend naturen igen kan nå sit vilde stadie, er beboerne dog nødt til at kontrollere naturen og aktivt gøre den mere bæredygtig, mere naturlig og mere vild. Naturen skal dog være vild på den rigtige måde. Henning synes, at bestanden af “de satans råger” skal udtyndes, så der kan blive plads til andre arter. Der er her tale om, at naturen i kraft af sin ukontrollerbarhed virker fremmedgørende og næsten fjendtligt stillet over for Henning og Hennings bæredygtige interesser for området. “De satans råger” gør det svært for Henning at opleve resonans med

naturen. Rågerne skratter og skider, de taler til ham, men han responderer ikke. Hvis beboerne fuldt ud påvirker naturen omkring dem og reducere naturens iboende ukontrollerbarhed, vil det ifølge Rosa reducere mulighedsbetingelsen for resonans.

Opsamling på første tema

Under dette tema har vi gennem fotosessionerne med Lone, Helene og Henning belyst, at beboerne på trods af forskellige natursyn, alle ønsker at naturen dyrkes så bæredygtigt og klimavenligt som muligt. Vi har taget udgangspunkt i beboernes forskellige resonanserfaringer, og belyst hvordan den vilde natur har talt til dem på måder, som den konventionelt dyrkede natur ikke har gjort. Beboerne oplever nemlig, at der er bedre mulighedsbetingelser for at opleve resonans med en vild og “naturlig” natur, mens den konventionelle dyrkning af jorden opleves som stum.

I temaet har vi også belyst, at bæredygtighedstanken er et udtryk for bofællesskabets ideologi – eller fælles smag - som forbinder bofællesskabet. Denne smag kommer til udtryk og forhandles i hverdagsritualer beboerne imellem og gives videre til bofællesskabets mindste beboere. Da bofællesskabet Permatopia også er en virksomhed, er beboerne dog nødt til at dyrke jorden, kontrollere og kapitalisere på naturen – hvilket udfordrer bofællesskabets bæredygtige ideologi og beboernes mulighedsbetingelser for at opleve forbundethed med naturen.

Naturen som åndehul

I dette tema vil vi belyse, hvordan beboerne i bofællesskabet forstår naturen som et sted, hvor de kan finde ro og fred i en hektisk hverdag. Vi vil argumentere for, at beboerne opfatter naturen som et åndehul. I temaet tager vi udgangspunkt i tre fotosessioner med beboerne Solvej, Magnus og Anton, som alle oplever, at naturen især taler med dem gennem deres sansende kroppe. Tre af fotografierne, der analyseres i dette tema, er taget på samme sted. Vi vil i temaet argumentere for, at Permatopia forbinder stedet med en særlig aura, der inviterer beboerne til at finde ro og velvære i en gensidig vibrerende relation med naturen.

Væk fra ræset

Under vores feltarbejde bliver det tydeligt for os, at mange af beboerne er flyttet til Permatopia fra byen. Dette kommer blandt andet til udtryk, da vi på feltarbejdets første dag laver grøntsagslasagne sammen med beboerne Asta, Lotte og Anton. Vi har i vores feltnoter noteret, at det er Lottes indtryk, at der er mange børnefamilier, der er flyttet fra København til Permatopia for at komme tættere på naturen og væk fra ræset i storbyen (Bilag 6:10). Lotte valgte selv at flytte til Permatopia for at give hendes søn en mindre verden og et tættere forhold til naturen:

(Feltnote)“Lotte fortæller, at hendes søn “har brug for en lille verden, fordi han er et antenne-barn”, som suger alt til ham. Hun fortæller, at naturen giver børnene grounding” (Bilag 6:10-11)

I ovenstående uddrag fra vores feltnoter, fortolker vi, at Lotte forbinder storbyen med mange indtryk og en rodløshed, der ikke gavner hendes barn. I uddraget skelner Lotte tydeligt mellem storbyen, som *ikke* er natur, og landet, som *er* natur. Lottes forestilling kan ud fra Finks definition af forskellige natursyn betegnes som *det landlige natursyn*, hvor forestillingen om naturen er tæt knyttet til forskellen mellem land og by. Inden for dette natursyn anses alt ”uden for bymuren” for natur. Lotte fortæller, at hun snart er nødt til at sælge sin bolig i Permatopia. Ifølge Lotte oplever hun, at de ikke længere har råd til at leve i bofællesskabet eller tid til at udleve den bæredygtige ideologi:

(Feltnoter) “Hun fortæller, at drømmen var at være i marken hele tiden, men at det næsten ikke er muligt. Lotte kan ikke gå ned i tid, fordi det er dyrt at bo i Permatopia. Det er ikke muligt at bo her på én indkomst. Hun fortæller, at Permatopia blev solgt som et idealistisk projekt, da hun flyttede ind, hvor der var tid og arbejdsressourcer til at være selvforsynende. Men det ideal er ikke til at leve op til” (Bilag 6:11).

I ovenstående uddrag fra vores feltnoter fremgår det, at Lotte til at begynde med ville flytte ud af storbyen for at undgå ræset og komme tættere på naturen. Selv i Permatopia er det dog svært at løsrive sig fra det omkringliggende samfund. Leveomkostningerne i bofællesskabet er blevet dyrere, og beboerne må arbejde mere for at blive boende. Ud fra Rosas terminologi kan man sige, at beboerne ikke kan løsrive sig den økonomiske og strukturelle acceleration, der kendetegner det moderne samfund og som fører til fremmedgørelse. De beboere, der har råd til at blive boende, håndterer ræset ved at søge ud i naturen.

Fra kontorstol til øksekast

I vores interview med bofællesskabets bestyrelsesforkvinde fortæller hun, at mange af beboerne laver manuelt arbejde i bofællesskabet for at afreagere og foretage sig noget helt andet end deres beskæftigelse til hverdag:

(Dikteret) “[...] Der er mange, der sidder i kommunernes afdelinger og arbejder med budgetter, og det gider de i hvert fald ikke her. Her vil de bare grave grøfter. Vi havde et vandrør, der var knækket, og der skulle vi have gravet rigtig dybt, for vi skulle ned og se, hvad der var galt. Og så kommer der 5 unge mænd, der har siddet på deres flade foran computeren hele dagen [...] og så graver de, og de graver, og de graver, ikke *griner* Også når der skal hugges træer nede i skoven, jeg siger jer, så står de med økserne og SWOOSH *Bestyrelsesforkvinde laver en høj lyd med munden og griner*” (Bilag 2,19:544-552)

En anden reaktion på fremmedgørelsen kommer til udtryk ved, at flere beboere opsøger en spirituel forbindelse med naturen. Som vi kort nævnte i det tidligere tema, afholdes der i bofællesskabet forskellige ritualer i naturen, der knytter fællesskabet sammen og giver beboerne en styrket forbundethed med naturen. Da beboeren Solvej viste os rundt på området i Permatopia beskrev hun et overgangsritual hun deltog i med flere af bofællesskabets kvinder, som gav hende en dyb, spirituel forbindelse til et træ:

(Dikteret) “Så i flyverdragter, alle os store voksne kvinder, sad hernede og havde bål og havde ting og sager med og så skulle vi gå ud i stilhed og finde et eller andet sted i naturen og relatere med [...]Jeg gik sådan den vej ud [...] så gik man ligesom ud i mørket og skoven derovre, der var bare helt mørkt. Og, sådan bare gå ind i det der mørke, uden at tænde lys og finde hen, jeg fandt sådan et træ, som jeg sad og relaterede med og lå under og fik alle oplevelser med, mens jeg lå der” (Bilag 5:39)

Ovenstående citat kan ses som en resonanserfaring. Den opstår pludseligt hos Solvej, da hun går ud i mørket. Her drages hun af et specifikt træ, som hun egentlig ikke kan se, men som stadigvæk er sanseligt tilgængeligt. Da hun sidder med det og lægger sig under det, oplever hun en forbindelse med træet. Solvej erfarer altså træet som noget, der kalder på hende, og som hun svarer. Resonansen, der er skabt med træet, er episodisk og flygtig og da hun opsøger træet ved højlys dag og bogstaveligt talt hilser på verbalt, får hun ikke samme svar (bilag 5:39). Solvej oplever, at træet hilser, men forbindelsen er ikke den samme. Ifølge Rosa kan resonans da heller ikke forceres eller fremtvinges, da det opstår i det ukontrollerbare. Forsøges det fremtvunget vil det medføre en anden type svar, nemlig ekkoet, som nok kan ligne resonans, men faktisk ikke er det.

Under dette tema vil vi nu inddrage tre fotosessioner, som vi har foretaget med beboerne Magnus, Solvej og Anton, der alle oplever, at naturen er et åndehul i deres hektiske hverdag. I fotosessionerne deler beboerne deres nærmest spirituelle resonanserfaringer med naturen, som de har oplevet gennem deres sansende kroppe.

Salamandere og åndehuller

På feltarbejdets anden dag møder vi beboeren Magnus, som vi hjælper med at opsætte hønsehegn. Magnus arbejder i København som leder i et medicinalfirma, men da han er på barsel med sit tredje barn, har han tid til at bruge formiddagen i selskab med os og mange meter hønsenet. Under arbejdet deler Magnus sit natursyn med os, der kan siges at være inspireret af naturvidenskaberne og særligt fysikken. Dette kommer til udtryk i nedenstående uddrag fra vores feltnoter, der er vores fælles gengivelse af samtalen med Magnus:

(Feltnote) “Andreas: Vi har sat hønsehegn op med Magnus. Her snakkede Katarina og jeg med ham om, hvad han mente, at natur var. Det første han siger er, at natur er alt og alt er natur. Vi er natur, det, vi står i, er natur, men flyvemaskiner og biler er også natur.

Katarina: Ja, for materialerne kommer af naturen. Menneskene ville ikke kunne producere disse ting uden naturen, derfor er naturen i alt” (Bilag 7:4)

Magnus’ natursyn kan ud fra Finks definition, defineres som *det hele*. Magnus deler dermed samme natursyn som Lone og Helene, der blev belyst i tidligere tema. Ifølge Magnus er der dog noget natur, som er mere natur, end noget andet. Da vi er færdige med arbejdet, vil Magnus gerne vise os, hvad natur er for ham. Han tager os gennem en relativt nyetableret frugtplantage med over 250 sorter. Magnus fortæller, at dette også er natur – men han kender et sted, som er ældre, mere vildt og dermed i højere grad ægte natur. Han tager os ned til et lille vandhul. Fotoet, som vi tager sammen med Magnus kan ses nedenfor:

Foto 6 – taget af Andreas for beboeren Magnus. Her ses et træ, der genspejler sig i et vandhul.

På fotoet ses et stort, gammelt træ uden blade, der spejler sig vandhullets vandoverflade. Der er også stier rundt om vandhullet, hvor græsset er trampet fladt, og ellers er der forskellige planter langs bredden. Bag træet kan man skimte to mindesten.

Magnus har valgt, at vi skal fotografere dette, da det viser, hvad naturen er for ham:

(Feltnote)“Magnus lægger også meget vægt på, at [...] der er gamle træer, der står rundt om vandhullet. Det står i kontrast til alt det nye, som vi kunne se med de nye frugttræer, frugtplantagen og de nye egetræer, som der er i fredskoven [...] Magnus siger, at det er det, som gør det til den ægte natur for ham. Han peger til gengæld også over på den nye skov og på den opdyrkede mark og siger: “det er jo også natur”, men det er tydeligt, at det gamle har en anden status og kan noget andet og noget mere” (Bilag 5:8-9).

Under fotosessionen fortæller Magnus, at han ikke kommer her så tit, selvom stedet har en stor betydning for ham, da det ligger ret langt væk og derfor ikke er en del af hans daglige gang i bofællesskabet. Magnus sammenligner vandhullet med dengang han boede på Nørrebro i København, og bedsteforældrene kom på besøg. Der ville man også gerne vise dem alle turistattraktionerne, men ellers kom man der nødvendigvis ikke i hverdagen (Bilag

5:9). Magnus fortæller, at vandhullet har fået denne særstatus af beboerne, da den store vandsalamander yngler i området og området derfor er fredet. Beboerne må derfor ikke ændre området. Magnus fortæller, at beboerne heller ikke har lyst til dette, da mange beboere ligesom ham selv går ned til vandhullet for at finde ro og fred:

(Feltnote)“Magnus siger, at mange af beboerne bruger vandhullet i hverdagen som et åndehul i naturen. Han peger i græsset og siger, at man kan se, at der er stier, der går ned til søen og rundt om, fordi mange går hened og “lige trækker vejret”. Han fortæller om to mindesten, der kan skimtes bag det store træ, der står ved søen. Mindestene er lagt for en beboer, der desværre er død. Det var ikke én, han selv kendte, men igen påpeger han, at det er et sted, hvor folk går ned og får ro og fred” (bilag 5:8).

I ovenstående uddrag fra vores feltnoter fremgår det, at beboerne har lagt en mindesten, for at mindes en afdød beboer. Dette bevidner om, at beboerne forbinder stedet med en særlig følelse - her kan man finde fred og fordragelighed til at mindes. Ud fra Maffesolis terminologi, kan vandhullet betegnes som et hotspot. Et hotspot er et sted, hvor stammefællesskabet af og til samles. Ifølge Maffesoli har stammefællesskabets hotspots *auraer*. Det vil sige, at specifikke lokaliteter forbindes med specifikke stemninger og følelser, der kan påvirke mennesker i stammefællesskabet. Vandhullet har en aura, der ifølge Magnus inviterer beboerne til at “trække vejret” og finde fred og ro. Han kalder det et åndehul.

I dette åndehul er det ifølge Magnus lettere at få en forbindelse med naturen. Dette oplever vi selv, da Magnus under fotosessionen pludselig opdager, at små babysalamandere pibler rundt i vandet:

(Feltnote) “[...] idet vi tager billedet, får Magnus øje på liv i vandet, som han peger på. Han går ned mod vandet, og vi følger efter [...] der begynder at gå sport i at udpege salamandere, da billedet er taget. Magnus viser, at salamanderne har forskellige farver” (Bilag 5:8-9).

Som det fremgår af ovenstående feltnote, drages vi alle fire af livet i vandet, og den mere abstrakte samtale om, hvad natur egentlig er, erstattes af en næsten barnlig fascination af dyrelivet under vandoverfladen. Vi oplever, at naturen kalder på os, og vi responderer på

kaldet ved at gå helt hen til vandkanten. Andreas og Magnus stikker endda deres hænder i det iskolde vand for også at være en del af salamandernes habitat. Dette moment kan betegnes som en flygtig resonanserfaring, hvor både forskere og beboer indgår i en gensidig vibrerende relation med hinanden og naturen.

En sanselig forbindelse

Da vi senere på ugen foretager en fotosession sammen med beboeren Solvej, tager hun os også med hen til dette vandhul, da hun ligesom Magnus oplever en særlig forbindelse med stedet. Hun beder os fotografere det fra to forskellige vinkler. Første foto kan ses nedenfor:

Foto 7 – taget af Andreas for beboeren Solvej. Her ses ligeledes et træ, der genspejler sig i et vandhul.

Solvej vælger, at vi skal fotografere dette sted, da hun ofte kommer her, fordi her er “[...]magisk smukt[...]” (Bilag 5:31). Solvej er kropsterapeut og giver udtryk for, at hun oplever verden gennem sin krop. På denne side af bredden er det især Solvejs synssans, der er aktiveret. Hun beskriver, at hun ofte selv har fotograferet stedet. Både, når det har været indhyllet i frost, når morgensolen har brudt igennem trækroneerne, og når vinden har været så stille, at træerne har genspejlet sig i vandspejlet (Bilag 5:31). Solvejs maleriske beskrivelse af stedet bevidner om, at Solvej får en forbindelse til naturen gennem sine sanser. Hun beder os

følge med over på den anden side og fotografere vandhullet fra en anden vinkel. Andet foto kan ses nedenfor:

Foto 8 – taget af Andreas for beboeren Solvej. Her ses trækroner og en vindmølle, der spejler sig i vandhullet.

På fotoet kan man især se store trækroner og Permatopias vindmølle. Solvej har valgt, at vi skal fotografere vindmøllen, selvom den ikke er natur, da den er en bæredygtig energiressource, der på fin vis symboliserer bofællesskabets bæredygtige vision. Solvej synes i stedet for, at det er træerne, vandhullet, himlen og lyset på fotoet, der er natur (bilag 5:34). Solvejs' natursyn kan ud fra Finks definition, defineres som det *grønne*. I dette natursyn, forstås naturen ud fra et modsætningsforhold mellem det grå, som betegner alt det mekaniske, syntetiske og højteknologiske overfor det grønne, som betegner det levende, organiske og lavteknologiske. Solvej fortæller, at især træerne har stor betydning for hende, når hun ser dem, bliver hun glad indeni og får lyst til at røre og kramme dem (Bilag 5:34). Hun siger, at det især er igennem træerne, at hun forbinder sig med naturen og får grounding i livet:

(Dikteret) “[...] de forbinder mig med jorden, tror jeg eller de giver mig, sådan ligesom en, ja en grounding i at være levende [...] træerne har det der med, at de både har rødderne ned i jorden, de står fast i sig selv og de står der jo bare uanset, hvordan vejret er, så bliver de stående” (Bilag 5:35).

Udover at give Solvej en forbindelse til naturen og en grounding i livet, giver træerne hende også en indre ro. Hun forbinder træerne med noget meditativt og fortæller, at hendes tankemylder om arbejde og hverdag forsvinder, når hun står under et træ. Under træet kan hun bare være i nuet og mærke sig selv. Hun beskriver, at naturen ved vandhullet er et værens-rum, hvor hun oplever dyb forbindelse. Grøntsagsmarken er i højere grad et handle-rum, hvor det er sværere at opnå en forbundethed med naturen (bilag 5:35-36). Hertil beskriver hun, at:

(Dikteret) “Altså jeg kan også godt få sådan en “fuck”, en åbenbaringsagtig oplevelse oppe i kålrækken, sådan en efterårsdag, hvor de står, altså, der er de vildt smukke [...] men det er bare... Der er helt klart en forskel på, at det, det der derude, det er vores mad [...] det her (hun peger på vandet), det skal jeg ikke kunne spise, det har ikke, det skal ikke gøre noget for mig og jeg skal ikke gøre noget med det, jeg kan bare være i det” (Bilag 5:36).

Solvej oplever forskellige aura afhængigt af, hvor hun befinder sig; i grøntsagsmarken eller ved vandhullet – om det er et handle- eller værensrum. Derfor opleves grøntsagsmarken mere som et ekko end en egentlig resonanserfaring. Ved vandhullet oplever Solvej derimod, at der er gode resonansbetingelser, da naturen her er ukontrolleret. Det er lettere for hende at sanse og høre naturens stemme og dermed være forbundet med naturen, netop fordi hun ikke skal handle i den. Hun kan nøjes med at *være* og puste ud.

Den sanselige natur

Den sansende tilgang til naturen går igen hos beboeren Anton. Han oplever ligesom Magnus og Solvej, at naturen berører ham og kommer til udtryk som en sanselig oplevelse på hans krop. Vi møder Anton på feltarbejdets første dag under madlavningen i fælleskøkkenet. Anton er madlavningsholdets madkoordinator, eller ”madko”, som han bliver kaldt. Under madlavningen fortæller han, at naturen er alt (Bilag 6:9). Anton vil gerne foretage fotosessionen på feltarbejdets anden dag, når vi igen skal lave mad sammen. Han har brug for tid til at reflektere over, hvilket motiv der kan illustrere, hvad natur er, når det er *alt*. Vi ender med at tage nedenstående foto næste dag:

Foto 9 – taget af Tina for beboeren Anton. Her ses en blå himmel, træer og det gamle stuehus.

På fotoet ses en blå, skyfri himmel og et par træer. I forgrunden ses det gamle stuehus med et sneklædt tag. Under sessionen fortæller Anton, at han har haft tid til at reflektere over sit natursyn. Han mener, at naturen er alt, men samtidig skelner han mellem den nære natur, som befinder sig naturligt i menneskets synsfelt, og den fjerne natur, som man kun kan åbenbare ved at kigge op (Bilag 5:11). Anton oplever en større forbundethed med den fjerne natur og beder indledningsvist Tina om udelukkende at fotografere himlen. Ved nærmere eftertanke vil Anton dog gerne have, at også både solen og det sneklædte tag kommer med på fotoet, da Anton især føler sig forbundet med naturen gennem vejret. Vejret kan han nemlig mærke, "[...]det er det sanselige...]" (Bilag 5:12). Dette fremgår af nedenstående feltnote, der er noteret umiddelbart efter fotosessionen:

(Feltnote):" Men allermest, siger han, at man skal kunne se sneen på taget, for sneen er jo også vejret, og det er også det der føles som noget. Han siger, at sneen jo er kulden! Det er kropsligt! Det er noget han mærker! Han siger, at solen, den har man lyst til at vende sig imod og lukke øjnene og bare suge varmen til sig - regnen der bliver man våd!" (Bilag 5:12).

I feltnoten fremgår det, at Anton oplever, at naturen taler til ham, når han kan mærke de forskellige vejrfænomener på sin krop. Anton responderer ved at vende sig mod solen, mærke kulden fra sneen på sin hud og lade sig blive våd af regnen. Ifølge Rosa erfarer mennesket da også verden gennem sin sansende krop. Helt konkret beskriver Rosa, at huden er et resonansorgan, der fungerer som en håndgribelig membran mellem det indre og det ydre. Det er igennem huden, at mennesket behandler, begriber og berører verden, men også bliver behandlet, begrebet og berørt *af* verden. Anton fortæller, at det faktisk er lidt kedeligt, at himlen er blå og skyfri. Han kan bedre mærke naturen, når skydækket omslutter ham, regnen siler ned og tordenen brager. Antons oplevelser kan forstås som resonanserfaringer med naturen. De er opstået pludseligt, utvunget og umiddelbart, når vejret har skiftet karakter. Anton kan ikke beherske eller kontrollere det, der sker. Nøt har lynene, regnen og sneen omkring ham været synliggjorte og på den måde sanseligt tilgængelige, men de er på ingen måde mulige at kontrollere, beherske eller nyttiggøre. Ifølge Rosa indeholder det resonante forhold med naturen en ukontrollerbarhed, som kan påvirke mennesket. Han påpeger, at relationen både kan være ulykkelig og samtidig dybt meningsfuld. Når det sner, kan Anton komme til at fryse, når det regner, kan han blive gennemblødt, og når det tordner, kan han blive ramt af lynet. Selvom vejrfænomenerne kan indgyde frygt, oplever Anton at det netop er i krydsilden af snefnug, regndråber og lynnedslag, at han berøres mest af naturen. Mulighedsbetingelserne er til stede, fordi Anton er åben og ydmyg over for det kald, han hører. Disse mulighedsbetingelser var ikke på samme måde til stede, da Anton boede i København. Her kunne han ligeledes kigge op på himlen og betragte de skiftende vejrfænomener, men han oplevede ikke, at naturen talte til ham på samme måde, som den gør i Permatopia. Af feltnoten nedenfor fremgår det, at Anton er begyndt at *se* - altså sanse - himlen på en helt anden måde:

(Feltnote)“[...] Han så ikke på samme måde himlen, da han boede i byen. Det her med at komme ud og kunne få vidderne. Han siger også selv, at det er også ”at have pladsen rundt om sig” og ”kunne se horisonten” (Bilag 5:12).

Anton oplever altså, at der er bedre resonansbetingelser i Permatopia, fordi han har plads til at mærke naturen omkring sig.

Opsamling på andet tema

I dette tema har vi belyst, hvordan flere af beboerne i bofællesskabet forstår naturen som et åndehul, hvor de kan finde ro og fred i en hektisk hverdag, der er præget af hverdagens ræs. Flere af beboerne finder hen til det samme vandhul for at finde fred, da de forbinder stedet med en særlig aura, der inviterer til at finde ro i en gensidig vibrerende relation med naturen. I fotosessionerne med beboerne Solvej, Magnus og Anton, har vi også belyst, hvordan beboerne erfarer naturen og indgår i meningsfulde resonansforhold med naturen gennem deres sansende kroppe.

Naturen som legeplads

I dette tema vil vi belyse, hvordan beboerne i bofællesskabet forstår naturen som et rekreativt rum, hvor der er plads til leg, kreativ udfoldelse og skabelse. Beboerne indgår lystdrevent i mindre fællesskaber og bruger på legende vis naturen til at få en pause fra hverdagslivets praktikaliteter. I temaet tager vi udgangspunkt i tre fotosessioner med beboerne Lotte, Solvej og Karin, der alle på legende, eksperimenterende og kreativ vis har oplevet at indgå i en gensidig vibrerende resonansrelation med naturen.

Rekreatopia

Som vi belyste i første tema i analysen, er Permatopia, udover at være et socialt bofællesskab, også et arbejdsfællesskab og en virksomhed. Det kræves, at beboerne hver især lægger 100 arbejdstimer om året i én af bofællesskabets fem arbejdsgrupper. De vælger selv, hvilken gruppe de vil være en del af - men arbejde dét skal de (jf. kapitel 2). Mange beboere vælger frivilligt at indgå i mindre interessefællesskaber, der på forskellig vis bruger naturen og dens ressourcer på en kreativ og legende måde. Beboeren Lotte viser os et stort område i Fredsskoven, som beboerne har døbt "Rekreatopia". Alle beboerne i Permatopia kan frit benytte området og komme med forslag til dets indretning. Rekreatopia indeholder både en sauna, som forbindes med velvære, men også et bålsted og en bueskydningsbane, der inviterer til leg og aktiviteter. I nedenstående citat fortæller Lotte, at beboerne oplever en kontakt med naturen, når de udfolder sig:

(Citat) "Ja. Her er vi jo i vores Rekreatopia. Det siger også lidt om, at det der med at rekreere og at være inde i skoven og sådan, at have kontakt med naturen. Der er en sauna dernede, hvor man ligesom kan sidde og kigge ud på skoven og der er bue og pil og forskellige bålsteder og sådan noget dernede, hvor vi altså tror jeg - at der er rigtig mange der kommer og rekreerer i vores fantastiske Fredskov - som vi kalder den" (Bilag 5:14)

Ud fra Vads definition af natursyn, kan ovenstående citat ses som et udtryk for det *rekreative natursyn*. Her ses naturen som et sted, hvor mennesket kan udfolde sig for at opnå trivsel og sundhed gennem sport, leg, dyrkning af interesser, socialt samvær, afslapning og også blot "væren". Eftersom beboerne i enighed har valgt, at en del af skoven skal indrettes som rekreativt område, fortolker vi, at mange af beboerne deler det rekreative natursyn. Ud fra

Maffesolis terminologi kan natursynet ses som en del af bofællesskabets fælles smag. Der er en fælles konsensus om, at det er vigtigt at bruge naturen rekreativt, da denne væren i naturen giver dem kontakt hermed. Ifølge Rosa vil en sådan instrumentalisering og beherskelse af naturen imidlertid komprimere naturens iboende ukontrollerbarhed og reducere mulighedsbetingelserne for resonans. Oplever beboerne, at naturen taler til dem, vil det ifølge Rosa være ekkoet, som beboerne hører, der nok kan ligne resonans, men faktisk ikke er det. Et saunagus under trækronerne kan altså være nok så dejligt, men det leder ifølge Rosa ikke nødvendigvis til en dybt meningsfuld resonansrelation med naturen.

Under feltarbejdet er der da heller ingen af beboerne, der fortæller om resonanserfaringer i Rekreatopia.

En mand i kvas

Beboerne har dog oplevet resonansrelationer med naturen andre steder i Fredsskoven. Beboeren Jens fortæller eksempelvis under aftensmaden på feltarbejdets første dag, at han før har oplevet en spontan lyst til at bygge skulpturer af kvas fra skoven, fordi det afklippede, organiske materiale talte til ham. Han fortæller, at han blot kunne have ladet materialet ligge på jorden i bunker. På den måde ville kvasbunkerne stadig gavne biodiversiteten i området. Mens Jens laver bunkerne, oplever han dog en impulsiv, kreativ lyst til at lave noget smukt af naturens materialer, som både er til glæde for ham selv og de andre beboere:

(Feltnote): “[...] når man ligesom tager noget fra naturen eller er nødt til at fælde noget så skal det bruges på en ny måde, så han tænker meget, at nogle andre også skal have glæde af det [...] han startede jo egentlig med bare at lave nogle kæmpe store bunker, men det synes han også på en eller anden måde var lidt trist [...] Så kvasbunkerne nede i skoven, som egentlig skulle give liv og biodiversitet, kunne måske også få en anden funktion, nemlig at være smuk” (Bilag 6:17).

Ovenstående uddrag fra vores feltnoter kan betegnes som en resonanserfaring. Jens’ erfaring med kvasbunkerne opstår pludseligt og utvunget. Jens responderer på kaldet i materialet ved at samle grenene op og ordne dem på en ganske intuitiv, legende og kreativ måde. I samtalen med Jens fortæller han, at det det var materialet og altså naturen selv, der bestemte, hvilke

skulpturer der kom frem. Jens fornemmede under den kreative proces, at en elefant viste sig for ham i kvasbunken. Derfor blev skulpturen til en elefant. I den kreative proces erfarer Jens en dyb forbundethed – en resonansrelation - mellem ham, materialet og naturen. Da den sidste kvist er lagt, forsvinder relationen lige så pludseligt, som den er opstået.

Både Ina og Lone, som også er til stede ved middagsbordet, opfordrer os til at se skulpturerne, når vi har tid (Bilag 6:16). I en pause mellem arbejdsbordet og madbordet beslutter vi os derfor for at finde skulpturerne og gå på opdagelse. Midt i Fredsskoven, godt gemt væk, finder vi en elefant, en stor mand og en hule, med en lille bæk bygget af kvas og brædder (Bilag 6:8).

Permatopia udbyder eksterne rundvisninger, hvor man mod betaling kan se disse skulpturer. Kvasskulpturerne bliver en slags attraktion i Permatopia, der fungerer som et hotspot for beboerne. De kommer der selv - både alene og i fællesskab med andre - og vil gerne vise stedet til udefrakommende. Skulpturerne får en tydelig rolle i stammefællesskabet og afspejler også i høj grad beboernes fælles smag.

I det første tema i analysen belyste vi, at denne smag især bygger på en bæredygtighedstanke, hvor man finder det smukke i det genanvendelige og tager hensyn til biodiversiteten. Ligeledes bevidner det om, at beboerne hylder entreprenøren og den eksperimenterende og legende skaber.

Spontane dyremøder

Den legende tilgang til naturen kommer også til udtryk i beboernes relation til bofællesskabets firbenede og flerbenede beboere. Under en ekstern rundvisning med beboeren Solvej, fortæller hun, at beboerne har sået vilde blomster imellem grøntsagsrækkerne for at skabe mere biodiversitet. Dette resulterede et år i, at der var utrolig mange sommerfugle, og folk valfartede langvejsfra for at opleve én speciel, sjælden sommerfugleart (Bilag 8:4). Selvom Solvej egentlig fortalte om grøntsagsmarken og de mange blomster, så bliver det alligevel sommerfuglene, der bliver genstanden for fortællingen. Det er dét, som hun fremhæver og begejstres over. Det er igennem denne oplevelse med dyrene, at der opstår en forbundethed mellem hende og naturen.

En lignende resonanserfaring oplever vi selv, da beboeren Magnus tager os med ned til Savannen, hvor en flok får går og græsser. I en feltnote beskriver vi mødet således:

Tina: [...] “Vi kommer til gengæld, ud til de her får, som jo går alleryderst, længst ude på marken helt oppe af banen, og der kommer endda et tog forbi, imens vi går der. De her får er meget kælede.

Katarina: De vil meget gerne kæles *smiler*

Tina: Vi har en lille fårehvisker herovre *peger på Katarina*” (Bilag 7:6).

Det er tydeligt i ovenstående feltnote, hvordan vi - på trods af at vi egentlig skal agere forskere i felten – pludselig oplever en nærmest barnlig begejstring i mødet med dyrene, der drager os. Der opstår en resonansrelation mellem Magnus, os, fårene og naturen.

Udover Magnus og Solvej, glædes beboerne Jens og Karin også over Permatopias rige dyreliv. Både Jens og Karin fortæller ved flere samtaler, at de ofte går ud og finder insekter og andre smådyr i naturen for at opdage nye arter. Jens fortæller inden et oplæg om mikroorganismer, der afholdes i Loen, at han har lavet en hjemmeside, der hedder Insekttopia, hvor han løbende registrerer insektarter, der er fundet i Permatopia (Bilag 6:22). I én af vores feltnoter fra oplægget har vi noteret, at både Karin og Jens holder af at inddrage børnene i bofællesskabet i deres interesse for dyrelivet:

(Feltnote)“De fortæller begge to, at børnene fra Permatotten ofte finder dyr, de ikke kender og beder Jens eller Karin om at identificere dem. Begge beboere smiler ved tanken. Jens fortæller, at han tit går ture med “permaungerne” og leder efter dyr. Karin fortæller, at hun havde sat børnene til at finde en særlig sjælden edderkop-art. Børnene vidste dog allerede, hvor den var, og kunne lede hende til den. Karin griner. Hun fortæller også, at hun ofte har haft et barn fra Permatopia på besøg, som interesserede sig for fugle. Dem tegnede de sammen. (Bilag 6:22).

Jens og Karin deler samme glæde ved at gå på opdagelse som børnene. De drives af en nærmest barnlig lyst til at opdage, udforske og lære. Man kan ud fra Maffesolis terminologi beskrive denne lystbetonede tilgang til verden som *the return of the eternal child*. Ifølge Mafefsolli er det moderne menneske kendetegnet ved, at det lader sig styre af sine egne lyster og passioner, og legende indgår i forskellige fællesskaber på en nærmest infantil vis.

Stammefællesskaberne er ifølge Maffesoli en slags *cult of youth*, hvor menneskerne så at sige aldrig vokser op. I Permatopia drives projekterne altså ikke kun af nød og tvang men også af vitalitet og passion. Jens og Karins opdagelser i naturen kan forstås som resonanserfaringer, hvor der skabes en flygtig men dyb forbundethed mellem Jens og Karin, børnene og insektet, der viser sig for dem og taler til dem. Karins dybe forbindelse til Permatopias dyreliv oplevede vi selv under en fotosession.

Insekternes paradys

Vi foretager fotosessionen på feltarbejdets anden dag, efter vi har lavet chili-sin-carne med Karin og resten af madholdet (Bilag 7:8). Da der er travlt under madlavningen, får vi ikke mulighed for at lave fotosessionen imens. Karin kommer dog over til os, da vi sidder og spiser efterfølgende, hun har allerede spist færdigt. Hun spørger, om vi ikke skal gå ud at fotografere sammen. Da Tina og Karin starter deres tur, spørger Tina Karin, hvad natur er for hende (Bilag 5:26). I feltnoterne har Tina citeret Karin for at udtale:

(Feltnote) “Jeg ved i hvert fald, hvad det ikke er. Det er i hvert fald ikke skoven, for skoven er simpelthen så gold” (Bilag 5:26).

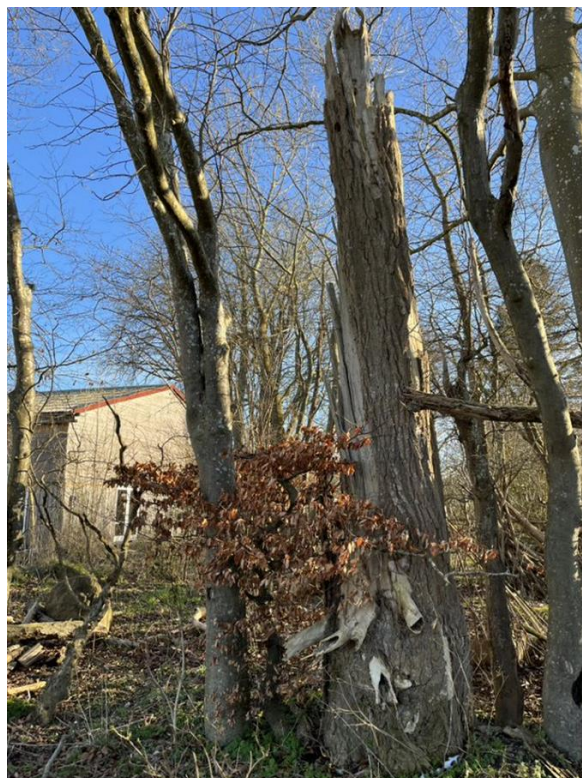
Der ses altså en klar distinktion mellem, hvad Karin ser som natur og *ikke* natur. Tina har noteret, at Karin fortsætter og forklarer, at:

(Feltnote) “[...]livet er forvundet fra skoven, fordi den er menneskeskabt. Karin fortæller, at hun rigtig tit går en tur, fordi hun godt kan lide at gå ud og opdage. Hun går for eksempel på opdagelse efter små dyr – og efter liv. Hun fremhæver insekterne og hun fremhæver fuglene” (Bilag 5:26).

For Karin bliver naturen altså et udtryk for liv, hvilket hun sætter i direkte forbindelse med dyr og insekter. Da fotoet skal tages, begynder Karin at gå på opdagelse og lede efter tegn på liv, der kan fotograferes. Karin drages af et gammelt poppeltræ, der ved nærmere inspektion myldrer af liv:

(Feltnote) “Hun stopper op og siger: “Jeg kan jo lige prøve, om jeg kan finde noget”. Hun kigger op på et gammelt poppeltræ, som helt klart er dødt. Hun kigger på mig, og siger: “Det her er helt klart noget, der er faldet ned en dag. Se, der er sådan nogle mærkelige grene, der ligner rødder, der har søgt ned mod jorden. “Der er huller i”. Så stopper hun op, og så undres hun. Derefter siger hun så: “Hvor er det vidunderligt, se hvor meget liv, der er her. Det er sådan noget her, jeg ville gå på opdagelse efter”. [...] Hun peger også op i træet og fortæller, at flagspættten har været i gang. Man ser hullerne, der hvor spættten har boret sig ind i toppen” (Bilag 5:26).

Mødet med træet kan ses som et udtryk for en resonanserfaring, hvor objektet ændres signifikant for Karin i det spontane møde. Træet, Karin først ser på lang afstand, får en anden karakter end, når hun kommer tæt på. Ved første møde virkede det dødt og goldt, men gennem relationen ændrer det karakter til et epicenter af liv. Efter denne erfaring beder Karin Tina fotografere det gamle poppeltræ. Fotoet kan ses nedenfor:

Foto 10 – Foto taget af Tina for beboeren Karin - På fotoet ses et dødt, gammelt poppeltræ.

Udover at vise en resonanserfaring, viser feltnoten også en tydelig nysgerrighed hos Karin i hendes brug og italesættelse af naturen. Hun benytter ord som *opdagelse*, der giver associationer til at få nye erfaringer, at lære, men også barndommens skattejagte og lege. Karin går ikke en tur, hun går på opdagelse. Her leder hun efter livet, fuglene og insekterne, da dette bliver billedet på Karins natursyn. Insekterne og fuglene er nemlig ikke menneskeskabte (kultur) - den døde træstamme er ikke noget, beboerne på Permatopia har *gjort* ved naturen, derfor *er* den natur. Tina har noteret, at Karin beskriver, at:

(Feltnote) “Poppeltræet står i sådan et hegn, der er plantet af mennesker, siger hun. Hun fortæller, at det er naturen, der møder kulturen.[...] Karin ser det menneskeskabte som kultur. Så her har vi altså et poppeltræ, der på mange måder er blevet til natur, selvom det er startet som kultur” (Bilag 5:26).

Karin skaber altså en skarp distinktion mellem kultur og natur, hvor alt, der er menneskeskabt eller påvirket af mennesker, er kultur. Dette natursyn kan ud fra Finks definition karakteriseres som *det uberørte*. Ud fra denne forestilling opfattes naturen som det, der er helt uberørt af menneskelig indgriben. Ifølge Fink mener mennesker med dette natursyn ikke, at der findes natur i Danmark, da alle områder allerede er under opsyn, kontrol og beherskelse.

Karin har dog også svært ved at finde et motiv, hun vil have fotograferet, da natur ikke eksisterer i Permatopia. Derfor bliver livet - insekterne og fuglene - billedet på naturen for hende, da det er noget, mennesket ikke er herre over og ikke kan kontrollere. Her er mulighedsbetingelserne for en resonansrelation mellem Karin og naturen til stede, fordi naturen netop er ukultiveret og ukontrollerbar.

Den legende tilgang til naturen ses også i fotosessionen med beboeren Solvej. Modsat Karin er det ikke dyrene, der inviterer hende til at indgå i en legende relation med naturen. Det er i højere grad en vild blomstereng, der taler til hende - både fordi den er smuk, men også fordi den er forbundet med en særlig aura, der inviterer til rekreativ udfoldelse.

Dans og slag i luften

Under fotosessionen tager Solvej os ned til Savannen, hvor fårene går. Hun vil gerne have, vi fotograferer sletten. Fotoet ses nedenfor:

Foto 11 – Foto er taget af Andreas for beboeren Solvej - udsyn over Sletten.

På fotoet ses en vild mark, som er indhegnet. Lige ved siden af er en græsmark, hvor fårene går. Træerne i baggrunden dækker for togbanen. På marken ses tørrede blomsterstande og nye lysegrønne planter, der langsomt er på vej op af jorden. Himlen er lyseblå med hvide skyer. Solvej beder os fotografere dette sted, da hun har haft flere smukke naturoplevelser på netop dette sted. Samtalen med Solvej er optaget:

(Citat) “[...] det her område, der er hegnet ind med hegn her, det er det for at fårene ikke skal spise det der er derude, for det er sådan et biodiversitetsområde, hvor der er rigtig mange blomster, så når det bliver forår, så er der så smukt her, med de der vilde blomster. Og så er det her jo vestvendt, så når man står her og kigger denne her vej, så er der bare vildt skønt med solnedgang-lys” (Bilag 5:38)

Solvej fremhæver særligt solnedgangen og de vilde blomster på området som en særlig naturoplevelse. Områdets æstetiske udtryk får en betydning og hun fortæller malerisk om blomsterne, deres farver og forskelligheden. Selvom fotoet er taget i det tidlige forår og ikke portrætterer Solvejs maleriske erfaring af området, er det stadig den naturoplevelse, som Solvej fremhæver. Fotoet er dermed ikke blot en fysisk manifestation af, hvad Solvej synes, natur er, det illustrerer også en resonansrelation, hun tidligere har haft med stedet.

Udover at være et smukt sted, italesætter Solvej også, at stedet forbindes med en særlig stemning, der inviterer til leg og kreativitet. Dette kan ud fra Maffesolis forståelse betegnes som stedets aura. Da Andreas har taget fotoet af Sletten, fortæller Solvej om de aktiviteter, der sker på stedet. Solvej beskriver eksempelvis, hvordan hun og en gruppe kvinder ofte mødes og danser ude i naturen:

(Citat) “Vi har jo sådan en kvindegruppe, hvor vi [...] tit danser sådan noget silent disco ude i naturen. Så med headset på og så den samme playliste i ørerne og tit så er vi faktisk hernede og danse, på engen her”(Bilag 5:39).

Dette er et eksempel på, at Solvej og de andre kvinder hun danser med, forstår Sletten og dermed naturen som et rekreativt rum, hvor der er plads til leg, kreativ udfoldelse og skabelse. Beboerne indgår lystdrevent i det lille fællesskab og bruger på legende vis naturen til at udfolde sig frit:

(Citat) “Det er sådan en fantastisk ting at være udenfor og bevæge sig. Og så også det, at vi er sammen. Man bevæger sig frit, det vil sige, man skal ikke gøre noget bestemt. [...] hvis du trænger til bare at stå eller ligge ned, så kan du gøre det, og hvis du trænger til at stå og sparke huller i luften, så kan du gøre det eller danse lækkert. [...] det handler ikke om, hvordan det ser ud, det handler om, hvordan det føles inden fra ” (Bilag 5:40)

Natursynet, som kommer til udtryk i ovenstående citat, kan ud fra Vads definition, karakteriseres som det *rekreative* natursyn. Solvej anvender i fællesskab med de øvrige kvinder naturen rekreativt for at opleve en forbundethed med hinanden og naturen. Her kan de danse lige dét, de føler for. Denne legende, eksperimenterende og nysgerrig tilgang til

naturen, kan ses som et udtryk for det, Maffesoli kalder *the eternal child*. Begrebet betegner, at moderne mennesker ikke længere kun drives af rationale og fornuft, men derimod har en mere kreativ, æstetisk og lystbetonet tilgang til verden – og dermed også naturen.

Denne lystbetonede og legende tilgang til naturen ses også hos beboeren Lotte. I fotosessionen, vi har foretaget med hende, fremgår det, at hun især forstår naturen gennem hendes barns øjne, hvor hun sammen med hendes barn, oplever en resonansrelation med naturen.

Børn og barnlige sjæle

Vi foretager fotosessionen på feltarbejdets anden dag. Det er Andreas, der deltager i sessionen med Lotte, og samtalen bliver optaget. Nedenstående foto er herfra:

Foto 12 – Fotoelicitering taget af Andreas for beboeren Lotte - På fotoet ses Fredsskoven

Fotoet er taget i Fredsskoven, som er en plantet skov på omtrent 10.000 egetræer, der er plantet for ca. 15 år siden (Bilag 5:14). Fotoet er taget fra en af stierne. Stien er markeret med gamle træstammer nogle steder, som det ses i forgrunden af fotoet. På jorden ligger der blade, og visne planter står i skovbunden. Træerne er nøgne stammer, og skoven er generelt præget

af, at det er vinter. Lotte vælger, at Fredskoven skal fotograferes, da egetræet symboliserer, hvad natur er for hende:

(Citat) “Selvom det er en menneske-plantet skov [...]. Så [...] synes jeg, at de her egetræer, der er sådan en gammel visdom ved egetræet. Det er sådan et historisk træ, som altid har været i Danmark. Jeg kan i hvert fald rigtig godt lide at gå en tur i den her skov. Jeg føler sådan, så bliver jeg forbundet med naturen, når jeg går ind igennem vores lille Fredskov” (Bilag 5:14)

Lottes brug af ordet “selvom” indikerer, at Lotte anser skoven for natur, *selvom* den er plantet af mennesker. Lotte har altså et natursyn, hvor det menneskeskabte også er natur – det er bare natur på en anden måde end den uberørte. I citatet giver Lotte udtryk for, at egetræet er et historisk træ, der er tæt knyttet til den danske selvforståelse. Lotte fortæller, at hun oplever en forbundethed og en relation til naturen, når hun er iblandt de historiske, og særligt danske egetræer. Lotte er antropolog af profession, og det er derfor måske ikke så mærkværdigt, at hendes natursyn knyttes til en historisk, national- og social forståelse af egetræet som signifikant. Ud fra Finks definition kan Lottes natursyn beskrives som *det landlige*, der netop bygger på en historisk og romantiseret forestilling om landet (Fink, 2003: 32). Her betegnes naturen som alt dét, der er uden for bymuren, og dermed også rapsmarken, valmueengen – og i Lottes tilfælde egeskoven.

Lotte fortæller, at der også er en anden grund til, at hun vil have, vi fotograferer Fredsskoven. Hendes barns skovbørnehave, Permatotten, er placeret her. Ifølge Lotte er det især gennem hendes søn, at hun føler sig forbundet til naturen:

(Citat) “Og, jeg kan virkelig se, det der med kontakten til naturen igennem ham især. At han er i en skov hver dag og kravler op og ned i træerne og bliver fyldt med mudder og følger naturens cyklus [...] Altså han er meget, meget tæt på sådan, ja moder jord og sådan det der oprindelige, hvad menneskerne måske egentlig er lavet til” (Bilag 5:14).

Også her udtrykker Lotte en historisk forståelse af naturen og henviser til, at naturen giver hendes søn en dyb forbindelse med moderjord og det oprindelige. Denne forbindelse opnår

han, fordi han fysisk er i naturen hver dag, hvor han mærker naturens kræfter og cyklusser på sin egen krop:

(Citat) “Så er der nogle solsejl. De er lige blevet revet i stykker, fordi der var en vild storm, og så ved de, hvad vinden den kan [...] Det er ikke sådan noget med, man bare sidder og kigger ud af vinduet, og nu blæser det, de mærker det faktisk” (Bilag 5:14).

I skovbørnehaven er der altså gode resonansbetingelser. Børnene er ude hver dag og kan ikke bare betragte naturen gennem en glasrude, som deres forældre eksempelvis kan. De er i naturen og hører naturens stemme. Skovbørnehaven bliver på den måde også et læringsrum for børnene, hvor de i resonansrelationen med naturen sanser verden omkring dem og får en ny forståelse af, hvad natur er. Denne forståelse deler Lottes barn med hende. Hun begynder at erfare naturen igennem sit barns øjne:

(Citat) “Han ved mere om planterne, end jeg gør nærmest, ikke? Det er jo sådan ret, altså, det er jo ret fedt at have en søn, der kan lære én om naturen. Så jeg tror, det forhold børnene får her især til naturen [...] det kan man ikke finde andre steder på samme måde.” (Bilag 5:14)

Gennem sin søn oplever Lotte, at hun får en forbundethed med naturen. Denne forbundethed kan ses som en resonansrelation, der opstår i trianguleringen mellem Lotte, hendes søn og naturen i Permatopia. Ifølge Rosa kan familien – og særligt børnene - fungere som et menneskes resonanshavn, da børnene kan få verden til at give mening. Rosa skriver, at børn “[...] skal sikre, at verden som helhed formår at svare, at ’synge’ for os” (Rosa,2022:240). Der er tale om, at Lottes barn giver hende mulighed for at opleve resonans med naturen. Naturen kan føles stum for Lotte, da hun ikke på samme måde, som sin søn, på daglig basis indgår i en legende og sanselig relation med naturen. Når hun sidder bag glasruden i sin bolig, forekommer naturen stum. Når hun derimod observerer sit legende barn i naturen, eller selv indgår aktivt i legen, hører hun naturen kalde. I legen med sit barn opstår den flygtige, men dybt meningsfulde resonansrelation mellem hende, hendes søn og naturen.

Opsamling på tredje tema

I dette tema har vi belyst, hvordan beboerne i bofællesskabet forstår naturen som et rekreativt rum, hvor der er plads til leg, kreativ udfoldelse og skabelse. Beboerne indgår i mindre fællesskaber og bruger på legende vis naturen til at få en pause fra hverdagslivets praktikaliteter. Igennem en nærmest barnlig tilgang til naturen lader de sig styre af en æstetisk, legende og lystdreven drivkraft, der gør det muligt for beboerne at skabe meningsfulde resonansrelationer med naturen omkring dem. I temaet har vi inddraget tre fotosessioner med beboerne Karin, Solvej og Lotte. Her har vi belyst, at mens Karin oplever en forbundethed med naturen gennem dyrelivet, oplever Solvej en forbundethed gennem den æstetisk smukke og rekreative natur. Lotte derimod forstår naturen gennem hendes barns øjne, og det er sammen med ham, at hun oplever en dyb resonansrelation til naturen.

Opsamling på analysens tre temaer

I analysen har vi belyst, hvordan beboerne ved at flytte til Permatopia har forsøgt at vende tilbage til deres rødder og få et eksistentielt rigere liv. Vi har belyst det ud fra beboernes egne konkrete og hverdagslige resonanserfaringer med verden omkring dem. Disse erfaringer har både fundet sted på den horisontale resonansakse og den vertikale resonansakse. Den horisontale resonansakse kommer især til udtryk gennem beboernes familiære relationer med deres børn, ligesom det også kommer til udtryk gennem beboernes fællesskab i bofællesskabet. Den vertikale resonansakse manifesterer sig gennem beboernes gennemgående forståelser og erfaringer med netop naturen.

I analysens første tema belyste vi, at beboernes bæredygtige vision om at sameksistere med naturen er en stærkt motiverende og samlende ideologisk faktor i bofællesskabet.

Bæredygtighedstanken kom både til udtryk i beboernes anvendelse af naturen, beboernes natursyn og beboernes dybt personlige og subjektive resonanserfaringer med naturen. Efter at være flyttet til Permatopia har de selv aktivt skabt en fælles bæredygtig kultur og dermed de rette mulighedsbetingelser for at kunne opleve meningsfulde resonansrelationer med naturen i deres hverdag. Den bæredygtige ideologi er altså et udtryk for, at beboerne ikke bare venter på, at resonanserfaringen af sig selv skal skylle ind over dem – de prøver selv at gøre den mulig for at få et rigere liv.

Som det fremgik af analysens andet tema, oplevede beboerne først en meningsfuld resonansrelation med naturen, da de løsrev sig hverdagens acceleration for en stund og gav sig tid og plads til at sanse den ukontrollerbare natur ud fra dens egne præmisser og i overensstemmelse med naturens eget tempo. Det er en gennemgående tendens, at både børn og voksne i Permatopia gennem deres kroppe behandler, begriber og berører naturen, men også bliver behandlet, begrebet og berørt af naturen. Der er altså tale om, at beboerne oplever resonans med naturen gennem en dyb kropslig kontakt. De kan mærke naturen taler til dem, og de responderer. Sådanne erfaringer kan dog kun forekomme, såfremt mennesket selv er åbent over for dem og har lyst til at mærke naturen på både krop og sjæl.

I analysens tredje tema belyste vi, at dette netop var tilfældet både for bofællesskabets voksne og yngre beboere. Igennem en nærmest barnlig tilgang til naturen lod de sig styre af en æstetisk, legende og lystdreven drivkraft, der gjorde det muligt for beboerne at opleve meningsfulde resonansrelationer med naturen omkring dem.

Kapitel 6: Diskussion og konklusion

Vi vil først diskutere vores forskerposition, hvor vi har lavet feltarbejde ud fra en forståelse om situeret etik. Derudover vil perspektivere vores empiri fra et lokalt niveau til et samfundsniveau og diskutere resonanserfaringer i det senmoderne samfund. Vi slutter kapitlet af med en konklusion af det samlede arbejde.

Diskussion

I dette speciale har vi, som det fremgår af kapitel 2, en kritisk hermeneutisk tilgang. Da udarbejdelsen af specialet er én lang fortolkningsproces, har vi undervejs fået nye forståelser, mens andre spørgsmål er dukket op. I dette afsnit vil vi reflektere over de læreprocesser, der opstod før, under og efter feltarbejdet, ligesom vi vil reflektere over vores egen rolle i felten. Derudover vil vi også forholde os til vores speciales bidrag og diskutere, om resonans kan ses som et svar på det moderne samfunds udfordringer.

Situeret etik – vores egen forskerposition

I vores første telefoniske kontakt med bestyrelsesforkvinden fik vi et indtryk af, at hun gerne ville kontrollere, hvad vi foretog os i felten. Bestyrelsesforkvinden mente eksempelvis ikke, at fotoelicitering, hvor beboeren selv skulle tage fotografier i deres fritid, var en passende metode at benytte under feltarbejdet, da hun ikke regnede med, at beboerne ville engagere sig i specialet. Eftersom hun var gatekeeperen til felten, vidste vi ikke, hvor meget engagement eller opbakning, vi skulle forvente. Ved første fysiske møde, ændrede stemningen sig. Mulighederne var ikke så begrænsede som først antaget. Vi kunne godt fotografere, hvis vi gjorde det *sammen* med beboerne. Og heldigvis for det. Denne metode gjorde det muligt for os at erfare verden igennem beboernes øjne. Udover at vise os steder med natur, så vi deres hjem og mødte både ægtemænd, børn og hunde (bilag 8:6). Vi oplevede en enorm imødekommenhed og et fællesskab, der engagerede sig i os. Dette oplevede vi eksempelvis under samtalen med beboeren Helene. Helene er selv akademisk uddannet og interesserer sig også for natur. I citatet nedenfor taler vi i indforståede vendinger om at bedrive forskning og være på feltarbejde, som både kan være hårdt og berigende:

(Citat) “Helene: [...] det er megahårdt, man bliver smadret, men så falder tingene på plads på nye måder, og man har fået flere lag at se verden med, og det tænker jeg er meget vigtigt. Så det er også sjovt at høre, hvad I finder frem til, hvad natur er, det er jeg meget spændt på.

Tina: Det er vi også *alle griner*

Andreas: Vi kommer med et bud. Jeg tror ikke vi kan konkludere på...

Helene: I har ikke løsningen?

Tina: Jo selvfølgelig *siges ironisk* *Alle griner*

Andreas: Vi har løsningen, som alle andre i videnskaben har, at der skal mere forskning til.

Helene: Den er god, det er godt at kunne den *griner*.

Tina: Det er et ægte humanioraprojekt” (Bilag 5:22).

I citatet oven for ses en ironisk indforståethed mellem os og Helene, hvor vi laver sjov med, at vores forskning skal revolutionere verden. Vi er på bølgelængde. Til samtalen har Helene også medbragt en lille notesbog, hvor hun har noteret noget litteratur, som hun tænker måske kunne inspirere os. Dette viser, at vores indtrædelse i felten også påvirker beboerne og får dem til at reflektere.

Et andet eksempel på den gode relation til beboerne ses, da bestyrelsesforkvinden efter interviewet inviterer os ind i hendes hjem. Da vi er kommet indenfor, peger hun selv på en bog, som hun er ved at læse. Bogen er en knaldrød mursten, og der er trykt ”Resonans” udenpå. Dette indikerer ligeledes, at vi igennem vores akademiske interesse fik en forbundethed med beboerne.

Vi oplevede også denne forbundethed mere spontant under deltagerobservationerne. Når vi gik rundt i naturen med beboerne, udvekslede vi flere gange telefonnumre. De ville gerne sikre sig, at vi kunne kontakte dem, hvis vi manglede oplysninger. Mens vi var i gang med at sætte hønsehegn op med to beboere, tikkede der en sms ind fra vores kontaktperson Lone. Hun skrev, at hun havde siddet og betragtet os fra sit vindue og syntes, vi gjorde et godt stykke arbejde.

Beboeren Solvej brugte sågar sin fritid på at finde fotografier af Permatopias natur på forskellige årstider og sende dem til os. Den fælles interesse for naturen skabte altså en forbundethed med beboerne og en lettere adgang ind i felten. Vi er opmærksomme på, at beboerne gerne vil videreformidle den grønne agenda og deres klima-ideologi til omverdenen. Dette kan have haft en indvirkning på, at vi så hurtigt blev adopteret” i felten.

I vores speciale har vi tilgået felten ud fra ”situeret etik”, hvilket betød, at vi hele tiden måtte forholde os til felten og de etiske forhold, vi blev sat i. Dette ser vi som en grund til, at felten åbnede sig for os, som den gjorde, da vi hele tiden var opmærksomme og bevidste om beboernes personlige sfære. Vores videnskabelige ståsted er da også præget af en bestemt etik:

”Hermeneutikken er baseret på en ansvars- og omsorgsetik, hvor det gælder om at hjælpe aktørerne i institutioner med at passe på sig selv og andre samt at kunne varetage denne omsorg inden for de mange forskellige samfundsmæssige institutioner” (Hermansen & Rendtorff, 2002: 27).

Vi har set det som en vigtig del af vores rolle som forskere at passe på beboerne og deres natur.

Udover at reflektere over vores egen forskerposition i felten, har vi også reflekteret over, hvad vores undersøgelse af natursyn bidrager med. Disse refleksioner vil vi nu inddrage og diskutere, om resonans kan ses som et svar på det moderne samfunds udfordringer.

Resonans som svar på det moderne samfunds udfordringer?

”Således betyder dynamisk stabilisering først og fremmest: forbrug, nedslidning og delvis ødelæggelse af planeten. Den fremtvinger uundgåeligt og ubønhørligt tingsliggørelsen af menneskelige relationer til planter og dyr, skove og bjerge, floder og have, som bliver inddraget i den accelererede materielle cirkulationsproces og derved kommer under stigende udnyttelsespres” (Rosa,2022:488).

I citatet her beskriver Rosa, at menneskets forbrug ikke blot har konsekvenser for menneskene selv – menneskets behandling af planeten og tingsliggørelsen af alle jordens levende organismer har medført en krise. I indledningen fremhæver vi da også Niensens bog *Den store omstilling*, der netop søger at gøre op med den forøgelseslogik, der dominerer på både lokalt og globalt plan. Nielsen kalder krisen en systemkrise, der kun kan løses gennem en grøn omstilling. Han fokuserer både på, hvordan et grønt samfund kunne indrettes, men også på hvordan en grøn omstilling kan medvirke til at skabe mening for den enkelte borger (Nielsen,2012). Vi møder da også dette syn på plantens krise hos alle beboerne, vi er i kontakt med i løbet af vores feltarbejde i Permatopia. Det kommer til udtryk på forskellig vis,

men alle synes at have en holdning til klimaet, miljøet, biodiversiteten, og hvordan jordens krise skal løses. I analyseafsnittet *Den bæredygtige natur* præsenterer vi beboeren Henning. Det første møde med ham føles næsten som en eksamen: ”Ved I hvilken dag det er i dag?” Der bliver stille, for vi kan ikke svare. Henning fortæller, at det er dagen, hvor Danmark har opbrugt sin andel af verdens ressourcer (den 28. marts 2023). I dette eksempel forholder beboeren sig ikke bare til klimakrisen – han udviser også et behov for at undervise os og gøre os til mere klimabevidste borgere.

Dette har fået os til at reflektere. Kan vores undersøgelse af beboernes natursyn og deres resonansrelationer med naturen ændre noget ved det senmoderne samfunds krise?

Lund og Laugesen påpeger, at

”I sidste ende er Rosas kritiske teori ikke et forsøg på at romantisere resonans og udlægge den som en simpel og entydig løsning på de problemer – både planetære, politiske og eksistentielle – som vores naturfremmedgjorte måder at leve på afstedkommer i senmoderniteten. Tværtimod er Rosas overordnede argument, at vi må og skal ændre den *økonomiske* motor, der driver accelerationen af råstofudvinding, produktion og forbrug, og den *kulturelle* motor, der muliggør vores (ofte ubevidste) adfærdsmæssige bidrag og støtte til den eskalerende klima-, miljø- og biodiversitetskrise, vi står i” (Lund & Laugesen,2022:10)

Vi mener ikke, at vi i vores undersøgelse kan rykke ved de store samfundsmæssige strukturer, som Nielsen påpeger bør ændres for at kunne gennemføre *den store omstilling*. Den store omstilling er udover at være et pædagogisk og kommunikativt projekt også et dybt politisk og økonomisk projekt. Rosa påpeger da også, at, der er behov for to former for reformering af det senmoderne samfund. Disse er:

1. Top-down – altså strukturelle ændringer, for økonomi, teknologi og kultur der bryder med vækst-samfundets doktriner.
2. Bottom-up – altså folkebevægelser, mobiliseringer og udbredelsen af nye idealsæt for det gode liv – det som kan være med til at afinstrumentalisere resonanserfaringer (Rosa,2022:505).

I vores indledning præsenterede vi opblomstringen af bofællesskaberne som en bevægelse, hvor flere stræber efter 'det gode, simple liv', hvor man er tættere på sine rødder, naturen og hinanden. Bofællesskabet ser vi som det individualiserede, accelerationssamfunds modsætning – og er det ikke en folkebevægelse? I Permatopia møder vi i hvert fald en gruppe af mennesker, som har valgt at bosætte sig i et bofællesskab på landet omgivet af naturen. Alle beboere vi er i kontakt med, kommer fra Storkøbenhavn og har søgt ud af byen for at komme tættere på naturen. Heri ser vi altså ligeledes en reaktion på det moderne samfunds fremmedgørelse.

Vi ser da også fællesskabet have en helt særlig rolle i Permatopia; arbejdet i markerne deles, der er fællesspisning, de har egen børnehave og er organiseret som et sociokrati, hvor alle har en stemme.

I analyse-afsnittet *Den bæredygtige natur* bliver det tydeligt, at den bæredygtige ideologi i fællesskabet både påvirker beboerens anvendelse af naturen, deres natursyn og den måde de vælger at socialisere deres børn på.

I vores analyse *Naturen som åndehul* og *Naturen som legeplads* har vi belyst, at naturen både er et værens-rum til fordybelse og væren samt et handlerum for skabertrang, rekreativitet og børn og barnlige sjæle. Vi ser dermed, at Permatopia får skabt en grøn bevægelse, der ikke drives af den dominerende vækstlogik i samfundet. Det handler om, bare *at være* i nuet. Se eksempelvis citatet fra Permatopias bestyrelsesforkvinde i boks 5.

Boks 5
Citat fra interview med
bestyrelsesforkvinden

"Bestyrelsesforkvinde: Jeg tror faktisk, at én af milepælene er, at der ikke er nogle milepæle. Hele det utilitaristiske princip... alting skal ikke gøres, fordi det er til nytte for noget. Det er det gode liv. Man kan sige, at hvis kun det bedste hele tiden dur, så bliver dét det godes værste fjende" (Bilag 2, 5: 114-116)

Resonansbegrebet bliver ifølge Rosa derved både et normativt og et deskriptivt begreb. Resonans som et normativt begreb refererer til, at der kan etableres en målestok for "*det vellykkede liv*" (Rosa, 2022:200). Her ser han blandt andet familie og natur som værende mulige resonansfremmende sfærer, hvorimod accelerationstvang og konkurrencestryk kan anses som resonansblokader (Rosa,2022:200). Det deskriptive begreb fordrer til, at resonans ses som en basal menneskelig evne og nødvendighed, der er central for skabelsen af subjektivitet og intersubjektivitet; en trang til resonans som mennesket har (Rosa,2022:200).

Så for at svare på vores tidligere spørgsmål: Nej, beboerens resonanserfaringer med naturen er ikke i sig selv svaret på det senmoderne samfunds mange problemer, klima- og miljøkrise såvel som individualisering og acceleration eller fremmedgørelsen. Men naturen er et åndeligt pusterum, et legerum, men også et konkret rum, hvor de forholder sig til klimaet ved eksempelvis at omlægge deres økologiske marker til permakultur, for herigennem at kunne give CO2 tilbage til atmosfæren og ikke blot tage den (Bilag 2,4:81-83). At handle og samtidig sameksistere med naturen er for dem det gode liv i klimakrisen.

Konklusion

I dette speciale har vi undersøgt, hvordan beboerne i Permatopia forstår naturen, og hvordan de oplever resonans med naturen i deres hverdag.

Til at undersøge dette har vi foretaget et visuelt etnografisk feltstudie, hvor vi undersøger beboernes egne konkrete og hverdagslige resonanserfaringer med naturen omkring dem. På baggrund af dette studie kan vi konkludere, at beboerne på trods af forskellige natursyn alle forstår naturen som noget, der har værdi i sig selv, hvorfor beboerne skal værne om naturen. Dette har resulteret i en bæredygtig vision om at sameksistere med naturen, der er et udtryk for bofællesskabets fælles smag. Den bæredygtige forståelse af naturen kom både til udtryk i beboernes anvendelse af naturen og i beboernes dybt personlige og subjektive resonanserfaringer med den vilde og uberørte natur. I undersøgelsen fremgår det også, at beboerne forstår naturen som et åndehul i et samfund, der er præget af højhastighed og vækst. Beboerne oplevede fremmedgørelse, da de boede i byen. Efter de er flyttet til Permatopia, har de oplevet at indgå i meningsfulde resonansrelation med naturen. Her har de taget sig tid til at være i naturen på dens egne præmisser og i overensstemmelse med naturens eget tempo. I undersøgelsen kunne vi også konkludere, at beboerne forstår naturen som noget sanseligt, som de med deres kroppe kan behandle, begribe og berøre. Når beboerne også oplever, at naturen berører dem, indgår beboerne i en gensidig vibrerende resonansrelation med naturen. Sådanne erfaringer er dog kun forekommet hos beboerne, når beboerne har haft en legende og lystdreven tilgang til naturen, og har været åbne over for at mærke naturen på både krop og sjæl.

Selvom det er lykket beboerne at vende tilbage til deres rødder og få et eksistentielt rigere liv gennem deres forhold til naturen og hinanden, er resonans i sig selv næppe svaret på det moderne samfunds udfordringer. I vores diskussion har vi argumenteret for, at en reformering af det senmoderne samfund både skal foregå gennem mobiliseringer og udbredelsen af nye idealsæt for det gode liv (som vi har belyst), men også gennem strukturelle ændringer indenfor økonomi, teknologi og kultur, som går ud over dette speciales omfang.

Vi håber, at mere forskning bliver lavet på området for at dække de videnshuller, der unægtelig stadig eksisterer på feltet.

Økosamfund: er det vejen til det gode liv?

I klimakrisens krydsild stræber flere og flere efter at komme tættere på sine rødder, naturen og hinanden. Ny forskning undersøger, om et liv tæt på andre og naturen kan få verden til at give mening.

Luftfoto af økosamfundet Permatopia

Foto: Permatopia

I Takt med, at verdenshavene varmes op, indlandsisen smelter og stormene raser, flytter flere danskere i økosamfund. De vil skabe det gode liv i klimakrisen ved at leve så bæredygtigt med hinanden og naturen som muligt. Et nyt studie fra Roskilde Universitet har besøgt økosamfundet Permatopia for at undersøge, om deres tætte forhold til naturen kan få verden til at give mening.

Permatopia er et økosamfund i Faxe Kommune med egen madforsyning, vindmølle, varmeanlæg og vandværk. Når beboerne skyller ud i toilettet, ryger det hen i et pilerensningsanlæg, og når pilen vokser, hugger de den ned og gøder markerne med kvaset.

”Hver gang du hælder noget i din køkkenvask, går det direkte op i vores pil. Det vil sige, du ikke kan bruge noget, som har nogle som helst former for kemi i. Alt skal være svanemærket. Ellers så slår du biologien ihjel, ikke? Og det er jo også en megaregulering i din hverdag. Fordi folk køber jo rask væk vaskemidler og alt muligt andet. Så der er nogle meget stærke incitaments-strukturer i hele Permatopia-systemet, som gør, at man meget hurtigt bliver adfærdsreguleret” fortæller Bestyrelsesforkvinden i Permatopia.

En sådan omvæltning kan lyde overvældende. Og frihedsindskrænkende. Men for beboerne er det dybt nødvendigt. Hverken regeringen eller private virksomheder har tilsyneladende en ambitiøs plan for at løse klimakrisen. Skal kloden reddes, kalder det på civilbefolkningens hjælp. Forskningsprojektet har vist, at beboerne oplever, at deres liv giver mening, og at afmagten dulmes, når de er i midt i den grønne omstillings centrifuge.

”Vi fandt ret hurtigt ud af, at beboerne ikke bare kunne lade stå til. De insisterede på at få et bæredygtigt forhold til naturen” fortæller forsker Tina Gadekjær Hansen.

En stum by

Dette forhold havde beboerne ikke inden for hovedstadens bymure.

”Fælles for de her mennesker er, at de længtes efter naturen. De kunne simpelthen ikke mærke den i betonjunglen. Og det er selvom, naturen gør sig rigeligt bemærket, når Københavns kloakker jævnligt oversvømmes af skybrud” siger forsker Tina Gadekjær Hansen.

I Permatopia er der åbne vidder, vindmøller, frugtplantager og grøntsagsmarker. Der er både løbeænder, rygende kompostbunker og en nabo, der hjælper med børnene. Det giver beboerne glæde at være i tættere kontakt med naturen og hinanden. Her hører både bofællesskabets små og store naturens kald.

”Jeg føler ikke, jeg er flyttet ud i sådan en vild naturpark og lever off the grid på kanten af samfundet. Men altså, jeg er flyttet ud et sted, hvor jeg kan mærke, at årstiderne skifter, og hvor det første, jeg tænker på om morgenen, det er lyset. Jeg er i forbindelse med himlen, planterne, vejret, fuglene - det hele ” fortæller beboeren Helene.

Selvom beboerne både har indrettet deres område med udesaunaer, bueskydningsbane og tippier, viser forskningen, at det er i den vilde og uberørte natur, at beboerne særligt føler sig hjemme. Her kan de nemlig sanse naturen omkring dem.

”Jeg har bare et eller andet med træer, tror jeg. Der er sådan en kyststrækning, hvor skoven den går helt ud til stranden. Der er nogle kæmpe gamle egetræer, der tre-fire hundrede år gamle. Jeg bliver helt glad inde i min krop, når jeg ser de træer” fortæller beboeren Solvej.

Et spørgsmål om natursyn

Den sociale boform er dog næppe for alle.

I Danmark har mange et nyttepræget syn på naturen. Det har eksisteret siden, vi begyndte at dyrke landet. Ud fra sådan et perspektiv har naturen kun værdi i forhold til, hvad vi mennesker kan bruge den til.

I Permatopia finder du ikke dette natursyn. Her mener beoerne, at naturen har værdi i sig selv. Og derfor passer de på den.

”Vi bad beboerne fotografere, hvad natur var for dem. En kunstner bad os fotografere hendes mave, fordi det viser, at naturen er et vigtigt økosystem af mikroorganismer ligesom tarmsystemet. En kristen beboer bad os fotografere jorden, fordi det viser, at alt kommer fra jorden og med tiden bliver til jord igen. En leder i et medicinalfirma bad os fotografere et lille vandhul med fredede vandsalamandere, da naturen var særligt vild her” siger Katarina Sauer, der også deltog i forskningsprojektet.

Fotografier fra forskningsprojekt fra Roskilde universitet, der viser beboernes forestilling om natur.

”De her forestillinger om naturen kan virke sindssygt abstrakte og personlige. Men de er vigtige. Vores natursyn fortæller noget om vores forhold til naturen, hvordan vi vil behandle naturen, og hvordan den giver mening for os” supplerer forsker Andreas Thenning.

Umiddelbart lyder det til, at økosamfundenes opblomstring kan være svaret på det gode liv i klimakrisen. Skal endnu flere leve i sameksistens med naturen, skal der dog nye forestillinger om naturen til.

Redegørelse for formidlingsartikel

Vi har valgt at benytte Dwight Lasswells kommunikationsmodel til at redegøre for de valg, vi har foretaget i forbindelse med udarbejdelsen af formidlingsartiklen. Vi vil redegøre for, **hvem** der siger **hvad** til **hvem** i **hvilken** kanal med **hvilken** effekt (Jørgensen et. al., 2009: 87).

Afsender

Vi har valgt, at formidlingsartiklens afsender er Politiken, som er en dansk avis, der både udgives på tryk af Politikens Hus og online på www.politiken.dk. Vi har valgt denne afsender, da politikken selv kalder sig en kultur- og samfundsinstitution, der beskæftiger sig med ”mennesket [...] og omstillingerne i den moderne verden” (Politiken.dk).

Indhold

I artiklen berøres én af de største omstillinger, mennesket står over for netop nu: klimakrisen. I artiklen benyttes vores forskningsresultater til at argumentere for, at økosamfund kan ses som vejen til det gode liv, da meningsfulde forhold til andre mennesker og naturen kan få verden omkring os til at give mening.

Modtager

Artiklen henvender sig til Politikens læsere, der læser avisen online. Disse kan karakteriseres ud fra den brugerprofil, som Politiken selv har offentliggjort på deres hjemmeside, der er bygget på en Gallupundersøgelse fra 2021. Af brugerprofilen fremgår det, at den gængse Politiken.dk-læser er en veluddannet, midaldrende storkøbenhavnerv med husstandsindkomst over en halv million kroner, der lever en livsstil, som både er moderne og fællesskabsorienteret (politikenannoncer.dk). På baggrund af brugerprofilen, vurderer vi, at den gængse Politiken.dk-læser vil finde artiklen relevant.

Sprog

Artiklen, er et udtryk for faglig formidling. Ordet ”faglig” indikerer, at den viden, der formidles, skal overholde krav til sandhed og dokumentation, mens ordet ”formidling” indikerer, at den faglige viden skal kommunikeres til lægfolk, der ikke har specielle faglige forudsætninger for at forstå indholdet (Jensen, 2008: 152). Da emnet, der formidles, er relativt komplekst, har vi valgt at benytte en forholdsvis simpel sætningsstruktur, og en del malende beskrivelser, så målgruppen kan forstå indholdet. På den anden side er den gængse

Politiken-læser som sagt højtuddannet, og derfor har vi valgt, at sproget har et middelhøjt lixtal.

Medie, medieplatform og genre

Vi har valgt at udforme artiklen som en baggrundsjournalistisk avisartikel, der er en genre, der ofte figurerer på politiken.dk. Vi har valgt dette, da genren er kendetegnet ved, at den kan fremdrage oversete og problematiske tematikker i samfundet, der er væsentlige men ikke nødvendigvis nyheder (Grundwald, 2004:18). I disse artikler synliggøres sammenhænge, og perspektiver udfoldes. Artiklen skal publiceres under fanen ”forbrug og liv”, der netop beskæftiger sig med menneskets forbrugsmønstre og hverdagsliv.

Form

Vi har valgt at opbygge artiklen ud fra nedenstående figur, der illustrerer, hvordan en artikel typisk er bygget op (Grundwald, 2004:32).

Prioritering	Lineært forløb
Nyhed	Begyndelse
Baggrund	Midte
Dokumentation	
Tilskudsinformation	Slutning

Figur 13 – nyhedsartiklens opbygning (Grundwald, 2004:32).

Vi starter med artiklens væsentligste pointer, så læseren tidligt forstår, hvad historien handler om, og derefter udpensler vi baggrund og dokumentation for vores påstande gennem citater fra os forskere og beboere fra Permatopia.

Formål

Artiklen publiceres ud fra tre formål. Disse er:

- At informere læserne om, at ny forskning viser, at økosamfund giver gode mulighedsbetingelser for, at mennesket kan få et meningsfuldt forhold til naturen og dermed et godt liv i klimakrisen.
- At problematisere, at et nyttepræget natursyn dominerer i Danmark, hvor mennesket ikke vil sameksistere med naturen.
- At inspirere andre til at søge bæredygtige boformer.

Litteraturliste

- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2020). Kvalitative metoder, tilgang og perspektiver: En introduktion. I *Kvalitative metoder—En grundbog*. Hans Reitzel.
- Faktaark. (2023, januar 1). [[Www.permatopia.dk](http://www.permatopia.dk)]. Vil du bo i Karise Permatopia? <https://permatopia.dk/boligerne/>
- Fink, H. (2003). Et mangfoldigt naturbegreb. I *Naturens værdi—Vinkler på danskernes forhold til naturen* (1. udg.). Gads.
- Fritzboøger, B. (2021). Den historiske natur. I *Hvilken natur? : En antologi om natursyn og natur i Danmark*. Biologiforbundet.
- Grunwald, E. (2004). *Artiklen* ([1. oplag].). DR.
- Harris, D. (u.å.). *Literature review and research design* (1. udgave, Bd. 2020). Routledge.
- Hastrup, K. (2015). Feltarbejde. I *Kvalitative metoder—En grundbog*. Hans Reitzel.
- Hermansen, M., & Rendtorff, J. D. (2002). Indledning. I *Hermeneutisk brobygger—Tekster af Paul Ricoeur* (1. udgave). Forlaget Klim.
- Jensen, O., Stender, M., Andersen, H. S., Beck, A. F., Madsen, & Nielsen-Englyst, C. (2022). *Kortlægning og analyse af bofællesskaber i Danmark*.
- Jørgensen, C., & Villadsen, L. (2009). Kommunikationssituationen. I *Retorik—Teori og praksis*. Samfundslitteratur.
- Kristiansen, S. (2015). Kvalitative Analyseredskaber. I *Kvalitative metoder* (2. udgave). Hans Reitzel.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview—Det kvalitative interview som håndværk*.
- Lapenta, F. (2011). Some Theoretical and Methodological Views on Photo-Elicitation. I *The Sage handbook of visual research methods*. Sage Publications.
- Laugesen, M. H.-L., & Lund, P. C. (2022). Gode vibrationer: Om Hartmut Rosa som naturfilosof. *Paradoks: tidsskrift for filosofi og teori*, 2022, 1–19.
- Lund, P. C., & Laugesen, M. H.-L. (2022). Den store resynkronisering: Resonansens betydning for liv og politi. *Paradoks*. <https://paradoks.nu/2022/08/15/den-store-resynkronisering-resonansens-betydning-for-liv-og-politik/>
- Maffesoli, M. (1996). *The time of the tribes*. Sage Publications.
- Maffesoli, M. (2016). From society to tribal communities. *The Sociological Review*, 64(4), 739–747.
- Nielsen, J. S. (2012). *Den store omstilling—Kort fortalt*. Information.
- Nielsen, L. B. (2008). Man skal gå på to ben—Om den vanskelige balancegang i faglig formidling. I *Faglig formidling—Praksis og konsekvenser*. Roskilde Universitets forlag.
- Permatopia.dk* 1. (å.u.). [[Www.permatopia.dk](http://www.permatopia.dk)]. Oplev Permatopia. <https://permatopia.dk/>

- Permatopia.dk* 2. (å.u.). [[Www.permatopia.dk](http://www.permatopia.dk)]. Boligerne. <https://permatopia.dk/boligerne/>
- Politikenannoncer.dk*. (å.u.). [[Www.politikenannoncer.dk](http://www.politikenannoncer.dk)]. Politiken Digital. <https://www.politikenannoncer.dk/dk/audiences/politikendk>
- Politiken.dk*. (å.u.). [[Www.politiken.dk](http://www.politiken.dk)]. Forside. <https://politiken.dk/>
- Rasmussen, K. (2018). Visuel etnografi. I *Etnografier*. Hans Reitzel.
- Ricoeur, P. (2002a). Distanceringens hermeneutiske funktion. I *En hermeneutisk brobygger* (1. udgave, Bd. 2002). Klim.
- Ricoeur, P. (2002b). For en kritisk hermeneutik. I *En hermeneutisk brobygger* (1. udgave, Bd. 2002). Klim.
- Rosa, H. (2014). *Fremmedgørelse og acceleration* (1. udgave). Hans Reitzel.
- Rosa, H. (2020). *Det Ukontrollerbare*. Eksistensen.
- Rosa, H. (2022). *Resonans: En sociologi om forholdet til verden* (1. Udgave). Eksistensen.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Sage Publications.
- Szulewicz, T. (2015). Deltagerobservation. I *Kvalitative metoder—En grundbog*. Hans Reitzel.
- Vad, K. E. (2021). Forstå dit eget og andres syn på vores natur. I *Hvilken natur? : En antologi om natursyn og natur i Danmark*. Biologiforbundet.

Litteraturliste for litteraturreview

- Baker, L. (2004). Tending cultural landscapes and food citizenship in Toronto's community gardens. *Geographical Review*, 93(3), 305–325.
- Bell, A. C. (2008). Grounds for health: The intersection of green school grounds and health-promoting schools. *Environmental Education Research*, Vol. 14(nr. 1), 77–90.
- Berliner, P. (2013). "Det er en livgivende oplevelse at være i naturen" – om Fisker- og Fangerhøjskolens sociale læring. *Psyke & Logos*.
- Bowker, R., & Tearle, P. (2007). Gardening as a learning environment: A study of children's perceptions and understanding of school gardens as part of an international project. *Learning Environmental Research*, Vol. 10, 83–100.
- Eversberg, D., Koch, P., Holz, J., Pungas, L., & Stein, A. (2022). Social relationships with nature: Elements of a framework for socio-ecological structure analysis. *Innovation (Abingdon, England)*, 35(3), 389–419. <https://doi.org/10.1080/13511610.2022.2095989>
- Görg, C. (2004). The construction of societal relationships with nature. *Poiesis & Praxis*, 3(1), 22–36. <https://doi.org/10.1007/s10202-004-0066-5>

- Hoffman, A. J., Morales Knight, L. F., & Wallach, J. (2007). Gardening Activities, Education, and Self-Esteem: Learning Outside the Classroom. *Urban Education (Beverly Hills, Calif.)*, 42(5), 403–411. <https://doi.org/10.1177/0042085907304909>
- Iswoyo, H., Brahmi Yanti, C. W., & Jackson, S. (2020). Therapeutic landscape: Its virtue and suggestion for its application. *Enfermeria Clinica*, 30, 279–284. Scopus. <https://doi.org/10.1016/j.enfcli.2019.10.019>
- Kreski, B. (2016). Healing and Empowering Veterans in a Botanic Garden. *Journal of Museum Education*, 41(2), 110–115. Scopus. <https://doi.org/10.1080/10598650.2016.1169734>
- Laugesen, M. H.-L., & Lund, P. C. (2022). Gode vibrationer: Om Hartmut Rosa som naturfilosof. *Paradoks: tidsskrift for filosofi og teori*, 2022, 1–19.
- Lautenschlager, L., & Smith, C. (2007). Beliefs, knowledge, and values held by inner-city youth about gardening, nutrition, and cooking. *Agriculture and Human Values*, 24(2), 245–258. <https://doi.org/10.1007/s10460-006-9051-z>
- Lund, P. C., & Laugesen, M. H.-L. (2022). Den store resynkronisering: Resonansens betydning for liv og politi. *Paradoks*. <https://paradoks.nu/2022/08/15/den-store-resynkronisering-resonansens-betydning-for-liv-og-politik/>
- Laaksoharju, T., Rappe, E., & Kaivola, T. (2012). Garden affordances for social learning, play, and for building nature–child relationship. *Urban Forestry & Urban Greening*, 11(2), 195–203. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2012.01.003>
- Mann, J., Gray, T., Truong, S., Brymer, E., Passy, R., Ho, S., Sahlberg, P., Ward, K., Bentsen, P., Curry, C., & Cowper, R. (2022). Getting Out of the Classroom and Into Nature: A Systematic Review of Nature-Specific Outdoor Learning on School Children’s Learning and Development. *Frontiers in Public Health*, 10, 877058. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.877058>
- Quay, J. (2013). More than relations between self, others and nature: Outdoor education and aesthetic experience. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 13(2), 142–157. <https://doi.org/10.1080/14729679.2012.746846>
- Roessler, K. K., Høegmark, S., Eichberg, H., & Robering, K. (2019). Naturen som med-behandler? Teoretiske og empiriske overvejelser om stemning og relationer i et terapeutisk rum. *Psyke & Logos*.
- Sanguinetti, A. (2014). Transformational practices in cohousing: Enhancing residents’ connection to community and nature. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 86–96. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.05.003>
- Sørensen, N. A. H. (2020). Byens grønne områder og retten til dem – en case fra Valparaíso, Chile. *Dansk sociologi*, 31(1), 54–72.
- Aasen, R. O., & Andershed, B. (2015). Å komme i balance ved hjælp av Grønn omsorg – brukernes erfaring. *Nordisk sygeplejeforskning*, 5(4), 343–355. <https://doi.org/10.18261/ISSN1892-2686-2015-04-04>

Forfatteroversigt

I henhold til studieordningen ved tværfagligt samarbejde fremlægger vi hermed en oversigt over forfatterne på specialets afsnit. Forfatteren er markeret med henholdsvis:

- P = Primær forfatter (hovedforfatteren af afsnittet)
- S = Sekundær forfatter

Bemærk, at flere afsnit er markeret med alle eller flere primære forfattere, bl.a. abstract, indledning og konklusion, da disse anses som skrevet i samarbejde. Alle rapportens afsnit er gennemlæst og redigeret af samtlige medlemmer af gruppen

Se oversigt i nedenstående figur 14:

	Andreas Thenning Andersen	Katarina Munch Sauer	Tina Gadekjær Hansen
Resume	P	P	P
Læsevejledning			P
Tværfagligt samarbejde	P		
Indledning	P	P	P
Problemformulering	P	P	P
Litteraturreview	p	p	P
Bofællesskabet Karise Permatopia	s		p
Permatopia som case	p		s
Specialets teoretiske opbygning			p
Vores hermeneutisk syn på verden	s		p
Permatopia i en samfundsmæssig kontekst			p
Resonans i et moderne samfund	p	s	p
Et mangfoldigt natursyn	s	p	
Permatopia som stammefællesskab	s	p	
Empirisk design	s	p	
Visuel etnografi	s	p	
Det semistrukturede interview I praksis	p		s
Deltagerobservationer	p		p
Uformelle samtaler	p		p
Fotoelicitering	s	p	
Feltnoter	s		p
Transskribering	s		p
Kodningsproces og analysestrategi		p	p
Analysens struktur		p	s
Den bæredygtige natur	s	p	
Naturen som åndehul	p	s	
Naturen som legeplads		s	p
Opsamling på analysens tre temaer	s	p	
Situeret etik - vores egen forskerposition	p	s	s
Resonans som svar på det moderne samfunds udfordringer	s	s	p
Konklusion	p	p	p
Formidlingsartikel		p	
Redegørelse for formidlingsartikel		p	

Figur 14 – forfatteroversigt over specialet

Bilagsoversigt

	Titel
Bilag 1	Oversigt over samlet empiri
Bilag 2	Interview med bestyrelsesforkvinden
Bilag 3	Feltnoter fra interview med bestyrelsesforkvinden
Bilag 4	Samtale med Lone om arbejdsgrupper
Bilag 5	<u>Fotoelicitering</u>
Bilag 6	Feltnoter foretaget 27. marts 2023
Bilag 7	Feltnoter foretaget 28. marts 2023
Bilag 8	Feltnoter fra rundvisning 1. april 2023
Bilag 9	Oversigt over beboere som fremhæves i analysen
Bilag 10	Interviewguide